

Vliv návykových látek na páchaní trestné činnosti mladistvých

Bc. Jan Dobrozemský

Diplomová práce
2014

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Jan Dobrozemský**
Osobní číslo: **H120018**
Studijní program: **N7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Vliv návykových látek na páchaní trestné činnosti mladistvých**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení pojmů a teoretických východisek vztahujících se k návykovým látkám a motivu páchaní trestné činnosti mladistvých.

Příprava metodiky výzkumné části.

Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníku.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

MAREČKOVÁ, Jana, Jakub MINAŘÍK a Barbora ORLÍKOVÁ. Drogy – Otázky a odpovědi. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-223-2.

MATOUŠEK, Oldřich a Andrea MATOUŠKOVÁ. Mládež a delikvence. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-825-8.

MATOUŠEK, Oldřich. Slovník sociální práce. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-368-0.

HAJNÝ, Martin. O rodičích, dětech a drogách. Praha: Grada Publishing, 2001. ISBN 80-247-0135-9.

ARNOLD, Helmut und Joachim SCHILLE. Praxishandbuch Drogen und Drogenprävention, Weinheim: Juventa, 2002. ISBN 978-3-7799-0783-1.

Vedoucí diplomové práce: **Mgr. Eva Machů, Ph.D.**
Ústav školní pedagogiky

Datum zadání diplomové práce: **15. ledna 2014**

Termín odevzdání diplomové práce: **18. dubna 2014**

Ve Zlíně dne 15. ledna 2014

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně15.4.2014.....

....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídně k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Diplomová práce se zabývá vlivem návykových látek na páchaní trestné činnosti mladistvých. V teoretické části je pojednáno o sociálně patologických jevech, stupních závažnosti jednání porušujících normy společnosti, trestné činnosti, návykových látkách, jejich účincích, závislosti, o mladistvých, o vlivu sociálního prostředí a motivaci mladistvých k užívání návykových látek a páchaní trestné činnosti. O trestné činnosti páchané pod vlivem návykových látek, o stavu trestné činnosti v ČR a prevenci. V praktické části je popsán a vyhodnocen výzkum mezi mladistvými ve výchovných ústavech pomocí strukturovaného dotazníku se zaměřením na zjištění vlivu návykových látek na páchaní trestné činnosti mladistvých, stavu a četnosti užívání návykových látek, počtu a druhu jejich trestné činnosti, motivy užívání návykových látek a motivy páchaní trestné činnosti. Cílem práce je poukázat na to, že užívání návykových látek má vliv na páchaní trestné činnosti mladistvých.

Klíčová slova: Návykové látky (drogy), závislost, sociální prostředí, mladiství, trestná činnost, prevence, motivace, sociálně patologické jevy.

ABSTRACT

This thesis focuses on the influence of addictive substances in the commission of juvenile delinquency. The theoretical part focuses on the socio-pathological phenomena, severity conduct violating norms of society, crime, drug substances abuse and their effects, the juvenile, influence of the social environment and the motivation of young people to drug and addictive substances abuse and crime. The crimes committed under the influence of drugs, crime situation in the Czech Republic and prevention. The practical part describes and evaluates research among adolescents in educational institutions through a structured questionnaire, focused on determining the influence of drugs and addictive substances in crime delinquency status and frequency of drug substances use, number and type of crime, addictive substances and drugs abuse motifs and themes committing crime. The aim of the thesis is to point out that drug and addictive substances abuse affects the committing juvenile crime.

Key words: Addictive substances (drugs), addiction, social environment, youth, crime prevention, motivation, socio-pathological phenomena.

Poděkování:

Děkuji paní Mgr. Evě Machů, Ph.D. za její ochotu, vstřícnost a odborné rady při vedení mé diplomové práce.

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Jan Dobrozemský

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 NÁVYKOVÉ LÁTKY	13
1.1 DRUHY NÁVYKOVÝCH LÁTEK, JEJICH ÚČINKY A RIZIKA	13
1.2 DĚLENÍ NÁVYKOVÝCH LÁTEK	20
1.3 ZÁVISLOST	20
2 MOTIVY UŽÍVÁNÍ NÁVYKOVÝCH LÁTEK A PÁCHÁNÍ TRESTNÉ ČINNOSTI U MLADISTVÝCH	23
2.1 VLIV DOSPÍVÁNÍ.....	23
2.2 VLIV RODINY.....	26
2.3 VLIV SUBKULTUR A VRSTEVNICKÝCH SKUPIN	28
2.4 VLIV KULTURY A MÉDIÍ.....	29
2.5 DALŠÍ VLIVY	30
3 SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÉ JEVY	33
3.1 STUPNĚ ZÁVAŽNOSTI JEDNÁNÍ PORUŠUJÍCÍ NORMY SPOLEČNOSTI	34
3.2 TRESTNÁ ČINNOST.....	35
3.2.1 Zákon o soudnictví ve věcech mládeže a opatření ukládaná mladistvým.....	37
4 VÝCHOVNÉ ÚSTAVY	41
4.1 ÚSTAVNÍ A OCHRANNÁ VÝCHOVA.....	41
5 TRESTNÁ ČINNOST V ČR A NÁVYKOVÉ LÁTKY	46
5.1 STAV TRESTNÉ ČINNOSTI MLADISTVÝCH V ČR.....	46
5.2 TRESTNÁ ČINNOST V SOUVISLOSTI S UŽÍVÁNÍM NÁVYKOVÝCH LÁTEK	47
5.2.1 Majetková trestná činnost	49
5.2.2 Násilná trestná činnost	51
5.2.3 Trestná činnost proti veřejnému zájmu a obecně nebezpečná trestná činnost	54
5.3 STAV CELKOVÉ TRESTNÉ ČINNOSTI V ČR A TRESTNÁ ČINNOST SPÁCHANÁ POD VLIVEM NÁVYKOVÝCH LÁTEK.....	54
5.4 ZÁKONY V ČR A NÁVYKOVÉ LÁTKY	59
6 PREVENCE	60
II PRAKTICKÁ ČÁST	64
7 METODOLOGIE VÝZKUMU	65
7.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM	65
7.2 CÍLE VÝZKUMU	66
7.2.1 Hypotézy	67
7.2.2 Charakteristika proměnných	67
7.3 VÝSLEDKY VÝZKUMU	73
7.4 OVĚŘOVÁNÍ HYPOTÉZ	88
7.5 SHRNUTÍ.....	98
7.5.1 Interpretace dat.....	98

7.5.2	Limity výzkumu	103
7.5.3	Další možnosti pokračování výzkumu	104
8	ZÁVĚR	105
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	106
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	110
	SEZNAM OBRÁZKŮ	111
	SEZNAM TABULEK.....	112
	SEZNAM GRAFŮ	113
	SEZNAM PŘÍLOH.....	114

ÚVOD

Jako téma své diplomové práce jsem si zvolil vliv návykových látek na páchaní trestné činnosti mladistvých. Téma jsem si zvolil z toho důvodu, že pracuji u Policie České republiky u Služby kriminální policie a vyšetřování v Novém Jičíně v Moravskoslezském kraji ve funkci komisaře. Zde se setkávám se stále větším nárůstem trestných činů osob, které se jich dopouštějí pod vlivem návykových látek. Kriminality se dopouštějí jak pod jejich vlivem, tak i často jen proto, aby si opatřily prostředky na jejich pořízení, nebo z důvodu abstinčních příznaků, anebo z důvodu psychických poruch vzniklým následkem užívání návykových látek. Jedná se nejčastěji o majetkovou a násilnou trestnou činnost.

Ve své práci jsem se zaměřil na osoby mladistvé, jelikož chci zjistit, zda už v tomto věku mají návykové látky u pachatelů vliv na páchaní jejich trestné činnosti, tak jako je tomu u dospělých lidí. Zda už je u nich užívání těchto látek výrazně rozšířeno. Domnívám se, že problematika návykových látek v souvislosti s pácháním trestné činnosti je v ČR podceňována. Z policejních statistik se nedá zjistit rozsah vlivu návykových látek na páchaní trestné činnosti. Registrují se jen trestné činy spáchané pod vlivem návykových látek, které byly zjištěny pokud možno hned po zadržení pachatele. Další roli, kterou sehrály, návykové látky v celém kontextu skutku již policie statisticky nijak neregistruje ani nevykazuje, i když je zjišťuje. Návykové látky obecně hrají významnou roli jak u pachatelů, tak i u poškozených, kteří se stávají snadnější obětí. Procento páchané trestné činnosti, kde hrají stěžejní roli návykové látky je jistě hrozivější, než jak se oficiálně uvádí.

Co se týče trestné činnosti, tak této se jedinci většinou dopouštějí opakovaně, kdy je jejich jednání spojeno se samou podstatou závislosti tedy, že si musí neustále zvyšovat dávky a to stále častěji, což stojí stále více finančních prostředků. Drogová problematika úzce souvisí s dalšími sociálními patologickými jevy, jako je dysfunkční rodina, nezaměstnanost, sebevraždy, bezdomovectví, infekční nemoci, duševní nemoci a další.

V současné době se v ČR jedná především o užívání alkoholu a dalších nealkoholových drog, především marihuany, pervitinu a dalších.

Vzhledem k tomu, že mladiství jsou rovněž pachateli trestné činnosti, zajímá mě, zda i v této věkové kategorii již hrají velkou roli návykové látky. Mladiství se vyznačují tím, že rádi zkoušejí nové věci a rádi riskují, nechají se strhnout a ovlivnit partou nebo subkulturou a proto se mohou stát snadno uživateli návykových látek a v důsledku toho mohou

páchat trestnou činnost, aby si obstarali prostředky na jejich pořízení. Poté následuje „začarovaný kruh“, kdy si jedinci po vytvoření závislosti obstarávají za použití všech možností, nejčastěji trestnou činností, prostředky na ukojení své potřeby. Tedy se mohou jedinci dostat již od útlého věku do situace, kdy už jim nezbývá moc možností jak si obstarat návykovou látku, než páchat trestnou činnost. Vzhledem k tomu, že osoby mladistvé je možno považovat za budoucnost národa, považuji za důležité zjistit, zda mají na páchání jejich trestné činnosti vliv návykové látky, aby mohla být přijata určitá např. preventivní opatření.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 NÁVYKOVÉ LÁTKY

Návykové látky mají v naší zemi dlouhou historii, užívaly se při obřadech, slavnostech, při významných a jiných příležitostech. Jednalo se nejčastěji o důvody rituální. Takto třeba alkohol užívalo už první doložené etnikum na našem území, Keltové. Do dnešních dob se toto rituální užívání alkoholu na našem území zachovalo. Alkohol se užívá na obřadech, svatbách, pohřbech, jmeninách, narozeninách, různých svátcích a dalších příležitostech. Změnilo se možná jen to, že jsou v dnešní době návykové látky více zneužívány, zvýšila se jejich účinnost a je známo větší množství jejich druhů. Posledních několik tisíc let je užívání návykových látek součástí naší kultury a společnosti. V naší společnosti je užívání např. alkoholu zakořeněno kulturně, a proto jej naše společnost toleruje.

Hartl a Hartlová (2000, s. 123) uvádí, že naše společnost vytěšňuje fakt, že nejrozšířenější drogou je alkohol a současně bagatelizuje některé návykové látky, jako jsou třeba nikotin a kofein. Návykové látky v naší současné společnosti mají zprostředkovat únik od smutku, nebo problémů, samoty a neštěstí.

Návyková látka (droga) je, jak uvádí Hrachovec (2009, s. 3), látkou která u uživatele vyvolává závislost. Pojem droga (drug) původně označoval surovinu rostlinného nebo živočišného původu používanou pouze k přípravě léků. V dnešní době už je tak tento pojem vnímán jen v určitých odborných kruzích (např. ve farmacii). Podle definice Světové zdravotnické organizace z roku 1969 je drogou jakákoliv látka nebo substance, která když je vpravena do živého organismu, může změnit jednu nebo více jeho funkcí. V odborné literatuře jsou od roku 1971 drogy označovány jako omamné a psychotropní látky (OPL). Dnes v sobě pojem droga zahrnuje více významů. V přeneseném slova smyslu se pojmem droga označuje jakákoliv látka, ať již přírodní nebo syntetická, která se používá k jiným účelům než k léčení a splňuje předpoklady, že musí mít psychotropní efekt (tj. musí mít schopnost ovlivňovat prožívání reality, měnit naše vnitřní naladění atd.) a měla by vyvolávat závislost.

1.1 Druhy návykových látek, jejich účinky a rizika

Účinky návykových látek na člověka mají svá specifika podle jednotlivých látek. Každá návyková látka se vyznačuje jinými symptomy. Návykovost jednotlivých látek je různá podle složení látek, stejně tak jsou různá i zdravotní rizika.

Rozdělení návykových látek podle Kaliny:

a) Alkohol

Jedná se o nejčastěji užívanou návykovou látku a v ČR, patří mezi společensky tolerované drogy. K alkoholu uvádí Kalina et al. (2003a, s. 151), že se chemicky nazývá etylalkohol nebo etanol. Vzniká chemickým procesem kvašení ze sacharidů, a to buďto z jednoduchých cukrů obsažených v ovoci nebo z polysacharidů z obilných zrn nebo z brambor.

Rizika:

- otrava, avšak u dětí může nastat i po malých dávkách,
- nebezpečné jednání pod vlivem alkoholu (úrazy, pády, dopravní nehody), zvýšené riziko sebevražd, slovní nebo fyzická agrese, trestná činnost,
- rychlejší rozvoj závislostí u dospívajících než v pozdějších letech, i když ne tak rychlý jako např. u pervitinu,
- duševní nemoci, např. deprese, později alkoholické psychózy,
- zhoršení řady onemocnění (např. vysoký krevní tlak nebo cukrovka),
- po dlouhodobém pití jaterní onemocnění a onemocnění trávicího systému. (Nešpor et al., 1998, s. 14-15)

Uhlinger a Tschui (2009, s. 14) považují alkoholismus za nejrozšířenější nemoc, o které se mluví ze všech nejméně. Nepovažují ji jen za neřest, ale za chorobu, která má široký sociální dopad na toho, kdo pije i na jeho rodinu. Na partnera alkoholika, který se snaží hledat řešení, ale pokaždé narazí na nepochopení, na děti, které raději utíkají z domova, nebo se uzavírají do sebe, aby nemusely přihlížet nesnesitelným scénám, kde hlavní roli hraje alkoholik. Alkohol přináší utrpení celé rodině i blízkému sociálnímu okolí.

„Opilost není nic jiného než dobrovolné šílenství“ (Lucius Annaeus Seneca)

b) Opioidy a opiáty (heroin, metadon, braun)

Opioidy jak uvádí Kalina et al. (2003a, s. 159-160) ovlivňují lidský organismus prostřednictvím opioidních receptorů. Potlačují tak percepční a lokalizační i psychickou a emocionální složku bolesti, působí euforii a zklidnění až ospalost. Po aplikování se dostávají pocity síly a moci. Závislý je však líný, bez vůle, může být depresivní, často se dostávají děsivé pseudohalucinace. Koloběh opatřování si drogy spojený s uvedenými poruchami mohou vést až k sebevraždě.

Rizika:

- rizika smrtelných otrav při předávkování,
- šok a alergická reakce,
- rychlý rozvoj závislosti,
- při kombinaci s jinými látkami, např. s alkoholem může dojít k životu ohrožující otravě i po nižších dávkách opiátu,
- kruté odvykací příznaky. (Nešpor et al., 1998, s. 16)

c) Stimulancia (pervitin-metamfetamin, kokain, extáze - MDMA, amfetamin)

K těmto látkám Kalina et al. (2003a, s. 164-165) uvádí, že stimulancia jsou látky s nefyziologickým budivým efektem na CNS, kdy u člověka zvyšují psychomotorické tempo a bdělost. Urychlují myšlení, zvýšenou nabídkou asociací a výbavnosti paměti na úkor přesnosti. Dále zkracují spánek a zahánějí únavu, vyvolávají euforii a velmi příjemný pocit síly a to jak duševní i tělesné. Hlavní rysy rozvinuté toxické psychózy u těchto látek jsou:

- zřetelné paranoidní domněnky, že postiženému chce někdo ublížit, pocity pronásledování, sledování atd.,
- zřetelné postižení nálady,
- zrakové, sluchové a taktilní halucinace (např. doteky na těle).

Další rizika:

- smrtelná otrava v důsledku srdečního selhání, otoku plic apod.,
- rychlý rozvoj závislosti,
- deprese, typicky po odeznění účinku drogy, což vede zase k dalšímu užívání,
- toxické psychózy projevující se nejčastěji pocity pronásledování či úzkostnými stavy, vidiny potenciálního nepřítele,
- pod vlivem drogy nebo v důsledku duševní poruchy, kterou droga způsobila, může být postižený nebezpečný sobě nebo druhým. (Nešpor et al., 1998, s. 16)

V ČR je jednou z nejvíce užívaných návykových látek pervitin. Zde se nejen vyrábí, ale dokonce se i vyváží za hranice našeho státu. Jeho popularita a rozšířenost je stále větší, zvláště u mladých lidí.

d) Halucinogenní drogy (LSD, psilocybin, lysohlávky, durman a další)

Kalina et al. (2003a, s. 169) uvádí, že halucinogenní drogy jsou jednou z nejvíce vědecky zkoumaných skupin drog. Protože velkou pozornost vědců i laiků přitahují nejen

jejich velmi neobvyklé vlastnosti a účinky na psychiku člověka, ale především jistá nevyzpytatelnost, tajemnost, možná až mystičnost spojovaná s těmito účinky a využívaná lidskou kulturou od nepaměti. Přírodní národy tyto drogy využívají dodnes např. při léčitelství (šamanismus). Jedná se o drogy vyrobené z přírodních rostlin a hub (např. durman, psylocybin-vyskytuje se v houbách typu lysohlávek), dále mohou být živočišného původu (např. bufetenin) a poloumělého i umělého původu (LSD a PCP – andělský prach).

Rizika:

- abnormální chování a nebezpečnost sobě nebo druhým, proto je při intoxikaci třeba zajistit bezpečnost postiženého,
- nebezpečí pro duševní zdraví (halucinace, deprese, sebevražedné pokusy). (Nešpor et al., 1998, s. 16)

e) Konopné drogy (hašiš, marihuana)

Konopné drogy se vyrábí přímo z rostliny cannabis, jedná se o to, aby obsahovala co největší množství účinné látky THC (tetrahydrocannabinol). Od toho se posuzuje kvalita drogy. Kalina et al. (2003a, s. 175) uvádí, že se marihuana se vyrábí ze sušených horních lístků a především z květenství rostliny cannabis. Hašiš se vyrábí z konopné pryskyřice s malým obsahem květenství. Rozdíl mezi marihuanou a hašišem je v tom, že marihuana obsahuje menší procento účinné látky. Tento rozdíl se však díky modernímu šlechtění a pěstování stále snižuje.

Rizika:

- úzkostné a jiné nepříjemné stavy většinou přechodného rázu objevující se nepředvídatelně (častěji u začátečníků),
- riziko zhoubných nádorů v oblasti dutiny ústní, hltanu a jícnu,
- poruchy paměti, což spolu s apatií a nezájmem zhoršuje školní prospěch nebo přizpůsobení v práci,
- riziko dopravních nehod (schopnost řídit motorové vozidlo je zhoršena i 24 hodin po vykouření jediné marihuanové cigarety),
- onemocnění dýchacího systému,
- duševní poruchy, zejména u psychicky labilnějších lidí (Švédský výzkum prokázal mezi lidmi dlouhodobě zneužívajícími marihuanu vyšší výskyt schizofrenie),
- závislost, i když vzniká pomaleji než u pervitinu a heroinu,

- marihuana také o něco zvyšuje riziko přechodu k jiným návykovým látkám,
- nebezpečí ještě vzrůstá v kombinaci s jinými návykovými látkami.

(Nešpor et al., 1998, s. 15)

f) Analgetika, sedativa a trankvilizéry

Analgetika jsou látky, které snižují vnímání bolesti. Vyrábí se např. opioidních analgetik, která působí přímo v CNS a nesteroidních antiflogistik, která působí přímo v místě bolesti. Sedativa jsou vlastně látky se všeobecně zklidňujícím účinkem. Trankvilizéry jsou psychofarmaka, jedná se o léky tišící bolest. (Kalina et al., 2003a, s. 180)

V dnešní uspěchané době plné stresu přibývá množství lidí, kterým jsou předepisovány uvedené látky. Ať už se jedná o různé bolesti nebo psychické problémy.

Rizika:

- riziko otrav, toto riziko ještě vzrůstá v kombinaci s alkoholem,
- riziko vzniku závislosti s tělesnými odvykacími příznaky po vyšších dávkách (odvykací potíže po této skupině léků mohou být život ohrožující - mohou zahrnovat např. kumulaci epileptických záchvatů),
- překrývání příznaků onemocnění, takže člověk nevyhledá odpovídající lékařskou pomoc a nemoc se zhorší,
- nepříznivý účinek na paměť. (Nešpor et al., 1998, s. 15)

g) Léky vyvolávající závislost

Kalina et al. (2003a, s. 187) uvádí, že zde patří léky patřící do skupin analgetik, sedativ, hypnotik a anxiolytik. Hlavním rysem je útlum centrální nervové soustavy. Po jejich užití dochází k otupělosti a ospalosti.

Rizika:

- vznik psychické a somatické závislosti (největší procento jsou lidé ve středním věku),
- těžký odvykací stav.

Nejčastěji užívanými léky z této skupiny jsou antidepresiva a léky na spaní a stejně jako předchozí skupina drog i tyto drogy jsou součástí dnešní uspěchané a náročné doby.

h) Těkavé látky (ředidla, rozpustidla, lepidla, plynné látky-rajský plyn, éter)

Těkavé látky jsou jinak řečeno inhalační drogy. Patří zde ředidla, rozpustidla a jiné látky. Společným znakem užití je utlumení CNS, která se projevuje euforií, většinou

s útlumem, mohou se objevovat zrakové nebo sluchové halucinace. (Kalina et al., 2003a, s. 194)

Rizika:

- smrtelné otravy zvláště v situacích, kdy postižený zůstane při intoxikaci nadále v atmosféře s parami těkavých látek,
- onemocnění jater a krvetvorby,
- poruchy paměti, nepříznivé působení na mozek,
- riziko vzniku závislosti,
- riziko přechodu k jiným návykovým látkám. (Nešpor et al., 1998, s. 16)

Nejpopulárnější z organických rozpouštědel je u nás toulén, který je často užíván v kombinaci s jinými návykovými látkami. V současné době je možné jej zakoupit už jen na živnostenský list.

ch) MDMA a jiné drogy „technoscény“

MDMA (ecstasy, extáze) se začala užívat v klubech a tanečních akcích již v 70 letech. Užívá se na masových akcích za doprovodu reprodukované hudby stylu techno a house. Hlavním místem ovlivnění je CNS a to konkrétně ovlivnění vylučování neurotransmiterů serotoninu (hormonu štěstí), dopaminu a noradrenalinu. Mezi příznaky intoxikace patří klid, pohoda a dobrá nálada. Používají se různé kombinace MDMA podle použitých účinných látek. (Kalina et al., 2003a, s. 201-202)

Rizika:

- riziko dehydratace a celkového vyčerpání organismu (kombinovaný halucinogenní a stimulační účinek)
- nevolnost, zvracení,
- poškození nervů,
- zhoršení kognitivních funkcí. (Kalina et al., 2003a, s. 201-202)

i) Tabák

„K tabáku Kalina et al. (2003a, s. 201-202) uvádí, že jedinou návykovou látkou ze 4 až 5 tisíc složek tabákového kouře je toxický jen rostlinný alkaloid s názvem nikotin. S kouřením se u nás nejčastěji začíná ve 14 letech, kdy 80 až 90 procent kuřáků začíná s kouřením před 18 rokem.

Rizika:

- onemocnění dýchacího systému,
- závislost na tabáku,
- zdravotní škody po tabáku nastávají později než u většiny jiných návykových látek.
(Nešpor et al., 1998, s. 17)

Rizika užívání návykových látek

Uživatelům návykových látek hrozí mnoho rizik. Zejména se jedná o rizikové chování, kdy jedinci pod vlivem návykových látek mají potlačený pud sebezáchovy, proto jsou snadnější obětí úrazu, nehody, nebo napadení jinou osobou. V souvislosti s užíváním návykových látek jim hrozí také nakažení nemocí (např. HIV, hepatitida typu C), předávkování, otravy nekvalitními návykovými látkami. Dále jsou to nákazy pohlavními chorobami v důsledku nechráněných pohlavních styků v důsledku intoxikace nebo pohlavním stykem v komunitě lidí užívající návykové látky. Obecně lze říci, že chování uživatelů návykových látek je mnohem rizikovější než chování běžné populace.

Obdobná zdravotní rizika zmiňuje i Nešpor (2001, s. 117), kdy mimo závažného rizika vzniku závislosti může dojít i k nebezpečnému a nesmyslnému jednání pod vlivem návykových látek, a to občas i po odeznění intoxikace. Může dojít k poruchám duševního zdraví.

Užívání návykových látek často dohání závislé k sebevraždám. Jsou to převážně mladí lidé. Může to být následek poškození mozku a celé struktury jejich osobnosti, nebo to může být východisko z jejich bezvýchodné situace, která je neustálým koloběhem užívání návykových látek a obstarávání si prostředků na pořízení návykových látek. V důsledku užívání návykových látek především u depresivních osob dochází k potlačení jejich problému, tento stav si mohou udržovat i několik let. Bez návykové látky by se jejich psychika s nějakým problémem srovnala a člověk by zrál, jak se říká s věkem. Takto se, ale osobnost člověka nevyvíjí a jen se hromadí a prohlubují problémy. Takže stav, kdy nejsou zrovna pod vlivem návykové látky je pro ně nesnesitelný a bolestivý. Je to o to horší, že již mají navíc vypěstovanou závislost, co psychice rozhodně nepomáhá. Tyto problémy nakonec mohou „vyřešit“ sebevraždou.

1.2 Dělení návykových látek

Návykové látky lze dále rozdělit podle zákona na drogy legální a ilegální a podle rizika vzniku závislosti na drogy lehké a drogy tvrdé.

Podle zákona

Dle zákona můžeme rozlišit drogy legální a ilegální, tedy ty které jsou zákonem zakázány a ty, které jsou zákonem povoleny.

Legální drogy – tabák, alkohol, léky, těkavé látky. (Legální drogy, ©2003-2006)

Ilegální drogy – halucinogeny, stimulancia, konopné drogy, opiáty, taneční drogy. (Ilegální drogy, ©2003-2006)

Podle rizika vzniku závislosti

Z tohoto hlediska je možno drogy rozdělit do dvou základních skupin:

Drogy lehké - Presl (1995, s. 10-11) uvádí, že zde zařazujeme u nás oblíbenou kávu, tabákové výrobky všeho druhu, dále produkty konopí jako marihuanu a hašiš a také v naší společnosti nejrozšířenější drogu alkohol. U alkoholu je již ale hranice sporná. Podle negativního účinku nadměrného užívání alkoholu na tělesné, ale i na duševní zdraví lze alkohol posuzovat spíše jako drogu stojící na rozhraní lehkých a tvrdých drog. Užívání drog z této skupiny je většinou možné, aniž je riziko závislosti neúnosně vysoké.

Drogy tvrdé – Presl (1995, s. 10-11) uvádí, že tyto drogy mají razantní účinky na jaterní tkáň, žaludeční sliznici apod. což jsou již příznaky drogové „tvrdosti“. U tvrdých drog je vznik závislosti jednoznačně vysokým a již neakceptovatelným rizikem na rozdíl od lehkých drog. Patří zde např. heroin, kokain, crack, pervitin, extáze a další.

1.3 Závislost

Závislost může vzniknout na mnoha látkách např. na čaji, čokoládě aj., nebo i na různých činnostech jako sportu, sledování televize, hraní počítačových her, závislost na druhém člověku atd. V této práci se však budeme zabývat pouze závislostí na návykových látkách, viz rozdělení návykových látek podle Kaliny.

Jedním z hlavních znaků užívání návykových látek je to, že vyvolávají závislost. To je podstatou obchodu s návykovými látkami. Jedná se o to, aby si lidé vypěstovali závislost a stali se tak stálými zákazníky. V této chvíli se člověk doslova stává „otrokem

drogy“. Je zcela běžné, že dealer několik prvních dávek nabízí zcela zdarma a ty další počáteční za velmi sníženou cenu a až postupně nasadí běžnou plnou částku. Jde jen o to, aby se oběť chytila. Poté, co se člověk užívající nějakou konkrétní návykovou látku, na ní stane závislý, stává se součástí velmi výnosného obchodu. Důvody užívání návykových látek jsou psychického rázu, nejčastěji se jedná o útěk z reality, konkrétní důvody jsou individuální.

„Závislost je stav chronické nebo periodické otravy opakovaným použitím přirozené nebo syntetické drogy, která poškozuje postiženého i společnost. U závislosti jde o zvláštní patologický vztah mezi organismem a látkou (drogou), vznikající opakovaným užitím látky, která posléze vede k periodicky se opakující intoxikaci spojené se silnou touhou až nutkáním opakovaně látku užívat. Bývá snížena schopnost sebeovládání ve vztahu k užívání látky, dávky je třeba zpravidla zvyšovat, aby bylo dosaženo žádoucího účinku. Vynechání může vést k abstinčním příznakům. Droga začne posléze „organizovat“ celý život nemocného.“ (Hartl a Hartlová, 2000, s. 699)

Nešpor, Csémy a Pernicová (1996, s. 15) uvádějí, že závislost je skupina fyziologických, behaviorálních a kognitivních fenoménů, kdy se pro daného jedince stane užívání drogy stěžejní a má to pro něho větší cenu než všechno jeho jednání, kterého si cenil před vznikem závislosti. Nejen běžné činnosti člověka se mění se závislostí na užívání drog. Droga se stává prioritou, které jedinec podřizuje veškeré své jednání. Mění se celý jeho životní styl, hodnoty a dosavadní stereotypy.

Presl (1995, s. 11) uvádí, několik bodů závislosti:

- nezvladatelnou touhu po opakovaném užívání návykové látky,
- tendence ke zvyšování dávek,
- existence psychické či fyzické závislosti na určité droze vyjádřená přítomností abstinčního syndromu psychického nebo fyzického typu,
- negativní důsledky pro jedince a společnost.

Existuje několik teorií příčin vzniku závislosti, u vzniku závislosti rozhodují jak genetické a dědičné dispozice, tak stav psychiky.

Modely závislosti:

a) Biomedicínský model, v tomto modelu je drogová závislost nemoc v lékařském slova smyslu, je to porucha mozkových funkcí, do jisté míry s dědičnými dispozicemi. Závislost

se pokládá za nemoc chronickou a obtížně léčitelnou s častými recidívami a nejspíše vůbec nevléčitelnou. I když však závislost není úplně vyléčitelná je léčitelná a může dojít k úpravě stavu za podmínek úplné abstinence. (Kalina et al., 2003a, s. 78)

b) Bio-psycho-sociální model, v tomto modelu se rozšiřuje biomedicínský model o rozměr psychických funkcí, mezilidských vztahů, jejich dynamického vývoje a vzájemného podmiňování. Nemoc (a tedy i drogová závislost) vzniká v průběhu vývoje osobnosti ve vzájemné interakci biologických, psychologických a vztahových faktorů. Podstatnými pojmy jsou dispozice (např. genetické či biologické, případně dispozice psychologické získané v raném dětství), zranitelnost (která se vyvíjí na podkladě dispozic v dalším průběhu života) a spouštěče jako jsou např. životní události, či nároky vývojového období, které vedou k manifestaci poruchy. (Kalina et al., 2003a, s. 78)

Ke vzniku závislosti nedojde po prvním užití návykové látky, ale tato probíhá postupně a má několik stádií.

Stádia závislosti:

1. Počáteční stádium – člověk experimentuje s drogou, první dávky, zkouší jaké to nebo co to s ním udělá.
2. Stádium zaujetí drogou (varovné) – člověk už pravidelně užívá a občasně nadužívá drogy, ještě zde není rozvinutá závislost.
3. Stádium rozvoje závislosti (rozhodné) - postupný rozvoj psychické a fyzické závislosti, projevuje se změnou tolerance, výskytem abstinčních příznaků při vysazení, touhou po droze, změnou životního stylu. Znaky závislosti jsou např. problémy s úřady, se zákonem, krádeže, výtržnictví, rvačky, vlastnění předmětů, které se nedají koupit z kapesného atd.
4. Konečné stádium – dochází již k devastaci osobnosti, k likvidaci předcházejících vztahů a vazeb. (Bakošová, s. 184, 2008)

U vzniku závislosti je významný fakt, že ten kdo užívá nějakou konkrétní návykovou látku ji zpravidla užívá proto, že chce. Droga mu přináší uspokojení a navozuje mu pocity euforie apod. Pro její užívání má, pro sebe dobré důvody. Vznik závislosti i zbavení se závislosti je individuální.

2 MOTIVY UŽÍVÁNÍ NÁVYKOVÝCH LÁTEK A PÁCHÁNÍ TRESTNÉ ČINNOSTI U MLADISTVÝCH

Jelikož se v této práci budeme, zabývat vlivem návykových látek na páchání trestné činnosti mezi mladistvými je třeba se zmínit i o možných důvodech nebo motivech, které je k tomu vedou.

Na užívání návykových látek a stejně tak na páchání trestné činnosti má nezanedbatelný vliv sociální prostředí jedince. Může se jednat o sociální prostředí, ve kterém vyrůstal nebo ve kterém se nyní nachází. Může být ovlivněn svou rodinou, subkulturou, vrstevníky, médii a dalšími vlivy jako škola, lokalita bydliště, zaměstnání, významné události v životě atd. Tyto vlivy jsou často i důvodem a motivem jak k páchání trestné činnosti, tak i k užívání návykových látek u mladistvých.

„Motiv, pohnutka, příčina činnosti, jednání člověka zaměřené na uspokojení určité potřeby. Motiv má cíl i směr, intenzitu, trvalost, pramení z podnětů vnitřních vědomých, bezděčných, podvědomých a vnějších. Má významnou úlohu při emoční, myšlenkové a fantazijní činnosti člověka.“ (Hartl a Hartlová, 2000, s. 327)

U velké části mladistvých se vytratil zdravý způsob života, který je s největší pravděpodobností daný dobou a rozvojem technologií. Mladiství tráví spousty času u počítačů a televize. Jsou chyceni v sociálních sítích jako je třeba facebook a na zdravý způsob života jim nezbyvá čas ani prostor. Často jim chybí i zájem. Zdraví mladistvých se zhoršuje a stejně tak i fyzický výkon. Velkou roli v páchání trestné činnosti nebo užívání návykových látek hraje i nuda. Mladí lidé a děti se zkrátka nudí. V tom je rozdíl mezi mladou a starší generací, kdy pojem nuda byl pro děti a mladistvé zhruba ještě před dvaceti lety téměř neznámý pojem. Vliv na to má i to, že nebyli od svého útlého věku obklopeni tolika věcmi, lidé nepoužívali mobilní telefony, netrávili čas na internetu a nebylo tolik rozhodující ekonomické zajištění a příjmy rodičů. Nicméně je třeba se na tyto problémy mladistvých zaměřit a zjistit příčiny užívání návykových látek a příčiny páchání trestné činnosti.

2.1 Vliv dospívání

Je na místě se zde zmínit o přístupu a vztahu mladistvých, které mají k užívání návykových látek.

Období adolescence je většinou spojeno s mnoha zmatky a nespokojenostmi. Ty jsou zcela přirozené a motivují jedince k vývoji. Lze říci, že různé překážky a problémy pomáhají mladistvým dospět a to tím, že se s těmito problémy vypořádají. Zároveň se však vyskytují i jiné možnosti, jak tyto nespokojenosti odstraňovat, jednou z nich je řešení pomocí návykových látek, které navozují jiné a o dost příjemnější stavy vědomí. Na dospívajícího jedince přestanou nepříjemné věci, problémy a starosti doléhat, přestává je vnímat ve své skutečné podobě a ztrácí motiv se s nimi vypořádat. Takže užíváním návykových látek se sám dobrovolně zbavuje možnosti zdravě se osobnostně vyvíjet a dospívat. Užívání návykových látek slouží u mladistvých jako prostředek útěků od problému, tímto se však problémy jen potlačí a prohloubí a navíc se problémy i rozrostou. (Kalina et al., 2003b, s. 233)

Arnold a Schille (2002, s. 101) uvádějí, že návykové látky poskytují lidem i relaxaci, uvolnění, euforii a spontánnost. Mladiství užívají návykové látky aby potlačili své problémy a nepříjemnou realitu a touží po tom se odreagovat, což jim droga umožňuje.

Třeba Nešpor (2001, s. 40) k období dospívání říká, že je to doba od 12 do 20 let a je to období, ve kterém se rozvíjí osobnost, proto je v zájmu dospívajícího i rodičů, aby vrstevníci rozvíjeli jen ty dobré stránky jeho osobnosti, a ne ty špatné. Je třeba kontrolovat s kým se dospívající stýkají, zajímat se o to co dělají ve volném čase a podporovat je v žádoucích volnočasových aktivitách. Vychovávat je ke zdravému životnímu stylu. Kamarádi dospívajících, kteří nadměrně pijí alkohol nebo berou drogy, patří v dospívání k nejrizikovějším činitelům vůbec.

U užívání návykových látek má svůj význam rituálnost, tedy užívání při zvláštních příležitostech a zároveň, co je nejdůležitější, ve skupinách. Vaněček (2009, s. 24) k tomu uvádí, že u dospívajících je užívání ilegálních návykových látek nejčastěji aktivitou primárně motivovanou sociálně, kvůli společnosti vrstevníků. Je zde patrný skupinový a sdružovací prvek, kdy se v podstatě jedná o přejetý vzorec chování, který vidí od narození ve společnosti, ve které vyrůstali, u rodičů, příbuzných, rodinných známých, v televizi atd. Ve stádiu experimentu 71 – 81 % dospívajících neužívalo návykovou látku o samotě. Vzhledem k důležitosti vrstevnické skupiny u mladistvých se bude chtít při skupinovém užívání návykové látky, každý před ostatními ukázat. Kdo chce zapadnout do party, měl by užívat. V dalším stádiu už si vypěstují návyk a užívají už jen čistě z toho důvodu, že si vypěstovali závislost. Pak následuje stádium problémového užívání. Třeba nebezpečí marihuany je u mládeže podceňováno. Ve studii problémových uživatelů návykových látek

a závislých nebyl alkohol „vstupní branou“ k ilegálním návykovým látkám, ale marihuana předcházela téměř vždy „tvrdší“ drogy. Marihuana jako lehká droga nestačí časem plnit uspokojení potřeb závislých a proto přecházejí na návykové látky se silnějším účinkem.

U mladistvých je pořád jednou z nejrozšířenějších skupin návykových látek, konopí. Počátky kouření marihuany mohou zpočátku vnímat ze svého pohledu jen jako takový nevýznamný přechod od tabáku k trochu jiné silnější cigaretě. Engländer (2010, s. 18) uvádí, že ke skupinám, které jsou vystavené vyššímu riziku působení nežádoucích účinků konopí, patří dospívající s dlouhodobě špatným školním prospěchem, kteří zároveň začínají s užíváním konopí již před patnáctým rokem života. Zde hrozí zvýšené riziko, že budou užívat i jiné nezákonné drogy a že si vytvoří na konopí závislost. Závislostní užívání během dospívání může mít dopad na emocionální vývoj a utváření vlastní identity, což jsou v tomto věku zásadní momenty. Vývin mladého člověka spojený se závislostí vždy zanechává nerasmazatelné stopy ať už na psychice člověka nebo na jeho zdraví.

Říčan a Krejčířová (2006, s. 261) uvádí některé zvláštnosti u dětí a dospívajících v souvislosti s užíváním alkoholu a návykových látek:

- a) nevyzrálость metabolických procesů a nízká tolerance zpomaluje eliminaci návykových látek, také hrozí těžší tělesná poškození a nebezpečnější otravy,
- b) závislost se v dětském a dorostovém věku rozvíjí rychleji a vzhledem k nedostatku zkušeností a sociálních dovedností jsou zde závažnější rizika,
- c) během dospívání dochází nejen k tělesným a hormonálním změnám, ale také k vytváření nových neuronových sítí v mozku, i jen mírné poškození poznávacích funkcí alkoholem vede k horším studijním a později i pracovním výsledkům (u adolescentů závislých na alkoholu ve věku 15-16 let byla zjištěna horší schopnost pamatovat si slova a geometrické obrazce),
- d) při prevenci i léčbě ještě ve větší míře, než je tomu u dospělých brát v úvahu rodinné interakce a pokud je to možné, pracovat i s rodiči nebo jinými relevantními dospělými z okolí klienta,
- e) pro dospívání je do značné míry typická tendence testovat hranice, přehánět, riskovat, to zvyšuje riziko úrazů a násilného chování pod vlivem alkoholu i jiných látek.

Pro mladistvé je užívání návykových látek mnohem nebezpečnější než pro dospělého člověka už vzhledem k jejich nedovinutému organismu a nízké odolnosti. Stávají se snadnější obětí dealerů, jelikož mají sklony zkoušet nové věci a riskovat, jsou důvěřiví,

často až naivní a nejsou dostatečně informováni o škodlivosti a nebezpečnosti návykových látek. Jsou nezkušení. Vznik snadnější závislosti na návykových látkách je předurčuje k tomu, aby se v budoucnu dopouštěli protiprávního jednání, zejména opatřováním si prostředků na nákup návykových látek.

2.2 Vliv rodiny

Nejdůležitější ze všech vlivů je vliv rodiny a především rodičů. U rodičů rozhoduje jejich vzdělání, zaměstnání, sociální status a další vlivy. Rovněž jsou důležitá sociální prostředí rodin, ze kterých pocházejí rodiče. Pokud pocházejí z rodiny, kde bylo normální páchat kriminalitu, požívat alkohol, fyzické trestání a další, je pravděpodobné, že budou tyto vzorce uplatňovat i ve své nové rodině. Takže se budou tyto vlivy přenášet i na jejich děti. Jedná se o to, zda rodina plní svou funkci, tedy jestli je funkční nebo dysfunkční.

Turček (2000, s. 16) uvádí, že vliv tvorby hodnotového systému jedince na vznik intrapsychického konfliktu je velmi zřejmý v rodině s disharmonickým výchovným prostředím. Může se jednat o rodinu např. s otcem alkoholikem, který svým příkladem dává vzor svým dětem. Může dojít ke vzniku odporu k jeho chování ze strany dítěte anebo naopak ke ztotožnění se s jeho chováním a nápodobou tohoto chování v pozdějším věku. Takový otec může zejména chlapce v jeho věku dospívání pobízet k popíjení alkoholu nebo ho v tom nějak podporovat anebo popíjení syna tolerovat.

Na výchovu dětí má jistě vliv i vzdělání rodičů, kteří dokáží vytvořit pro dítě vhodné a podnětné prostředí pro jeho rozvoj a vytvoření hodnotového systému a žádoucích návyků. Z výzkumu, který provedl Večerka et al. (2001, s. 93) u otců a matek dětí umístěných ve výchovných ústavech vyplývá, že mají extrémně nízké vzdělání v porovnání s běžnou populací občanů ČR. S tím souvisí i podřadné a špatně placené zaměstnání anebo vůbec žádné. V těchto případech je nízké vzdělání považováno za kriminogenně působící faktor. Tedy se jedná o nízký sociální status rodičů, který se přenáší na děti. Nízké finanční příjmy rodiny, nízké vzdělání a závislosti na návykových látkách rodičů, nemohou poskytnout dítěti odpovídající podnětné prostředí, které je základem vývoje jedince, aby se stal plnohodnotným občanem.

Bakošová (2005, s. 36) uvádí, že časté užívání alkoholu některým ze členů rodiny, buď otcem nebo matkou, nebo oběma, má vliv na zdravotní stav, na sociální status, výkon profese, vztahy v rodině. Pokud je v rodině alkoholik, žít s ním je velmi náročné.

Děti, které vyrůstaly v rodinách s rodiči, kteří užívali návykové látky, mohou být tímto emočně poznamenány. Může u nich docházet k negativismu, jsou smutné, agresivní. Woi-titz (1998, s. 19) uvádí, že může dojít k negativnímu ovlivnění dítěte tak, že z hlediska sebehodnocení nemá ze sebe dobrý pocit. Což je podstatné pro šťastný a úspěšný život. Tak mohou vznikat deprese, což může vést k užívání návykových látek.

Významné jsou i výchovné styly rodičů, u problémových dětí je výchova dětí nedostatečná a nesplňuje podmínky pro to, aby se děti plně a úspěšně začlenily do společnosti.

Charakteristiky výchovy matek problémových dětí podle výzkumu Večerky et al. (2001, s. 93), kde se u výzkumného vzorku vyskytovaly tyto výchovné styly vyjádřené v procentech:

- být nedůsledná ve výchově (87,2 %) než být důsledná (3,6 %),
- nechávat dítě bez dozoru (74,6 %) než je přehnaně kontrolovat (6,6 %),
- zanedbávat péči o ně (57,9 %) než o ně přehnaně pečovat (8,9 %),
- mít k němu kladný emoční vztah (57,5 %) než záporný vztah (11,6 %),
- omlouvat jeho prohřešky (54,0 %) než je obviňovat (17,1 %),
- spíše je netrestat (49,9 %) než je přehnaně trestat (15,9%).

Údaje o výchovném působení otců jsou obdobné jako u matek, za povšimnutí stojí některé odlišnosti. Otcové našich klientů poněkud častěji děti trestají a méně často omlouvají prohřešky svých dětí. Jinak stejně jako matky jsou nedůslední a zanedbávají péči. (Večerka et al., 2001, s. 93)

V rodinách, kde rodiče užívají návykové látky, není dobrá atmosféra, dochází k hádkám mezi rodiči, vznikají konflikty mezi rodiči a dětmi. Rodiče jsou citově labilní a nepředvídatelní. Děti žijí v neustálém strachu. O výchovu svých dětí se řádně nestarají, může docházet i k zanedbávání, týrání a zneužívání. Děti raději tráví čas na ulici se svými vrstevníky a utíkají z domova.

Pokud dochází k zanedbávání, týrání nebo zneužívání může u dětí dojít v pozdějším věku k užívání návykových látek za účelem zapomnění na prožitou negativní událost. Droga zde slouží jako prostředek úniku od skutečnosti. (Sadílková a Žáková, 2011, s. 5)

V populaci lidí užívajících návykové látky je podstatně větší procento lidí, kteří zažili pohlavní zneužívání než v běžné populaci společnosti. K pohlavnímu zneužívání

a znásilňování docházelo v rodině, nebo byl pachatel blízký příbuzný anebo rodinný přítel. Následkem těchto traumat, kdy se snaží potlačit tragický prožitek, se pak tyto dávné oběti, stanou drogově závislými.

Děti z dysfunkčních rodin, které jsou zanedbávány nebo mají rodiče závislé na návykových látkách, jsou často nuceny si obstarat prostředky na obživu trestnou činností, nejčastěji se jedná o drobné krádeže. Někdy jsou k těmto krádežím svými rodiči dokonce pobízeni.

Vliv rodiny je jasný, rodina je základem dobře fungujícího státu a dobře fungující rodina by měla být základem i proto, aby vychovávala plnohodnotné členy společnosti.

2.3 Vliv subkultur a vrstevnických skupin

Subkultury, mají v dnešní době značnou oblíbenost mezi mladou generací, jsou to nej-různější subkultury, např. hudební styly, politická hnutí, přejímání životních stylů, které vidí u vrstevníků nebo starších lidí. U mladistvých je charakteristická touha se najít, někam patřit, zapadnout do kolektivu, party, ukázat, že jsou plnohodnotnými členy. Vliv vrstevníků a pravidel subkultur je značný a jistě srovnatelný s vlivem rodinným, kdy Matoušek (2003, s. 125) tvrdí, že v posledních desetiletích výzkumníci s překvapením zjišťují, že mladiství delikventi pocházejí z dobře situovaných rodin v mnohem větším množství případů, než tomu bylo v minulosti, kdy se předtím jednalo převážně o sociálně slabé rodiny. Z toho se dá odvodit, že obecně na dospívající děti slábne vliv rodiny, a že při vzniku delikventního chování má prvořadý vliv vrstevnická skupina, která se řídí deviantní normou. Samozřejmě stále platí, že vliv sociálně slabé rodiny nebo neúplná rodina má stále statisticky významný podíl na vznik delikvence.

„Často slyšíme otázku: „Proč tolik dětí a mladistvých inklinuje k partám či subkulturám s agresivním programem.“ Odpověď není jednoduchá, přesto však lze konstatovat, že spočívá v primárním výchovném a společenském prostředí, kde takový jedinec vyrůstá. V partách s asociálním nábojem bývá často podmínkou přijetí, krádež určité věci, pokud se jedná o partu zneužívající návykové látky, je krádež prostředkem získání patřičného finančního obnosu na drogu.“ (Martínek, 2009, s. 73)

U mladistvých je už považováno za normální užívání návykových látek. A nejedná se jen o legální návykové látky, ale i ilegální jako třeba marihuana, pervitin a jiné. Pokud se mladistvý stane součástí party a chce, se stát jejím právoplatným členem měl by si občas

s ostatními vypít, nebo zakouřit marihuanu či si jinak aplikovat nějakou návykovou látku. Je zcela normální, že když se například u stolu v baru nebo na diskotéce objeví někdo, kdo řekne, že nebude pít, tak se budou ostatní členové skupiny usilovně všemožně snažit, aby i tento jedinec pil s nimi. Psychický tlak na jedince, který nechce požívat návykové látky je velice silný. Navíc může být považován za nudného a moc slušného, což v dnešní době a navíc u mladistvých, není v jejich očích zrovna atraktivní. Odolat tlaku společnosti neužívat návykové látky je velice těžké, zvláště když mladistvý požívání návykových látek vidí u své rodiny, v televizi a hlavně u svých vrstevníků.

Matoušek a Kroftová, (1998, s. 84-85) uvádějí, že pro rizikovou mládež z dysfunkčních rodin je vrstevnická skupina důležitější než pro jiné mladé lidi, kteří pocházejí z normálních funkčních rodin. Může se jednat o náhradu rodiny, v partě mohou něco znamenat, mohou tam najít to, co nepoznali v rodině např. pocit sounáležitosti, porozumění, přátelství, uznání. I pro dítě vychované ve funkční rodině, představuje vrstevnická skupina stresující nárok, obstat v očích vrstevníků. Mladí lidé jsou pod velkým tlakem, musí ukázat, že sdílí stejné hodnoty jako ostatní, aby nebyli „ti divní“. Zvláště děti a mládež dokáže být velmi krutá a nikdo se nechce stát terčem šikany, posměšků nebo ignorace. Proto se snaží přizpůsobit většině, aby se ve svém životním stylu, v názorech a hodnotách moc neodlišovali od ostatních.

2.4 Vliv kultury a médií

Užívání návykových látek je v naší zemi dáno dědictvím po našich předcích, tedy kulturou, ať už to byli Keltové, kteří jsou prvním doloženým etnikem na našem území nebo Germáni, kteří přišli po nich anebo Slované, kteří se stali poslední vládnoucí elitou na našem území. Všichni požívali návykové látky v různých formách. V naší zemi je proto standard požívat alkohol, podobná kultura panuje i v dalších evropských nebo jiných zemích světa. To má vliv i na filmovou tvorbu. Jedinec od počátku svého vývinu přichází do styku s užíváním návykových látek. Lidé kouří, pijí alkohol při různých příležitostech, někteří lidé berou i jiné návykové látky, a aby toho nebylo málo, požívání návykových látek se objevuje neustále i v televizi a různých médiích. Seriáloví a filmoví hrdinové požívají alkohol a kouří cigarety při různých příležitostech. Požívání návykových látek se objevuje dokonce i ve filmech z daleké budoucnosti. Jedinec tyto věci od počátku svého vývoje vnímá a nelze se potom divit, že rovněž požívá návykové látky, protože jejich požívání považuje za součást normality.

Matoušek a Kroftová (1998, s. 102-103) k tomu říkají, že o vlivu médií na socializaci dnešních dětí a mládeže ve vyspělých zemích nemůže být pochyb, jelikož u televize tráví více času než mimoškolními a mimopracovními aktivitami, jímž se děti a dospívající v naší kultuře věnují. V televizi je zobrazováno násilí, které je velmi zlehčováno, ve filmech mnohdy tečou potoky krve. Děti a mladiství rádi napodobují své hrdiny. Filmy a seriály jsou plné vulgarismů, nespisovného jazyka, oplzlostí a perverzností. Televizní pořady až na pár výjimek, ohrožují psychický, morální a sociální vývoj dětí a mladistvých. Tzv. zábavné pořady jsou plné vulgarismů i za denní vysílací doby a není zvláštností, že se lidé, co mají dělat „zábavu“ oslovují vulgárními výrazy.

V naší zemi jsou legální i televizní reklamy na alkoholické nápoje. V reklamách, které mohou být i podprahové je požívání alkoholu spojeno většinou se zábavou nebo pohodou. Všichni se v reklamě smějí a dobře se baví, požívání alkoholu vypadá jako úžasná věc, jakoby zábava bez alkoholu nebyla to správné. Alkohol je elixírem štěstí. Stát na jednu stranu vynakládá prostředky na různé preventivní programy proti návykovým látkám, ale na druhé straně to svou legislativou podporuje a také z toho i profituje.

2.5 Další vlivy

Lze uvést, že na chování člověka má vliv jakékoliv prostředí, lidé v jeho životě a i události, které se ho nějakým způsobem dotýkají. Dospělým často nedochází, jak citlivě dítě vnímá své okolí a věci, které se dějí v jeho životě. Dítě vnímá jakékoliv hádky mezi rodiči a tyto prožívá velmi intenzivně. Vnímá rozvod rodičů a nového otce nebo matku i nové sourozence.

Toto lze zejména názorně ukázat na výzkumu, který provedl Večerka et al. (2001, s. 94) mezi chovanci výchovných ústavů v ČR ze kterého vyplývá, že na problémové chování jedince mají vliv i zdánlivě nesouvisející okolnosti, jak ukazuje následující tabulka.

Tab.1. Výskyt destabilizujících jevů.

Destabilizující jevy	absolutní	v %
Rozvod nebo rozchod vlastních rodičů	224	48,3
Změna školy	207	44,6
Stěhování do jiné obce	135	29,1
Doplnění rodiny o dalšího vychovatele	129	27,8
Doplnění rodiny o nevlastní sourozence	113	24,4
Odloučení od rodiny před umístěním v DDÚ	113	24,4
Dlouhodobá neúčast vychovatele v rodině	83	17,9
Rozvod nebo rozchod rodiče s dalším partnerem	55	11,9
Úmrtí vychovatele	52	11,2
N = 464		

Jak ukazuje tabulka, nejčastějším destabilizujícím jevem je rozvod nebo rozchod rodičů a změna školy. Poté následuje stěhování do jiné obce a další jevy. Tento výzkum dokazuje, že vliv rodinného prostředí má pro jedince stěžejní význam pro jeho budoucí bezproblémový život.

Sociální exkluze uživatelů návykových látek

Drogové závislosti vedou k tomu, že většina závislých má nižší životní úroveň než průměrná populace. Je to dáno tím, že většinu finančních prostředků utratí za návykové látky. Závislí přichází o zaměstnání, jelikož jsou nespolehliví a jejich schopnosti jsou sníženy. Neplatí nájem v bytech, zadlužují se a půjčky nesplácejí, často končí na ulici jako bezdomovci. Pak už je jejich činnost omezena jen na shánění drogy i za cenu páčání kriminality.

U mladistvých je sociální exkluze prohloubena tím, že jsou ještě moc mladí na to, aby měli jakékoliv zázemí. Nemají žádné příjmy, často nedokončí studium a jejich uplatnění na trhu práce je minimální. Nástup závislosti je příliš rychlý a o to více devastující. Sociální dávky jim nestačí na pokrytí nákladů na pořízení drog, kriminalita se stává jediným možným řešením pro zajištění jejich existence. Pak už následuje obvyklé kolečko, odsouzení výkon trestu a recidiva užívání drog. Začarovaný kruh, který končí předčasným úmrtím závislého z jakéhokoliv důvodu. Nejčastěji jsou to sebevraždy, otravy, nemoci, nehody a jiné. U dívek může docházet k tomu, že budou provozovat prostituci a to jen za to, že dostanou svou dávku. Jejich závislost se stane jejich vězením.

Uživatelé návykových látek žijí doslova na okraji společnosti, v nuzných podmínkách. Mají nefunkční vztahy, a když mají rodinu, je dysfunkční. Jejich budoucnost není růžová, jejich šance se s délkou užívání snižují. Užívání návykových látek tedy souvisí i s rodinným životem. Rodina představuje jistotu a je základem spokojeného života. Hamplová (2012, s. 738) poukazuje na to, že ženatí muži a vdané ženy jsou v průměru šťastnější a zdravější. Naopak jedinci, kteří pijí hodně alkoholu, nebo užívají drogy, mají menší šanci se vdát nebo oženit, ale mají větší šanci se rozvést.

Samotná podstata obchodu s drogami je založena na principu, „vysát“ z člověka co nejvíce finančních prostředků. Vzít si drogu je jako „podepsat smlouvu s ďáblem“, za to málo co dává, si mnohem více vezme. Droga si bere nejen lidské životy, ale i lidskou důstojnost, morálku, hodnoty, osobnost, vztahy, domovy, šťastný život a možnost najít smysluplnost života.

3 SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÉ JEVY

Známe mnoho druhů patologických jevů jako je nezaměstnanost, bezdomovectví, dopravní nehody aj., ale v této práci se budeme zabývat převážně trestnou činností nebo jinak řečeno kriminalitou v souvislosti s užíváním návykových látek. Sociálně patologické jevy jsou jevy, které jsou pro společnost škodlivé, nebezpečné a tedy nežádoucí. Kraus, Hroncová et. al. (2010, s. 10) uvádí, že sociálně patologické jevy jsou odvozeny od tzv. „normality společnosti“. Tedy normy, kterými se lidé v dané společnosti řídí a tyto jsou poté vzorem způsobu chování a jednání jednotlivce v daném sociálním útvaru.

Trestná činnost, stejně jako užívání návykových látek provází lidstvo již od nepaměti. Ve všech starých civilizacích, které byly prozkoumané, se užívaly návykové látky. Rovněž docházelo k různým zločinům a porušování rodového nebo jiného práva. Dnes toto jednání nazýváme trestnou činností (kriminalitou). Ondrejko (2009, s. 188) považuje kriminalitu za druh odchylného jednání, které je nepřípustné a sankcionované trestním právem. Věda zabývající se kriminalitou se nazývá kriminologií. Je to vědní disciplína zabývající se kriminalitou jako sociálním jevem, zkoumá trestnou činnost, pachatele i oběti. Kriminalitu lze rozlišit podle věku na kriminalitu dětskou (od 6 let do 15 let), juvenilní (od 15 do 18) a kriminalitu dospělých (nad 18 let). V této práci se budeme převážně zabývat kriminalitou juvenilní.

Každý jednatel, který se dopustí trestné činnosti, pro to má svůj individuální důvod. O tomto existují různé teorie, které se snaží přijít na to, co je příčinou páchaní trestné činnosti nebo dopouštění se odchylného tedy deviantního chování.

„Teorie sociálních deviací:

- a) Biologické teorie – biologické teorie jsou nejstaršími teoriemi. Spojuje je představa, že dědičné predispozice mohou způsobovat deviantní jednání jedince. Pro takové jednání není tedy podstatná výchova ani sociální prostředí, ale biologická podstata člověka, která determinuje jeho další vývoj.
- b) Biosociologické teorie – vysvětlují vznik deviantního chování kombinací individuálních biologických faktorů i vlivů vnějšího prostředí.
- c) Psychologické teorie – vycházejí buď z psychiatrické, nebo psychoanalytické a behavioristické tradice. Z hlediska psychopatologie je deviace považována za nemoc, tedy něco, co je třeba léčit.

- d) Sociologické teorie – tyto teorie zdůrazňují v souvislosti se sociálně deviantním jednáním rozhodující vliv společnosti. Podle toho deviace je jev, který vzniká jako produkt patologického sociálního prostředí, v němž jedinec žije.“ (Kraus, Hroncová et al., 2010, s. 14)

3.1 Stupně závažnosti jednání porušující normy společnosti

Ne každé jednání, které porušuje normy společnosti lze považovat za trestnou činnost. Např. záškoláctví, nekázeň ve škole a výchovné problémy obecně nejsou trestnou činností. Jedná se o disociální a asociální chování, které ovšem, nemá povahu trestné činnosti a nelze ho postihovat podle přestupkového zákona nebo trestního zákoníku. Trestné však jsou jednání, které lze trestat podle trestního zákoníku nebo přestupkového zákona. Jedná se o antisociální chování, které je namířeno přímo proti hodnotám a normám společnosti a společenská nebezpečnost tohoto chování je vysoká.

Stupně závažnosti jednání porušující normy společnosti lze rozlišit na disociální, asociální a antisociální.

Disociální chování - Hartl a Hartlová (2000, s. 212) uvádí, že je to chování společensky nepřizpůsobivé, nepřiměřené, bez výrazné nenávisti. Zde můžeme uvést porušení školního řádu, vzdorovitost, neposlušnost, lhaní, negativistické projevy. Jsou to jednání, která přímo nezasahují do práv jiných lidí.

Asociální chování - asociální chování se dá charakterizovat, jak uvádí Hartl a Hartlová (2000, s. 212) jako chování nespolečenské, které neodpovídá mravním normám dané společnosti, ale nedosahuje ještě úrovně ničení společenských hodnot. Zde můžeme v souvislosti s mladistvými uvést např. záškoláctví, útěkovost, toulavost, autoagresi, sebevražednost, toxikomanií. Rovněž se jedná o jednání, která přímo nezasahují do práv jiných lidí, ale ohrožují především samotné jedince, kteří se takového jednání dopouštějí a fakticky se ho dopouštějí sami na sobě.

U asociálního jednání je třeba zmínit jedny z nejčastějších a nejzávažnějších asociálních jednání, která mají vliv na pozdější páchaní trestné činnosti mladistvých, a to jsou záškoláctví a útěkovost.

K záškoláctví Bakošová (2008, s. 142-143) uvádí, že existuje více druhů záškoláctví, mohou být způsobem útěku, zábavy, vzdoru atd. Důvody záškoláctví mohou vyplývat z problémů osobních, nebo kvůli dysfunkční rodině, z problémů ve škole, nebo z důvodu

ovlivnění vrstevnickými skupinami. Dále Bakošová (2008, s. 177) uvádí, že děti nebo mladiství, kteří žijí kratší nebo delší dobu na ulici jsou nazýváni dětmi ulice. Záškoláctví nebo úteky z domova a život na ulici vedou dříve nebo později k delikvenci. První starostí je obstarat si prostředky pro živobytí, další věcí je vliv sociálního prostředí, kriminální prostředí, drogové prostředí, zanedbané prostředí, to vše mladého člověka ovlivňuje, může ho to nutit se přizpůsobit danému stavu, takže se bude chovat jako ostatní aby zapadl. Mladý člověk na ulici se dostává z vlivu autorit, jako jsou rodiče a škola a mnohdy se nechá vychovávat subkulturou, často kriminální.

Stupněm závažnosti jednání porušující normy společnosti, které ohrožují práva druhých osob, je chování antisociální. Je zde rozdíl v nebezpečnosti a stupni ohrožení společnosti. Na rozdíl od disociálního a asociálního chování, kdy jedinec škodí převážně sobě, je antisociální chování již nebezpečné pro ostatní lidi.

Antisociální chování - antisociální chování je uvědomované protispolečenské chování kriminálního charakteru. Zahrnuje veškeré protispolečenské jednání dané trestní řádem společnosti. Můžeme uvést, delikvenci mladistvých, agresi a vandalismus, krádeže, sexuální úchytky. (Hartl a Hartlová, 2000, s. 212)

3.2 Trestná činnost

V této práci se zaměříme na trestnou činnost páchanou mladistvými. Zjednodušeně jsou trestnou činností (kriminalitou) všechna jednání, která jsou trestná podle přestupkového zákona nebo trestního zákoníku. Přestupkové jednání je někdy nazýváno drobnou kriminalitou nebo drobnou trestnou činností. Páchání přestupků i páchání trestných činů je jednání antisociální.

Matoušek (2003, s. 97-98) uvádí, že kriminalita je veškerá trestná činnost, tedy i ta, kterou spáchaly osoby, které nemají trestní odpovědnost. Kriminalitu vyšetřují orgány činné v trestním řízení. Růst kriminality dětí a mládeže je rychlejší a dlouhodobě ho zatím nedokázala omezit žádná vyspělá západní země. Mezi základní převládající příčiny patří dědičnost a konstituce, dysfunkce orientační rodiny, vyloučení z běžné vzdělávací a pracovní dráhy, vliv deviantních subkultur a skupin, nízká míra sociální kontroly i ekonomická výhodnost kriminálního chování.

Mladiství pachatelé bývají označováni jako delikventi. „Delikvence je způsob chování odporující platným právním normám. Označuje se jím jak páchání trestných činů, tak

přestupků a jiné delikty. Pojem delikvence byl zaveden v USA pro odlišení trestné činnosti dospělých od delikvence dětí a mládeže.“ (Jandourek, 2001, s. 55)

Drobná kriminalita, která nedosáhla takového stupně nebezpečnosti jednání pachatelů je nazývána přestupkem, i když hranice mezi páchání přestupku a trestným činem je někdy nepatrná. Např. krádež, kdy hodnota věci je nižší, než 5.000 Kč je přestupkem a od 5.000 Kč nahoru je toto jednání už trestným činem. U fyzického napadení, kdy je doba léčení zranění do 7 dnů se jedná o přestupek a od doby léčení 7 dnů a více se jedná o trestný čin. U řízení pod vlivem alkoholu, kdy je hodnota alkoholu v krvi do 1 promile se jedná o přestupek a od 1 promile nahoru se už jedná o trestný čin atd.

Přestupky

Řízení o přestupcích se řídí zákonem č. 200/1990 Sb., o přestupcích, zde jsou i vyjmenovány jednotlivá jednání mající povahu přestupku. Co se týče mladistvých osob, tak v § 19 – ve zvláštním ustanovení o mladistvých, v Zákon o přestupcích (2013, s. 303-304) je uvedeno, že přestupek mladistvého nelze projednat v příkazním řízení a nelze za něj uložit zákaz pobytu, horní hranice pokuty se snižuje na polovinu oproti dospělým osobám, přičemž nesmí být vyšší než 2.000 Kč. V blokovém řízení nelze uložit pokutu vyšší než 500 Kč, pokutu až do výše 1.000 Kč lze uložit, pokud tento zákon nebo zvláštní zákon připouští v blokovém řízení uložit pokutu vyšší než 1.000 Kč.

Sankce a protiprávní jednání v souvislosti s návykovými látkami jsou vymezeny v § 30, Zákon o přestupcích (2013, s. 310-311) a jedná se o přestupky na úseku ochrany před alkoholismem a jinými toxikomaniemi.

Nejčastějšími přestupky u mladistvých jsou drobné krádeže do 5.000 Kč, které jsou uvedeny pod přestupky proti majetku, dále se jedná o drobná ublížení na zdraví, urážky a slovní vyhrožování ublížením na zdraví, kdy tyto jsou uvedeny pod přestupky proti občanskému soužití. Dále je to řízení motorového vozidla pod vlivem alkoholu a dopravní nehody. Jedná se o jednání, které mají malou společenskou nebezpečnost a řeší je správní orgány, tzv. komise k projednávání přestupků na Městských a Obecních úřadech, nebo policejní orgány.

Trestné činy

Trestné činy jsou vyjmenovány v zákoně č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. Řízení o trestném činu se řídí podle trestního řádu zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, podle kterého se ve věci vede trestní řízení. V trestním zákoníku jsou uvedeny některé trestné činy, které přímo souvisí s návykovými látkami, jedná se o tyto trestné činy Trestní zákoník (2013, s. 103-150):

- nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy,
- přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu,
- nedovolené pěstování rostlin obsahujících omamnou nebo psychotropní látku,
- výroba a držení předmětu k nedovolené výrobě omamné a psychotropní látky a jedu,
- šíření toxikomanie,
- opilství,
- podání alkoholu dítěti,
- ohrožení pod vlivem návykové látky.

Trestní zákoník (2013, s. 19-20) uvádí, že spáchání jakéhokoliv trestného činu pokud k jeho spáchání došlo pod vlivem návykové látky, je tato skutečnost považována za přitěžující okolnost. Pokud se pachatel přivedl do stavu nepřičetnosti sám nebo z nedbalosti nelze toto pokládat za nepřičetnost, pro kterou by se zbavil trestní odpovědnosti za spáchaný trestný čin.

Řízení o trestném činu spáchaném mladistvých se řídí zákonem č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže) a posuzuje se podle trestního zákoníku. Trestné činy spáchané mladistvými jsou nazývány proviněním.

3.2.1 Zákon o soudnictví ve věcech mládeže a opatření ukládaná mladistvým

V zákoně č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, podle, které se vede trestní řízení proti mladistvým za spáchání provinění, jsou vymezeny i tresty, které mohou být mládeži uloženy. V Zákoně o soudnictví ve věcech mládeže (2013, s. 246-247) je uvedeno, že mladistvým je ten, kdo v době spáchání provinění dovršil patnáctý rok a nepřekročil osmnáctý rok svého věku.

Mladistvým může být soudem pro mládež anebo v přípravném řízení státním zástupcem uloženo opatření, jejímž účelem je především vytvoření podmínek pro sociální a duševní rozvoj mladistvého se zřetelem k jím dosaženému stupni rozumového a mravního vývoje, osobním vlastnostem, k rodinné výchově a k prostředí mladistvého, z něhož pochází, i jeho ochrana před škodlivými vlivy a předcházení dalšímu páčání provinění.

Druhy opatření jsou dle Zákona o soudnictví ve věcech mládeže (2013, s. 250-251) tyto:

- a) výchovná opatření,
- b) ochranná opatření,
- c) trestní opatření.

Při upuštění od trestního opatření nebo podmíněném upuštění od trestního opatření mohou být k dosažení účelu tohoto zákona uložena mladistvému výchovná opatření. Dovoluje-li to jejich povaha, je možné použít vůči mladistvému výchovného opatření i vedle uloženého ochranného nebo trestního opatření.

Výchovná opatření jsou:

- a) dohled probačního úředníka (pravidelné sledování chování mladistvého v jeho rodině a výchovného působení rodičů na něj, kontrola dodržování uloženého probačního programu a výchovných povinností),
- b) probační program (program sociálního výcviku, psychologického poradenství, terapeutický program, vzdělávací, doškolovací, rekvalifikační, zahrnující obecně prospěšnou činnost a jiný),
- c) výchovné povinnosti (bydlení s rodičem, který je odpovědný za jeho výchovu, zaplatit peněžitou částku, vykonat bezplatně společensky prospěšnou činnost, usilovat o vyrovnání s poškozeným, nahradit způsobenou škodu, podrobit se léčeni závislosti, podrobit se ve volném čase vhodnému programu sociálního výcviku, vzdělávání atd.),
- d) výchovná omezení (nestýkat se s určitými osobami, nezdržovat se na určitém místě, neužívat návykové látky, neúčastnit se hazardních her, neměnit bez oznámení své zaměstnání, nepřečehovávat předměty, které by mohly soužit k páčání provinění),

- e) napomenutí s výstrahou (soud pro mládež nebo státní zástupce důrazně vytkne mladistvému protiprávnost jeho činu a upozorní ho na konkrétní důsledky).

Výchovná opatření usměrňují způsob života mladistvého, a tím podporují a zajišťují jeho výchovu.

Ochranná opatření jsou:

- a) ochranné léčení (lze uložit podle trestního zákoníku),
- b) zabezpečovací detence (lze uložit podle trestního zákoníku),
- c) zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty (lze uložit podle trestního zákoníku),
- d) ochranná výchova (lze uložit jen podle z. č. 218/2003 Sb.,).

Trestní opatření jsou:

- a) obecně prospěšné práce,
- b) peněžitá opatření,
- c) peněžitá opatření s podmíněným odkladem výkonu,
- d) propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty,
- e) zákaz činnosti,
- f) vyhoštění,
- g) domácí vězení,
- h) zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce,
- i) odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu (podmíněné odsouzení),
- j) odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem,
- k) odnětí svobody nepodmíněně. (Zákon o soudnictví ve věcech mládeže, 2013, s. 251-260)

Co se týče trestního opatření odnětí svobody, tak se trestní sazby odnětí svobody stanovené v trestním zákoníku u mladistvých jak je uvedeno v Zákon o soudnictví ve věcech mládeže (2013, s. 267) snižují na polovinu, horní hranice trestní sazby nesmí převyšovat pět let a dolní hranice jeden rok. V případě provinění, za které trestní zákoník dovoluje uložení výjimečného trestu lze mladistvému uložit odnětí svobody na pět až deset let.

Trestní opatření musí vzhledem k okolnostem případu a osobě i poměrů mladistvého pomáhat k vytváření vhodných podmínek pro další vývoj mladistvého.

Nízké trestní sazby mohou být mladistvými zneužívány, není výjimkou, že opakují svou trestnou činnost. Strach z trestu u nich není dostatečně vysoký. Stává se, že mladiství pachatelé i operují tím, že jsou mladiství, a že se jim pořádně nic nestane a nikdo na ně nemůže, protože mají svá práva. V těchto případech jsou snížené sazby u mladistvých kontraproduktivní a pro společnost nevyhovující a mohou právě proto vést k opakování trestné činnosti.

Účinnost uložených trestů je individuální, v některých případech mohou vést ještě k většímu morálnímu narušení mladistvého, jelikož prostředí osob s kriminální minulostí nemusí být pro mladistvého zrovna vhodné. Uložení trestu je na posouzení soudce. Na trestním řízení se podílí i pracovníci z odboru sociálně právní ochrany dětí, kteří vypracují posudek na dítě, jedná se v podstatě o rodinnou a osobní anamnézu mladistvého, ve které je nastíněná prognóza. Posudek vypracovává i škola pokud mladistvý nějakou navštěvoval. Dále se na řízení podílí probační a mediační služba, která má na starosti prevenci a vypracovává doporučení na vhodný druh uloženého opatření. Každý mladistvý musí mít už od samotného počátku trestního řízení ustanoveného obhájce, který ho po celou dobu zastupuje a to z důvodu, že by se vzhledem k svému nízkému věku nemohl sám dostatečně hájit. Každé řízení proti mladistvému se tedy vzhledem k zapojení daných institucí náročnější než běžné řízení proti dospělým osobám.

4 VÝCHOVNÉ ÚSTAVY

O výchovných ústavech se zde budeme zmiňovat proto, že v praktické části bude provedeno dotazníkové šetření právě mezi respondenty ve výchovných ústavech. Výchovné ústavy plní roli ochrany společnosti před delikventní mládeží. V zákoně č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů (2014, str. 1-2) je uvedeno, že výchovné ústavy jsou školská zařízení, která slouží k výkonu ústavní nebo ochranné výchovy mladistvých. Slouží jednak jako ochrana společnosti před delikventní mládeží a jednak jako prostředek pro resocializaci těchto jedinců. Účelem školských zařízení je zajišťovat nezletilé osobě a to zpravidla ve věku od 3 do 18 let, na základě rozhodnutí soudu o ústavní výchově nebo ochranné výchově náhradní výchovnou péči v zájmu jeho zdravého vývoje, řádné výchovy a vzdělávání. Dále je účelem středisek poskytovat preventivně výchovnou péči, a tím zejména přecházet vzniku a rozvoji negativních projevů chování dítěte nebo narušení jeho zdravého vývoje. Zmírňovat nebo odstraňovat příčiny nebo důsledky již vzniklých poruch chování a přispívat ke zdravému osobnostnímu vývoji dítěte.

V zákoně č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů (2014, str. 3) je uvedeno, že výchovné ústavy pečují o děti starší 15 let se závažnými poruchami chování, u nichž byla nařízena ústavní nebo uložena ochranná výchova. Výchovné ústavy se zřizují odděleně pro děti, kterým byla nařízena ochranná nebo ústavní výchova. Ve výchovných ústavech mohou být umístěny nezletilé matky a jejich děti, které vyžadují výchovně léčebnou péči. Do výchovného ústavu může být umístěno i dítě starší 12 let má-li uloženu ochrannou výchovu a závažné poruchy chování.

4.1 Ústavní a ochranná výchova

Ústavní výchova je nařizována mladistvým, kteří mají výchovné problémy, nebo se dopouštějí trestné činnosti, nebo kombinace obojího. Ochranná výchova se ukládá jen mladistvým, kteří se dopustili trestné činnosti. Tedy ústavní výchovu lze nařídit i v případě, že se mladistvý nedopustil žádné trestné činnosti, ale má jen výchovné problémy, jako záškoláctví, úteký atd. Naopak ochrannou výchovu lze uložit, jen když mladistvý spáchá trestnou činnost.

Ústavní výchova

Ústavní výchovu může nařídit jen soud v civilním řízení podle občanského zákoníku. Umístění do výchovného ústavu zpravidla předchází návrh na nařízení ústavní výchovy ze strany odboru sociálně právní ochrany dětí, jako opatření na ochranu dětí, který postupuje v souladu se zákonem č. 359/1999 Sb. zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Poté soud podle občanského zákoníku může rozhodnout o tom, že dítěti bude nařízena ústavní výchova. Také i sami rodiče dítěte mohou sami podat návrh na nařízení ústavní výchovy na odboru sociálně právní ochrany dětí, který pak věc posoudí a případně podá návrh soudu.

Ochranná výchova

Ochranná výchova může být uložena jen podle zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů. (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). V zákoně o soudnictví ve věcech mládeže (2013, s. 212) je uvedeno, že sankce a způsob jejich ukládání, by měly směřovat především k obnovení narušených sociálních vztahů, začlenění dítěte mladšího patnácti let nebo mladistvého do rodinného a sociálního prostředí a k předcházení protiprávním činům. Soud pro mládež může mladistvému uložit ochrannou výchovu, pokud o výchovu mladistvého není náležitě postaráno a nedostatek řádné výchovy nelze odstranit v jeho vlastní rodině nebo v rodině, v níž žije nebo dosavadní výchova mladistvého byla zanedbána, anebo prostředí, v němž mladistvý žije, neposkytuje záruku jeho náležité výchovy, a nepostačuje uložení výchovného opatření. Ochranná výchova potrvá, dokud to vyžaduje její účel, nejdéle však do dovršení osmnáctého roku věku mladistvého; vyžaduje-li to zájem mladistvého, může soud pro mládež ochrannou výchovu prodloužit do dovršení jeho devatenáctého roku.

Jak u ochranné výchovy, tak u ústavní výchovy je pobyt ve výchovných ústavech rizikový v tom, že se mladistvý ocitne v prostředí osob, které jsou sociálně narušeny a může dojít u některých jedinců k ještě většímu narušení, a to i přesto, že se nachází pod dohledem pedagogických pracovníků, psychologů a výchovných poradců. U části jedinců může být zase to, že se nachází ve společnosti takto narušených osob, dobrým a účinným trestem. Ve výchovném ústavu jsou mladiství v uzavřeném objektu, musí studovat, musí se neustále podvolovat nějakému režimu a uloženým programům.

Novotný (2006, s. 55) uvádí, že úspěšná převýchova bývá velmi vzácná u dospělých zločinců a zejména u recidivistů. Dospělé osoby již mají své návyky a vytvořenou osobnost a vlastnosti. Jednají dle naučených pravidel a stereotypů. Největší naději na trvalý úspěch má převýchova nezletilých provinilců. O něco horší výsledky se předpokládají při převýchově mladistvých provinilců, nejmenší šance na kladný výsledek je přisuzována dospělým a recidivistům. U nezletilých provinilců je tedy největší šance, takže čím mladší pachatel je, tím větší naději na převýchovu má a naopak. Nezletilé a mladistvé, u kterých soud nerozhodl o jejich umístění do převýchovného či nápravného ústavu, mohou negativně ovlivňovat jejich rodiče. Ovlivňování rodiči z dysfunkčních rodin není pro mladistvého vhodné. U nezletilých a mladistvých, kteří nebyli předáni do péče převýchovným institucím a kteří setrvávají nadále na svobodě se objevují obvykle tyto specifické poruchy chování: zarputilý negativismus, záškoláctví, krádeže, vandalismus, šikanování slabších, agresivitu, dále neochotu podřídit se rodičovským, pedagogickým nebo jiným autoritám.

K tomuto zase oponuje Matoušek (1999, s. 72), jehož názor je, že specifickou potřebou mládeže je hledání a nalézání vlastní totožnosti. Tuto potřebu často uplatňují v opozici vůči dospělým autoritám. U mládeže je význam vrstevnické skupiny prvořadý. Proto jsou tedy všechny kolektivní formy péče o rizikovou mládež (včetně ambulantních) také rizikové.

Ve výchovných ústavech dochází k jevu, že se mladiství semknou do skupiny, v níž platí jejich vlastní pravidla, stanou se subkulturou a to paradoxně ve výchovném zařízení, které má sloužit k jejich nápravě. Pokud k tomu dojde, tak se staví negativně ke všem vychovatelům a dalším pedagogickým a jiným pracovníkům zařízení. Sabotují programy a výuku a výsledný efekt, který převýchova měla mít, je minimální.

Mladiství ať už jim byla nařízena ústavní výchova nebo uložena ochranná výchova jsou před svým umístěním do výchovného ústavu nejdříve umístěni v diagnostickém ústavu, kde jsou podrobeni komplexnímu vyšetření, kdy podle výsledků diagnostický ústav zpracuje zprávu s návrhem specifických výchovných a vzdělávacích potřeb. Pobyt dítěte v diagnostickém ústavu trvá zpravidla 8 týdnů. Důvody pro umístění mladistvých ve výchovných ústavech a předtím v diagnostických ústavech jsou vždy výchovné problémy nebo páchaní trestné činnosti. V tabulce č. 2 Večerka et al. (2001, s. 101) ukazuje nejčastější příčiny umístění do diagnostického ústavu.

Tab.2. Důvody pro umístění v diagnostickém ústavu (N = 221)

Důvody pro umístění v diagnostickém ústavu	absolutní	v %
Záškoláctví	157	71,0
Krádeže	111	50,2
Kouření	88	39,8
Výchovná nezvladatelnost	86	38,9
Fyzická agrese	66	29,9
Verbální agrese	59	26,7
Sociální důvody	56	25,3
Nezájem o výuku	55	24,9
Neúcta k autoritám	50	22,6
Zanedbávání klienta	39	17,6
Problémy s alkoholem	30	13,6
Problémy s drogami	29	13,1
Šikana	25	11,3
Mravnostní problémy	20	9,0
Sklon k hazardu	10	4,5
Týrání klienta	5	2,3
Zneužívání klienta	4	1,8

Naprostou převážnou většinu zkoumaných případů tvořily děti s navrhovanou ústavní výchovou (ochranná výchova byla navrhována jen v několika případech); důvodem návrhu byla nejčastěji trestná činnost klienta, záškoláctví a nezvládání výchovy rodiči. V některých případech měly značný vliv i důvody sociální. (Večerka et al., 2001, s. 101)

Z tabulky č. 2 je patrné, že z celkového množství 221 dotazovaných je nejčastějším důvodem pro umístění do diagnostického ústavu záškoláctví 157 dotazovaných a krádeže 111 dotazovaných. Zřejmě se jedná o kombinace více důvodů u dotazovaných. Problémy s drogami uvádí 29 dotazovaných a 30 uvádí problémy s alkoholem. Celkem 88 dotazova-

ných uvedlo jako důvod kouření. Z tabulky lze vyčíst, že návykové látky mají nezanedbatelný podíl na umístění mladistvých do diagnostického ústavu a nařízení ústavní výchovy a uložení ochranné výchovy.

5 TRESTNÁ ČINNOST V ČR A NÁVYKOVÉ LÁTKY

Trestná činnost spojená s návykovými látkami je problémem ve všech zemích světa, Česká republika není výjimkou, už jen proto, že patří k zemím, kde se spotřebuje na jednoho obyvatele nejvíce alkoholu. V pití piva nám patří první místo. K alkoholu se po roce 1989 přidaly i další návykové látky, tyto se staly dostupnější a mnohem rozšířenější. Užívání návykových látek je významný kriminogenní faktor. Lidé užívající návykové látky mají větší šanci se stát pachatelé trestné činnosti.

Užívání návykových látek je nebezpečné i pro oběti trestných činů. Vytrácí se opatrnost a zábrany, které vedou k riskantnímu nebo vyzývavému chování. Viktimizace se zvyšuje.

Pachatelé trestné činnosti, kterou spáchali, pod vlivem návykových látek se často necítí být vinni a vinu svádí na návykové látky. Tímto si pro sebe omlouvají své chování a nepřipouštějí si zodpovědnost za své chování. Výmluvy typu kdybych nebyl opilý, tak by se to nestalo, nemohu za to, byl jsem opilý, nebo neměl jsem tolik pít atd., jsou poměrně běžné. Pachatelé, mají tendenci svádět vinu na návykové látky, jakoby to byla nějaká samostatná entita. Poté začnou obviňovat společnost a celý svět. U osob závislých na návykových látkách se spolu se zvyšující se závislostí vyvíjí i vyšší hladina egocentrismu. Ve většině případů je netrápí osudy lidí, které svým trestným jednáním poškodili, ale zajímá je jen osud jejich. Co s nimi bude, kdy se dostanou na svobodu atd., o to jak uhradit poškozenému škodu se nezajímají. Vymahatelnost škody po takových pachatelích je marnost, jsou bez zaměstnání, žijí jen ze sociálních dávek a nevlastní žádný majetek. Doslova si na nich není co vzít. Takže poškození mají v těchto případech smůlu.

5.1 Stav trestné činnosti mladistvých v ČR

Ze statistiky policejního prezidia ČR (Statistika, 2014) bylo zjištěno, že se v jednotlivých letech mladiství dopustili níže uvedených počtů provinění:

2006 – 7 605 provinění (z toho 415 pod vlivem alkoholu)

2007 – 8 079 provinění (z toho 423 pod vlivem alkoholu)

2008 – 7 728 provinění (z toho 414 pod vlivem alkoholu)

2009 – 7 123 provinění (z toho 326 pod vlivem alkoholu)

2010 – 5 339 provinění (z toho 248 pod vlivem alkoholu)

2011 – 5 427 provinění (z toho 283 pod vlivem alkoholu)

2012 – 4 713 provinění (z toho 222 pod vlivem alkoholu)

2013 – 3 845 provinění (z toho 173 pod vlivem alkoholu)

Ze statistiky se může zdát pozitivní to, že počty skutků spáchaných mladistvými klesají, kdy však ve statistice mohou hrát roli různé skutečnosti, jednak jsou to změny v zákonech, např. zvýšení hranice trestného činu u majetkových věcí z 2.000, Kč na 5.000 Kč, tak i jiné změny trestního zákoníku jako řízení motorového vozidla bez řidičského oprávnění, které je dnes pouhým přestupkem a v minulosti se vykazovalo jako trestný čin, u mladistvých jako provinění a další změny. Rovněž ve statistice se uvádí jen počty skutků pod vlivem alkoholu a to, celkově spáchanou mládeží, tedy i dětmi, které mají asi 20 procentní podíl na páchaní trestné činnosti mládeže. Počet skutků spáchaný pod jinými návykovými látkami než pod vlivem alkoholu ve statistice není uveden i když je zřejmé, že jsou mezi nimi rozšířené.

5.2 Trestná činnost v souvislosti s užíváním návykových látek

Osoby závislé na návykových látkách se pod vlivem návykových látek dopouští různých druhů trestné činnosti. Např. Končeková (2005, s. 51) uvádí, že jednou skupinou trestných činů jsou trestné činy spáchané pod vlivem drogy, a to nejen po užití drogy, ale i v rámci abstinenčních příznaků. Jde hlavně o činy spojené s velkou agresivitou - výtržnictví, ničení majetku, ublížení na zdraví, znásilnění, vražda, jde o násilnou trestnou činnost. Závislí se dopouští trestné činnosti i v souvislosti s obstaráváním si prostředků na pořízení návykových látek. Jde o pestrou paletu trestných činů spojených přímo anebo nepřímou se získáním drogy, např. padělání lékařských předpisů, vloupání do lékárny, získání financí na drogy krádežemi, loupežemi a další majetkovou trestnou činností. Časté jsou krádeže v rodině, půjčky po známých a po rodině, které se nevracejí, úvěrové podvody. S drogami jsou též spojeny trestné činy proti svobodě a lidské důstojnosti (prostituce, obchodování se ženami).

Dle Kaliny et al. (2003b, s. 249) se pachatelem trestného činu může stát jak experimentátor, tedy osoba, která užila drogu poprvé. Dále může být pachatelem pravidelný uživatel a stejně tak i osoba drogově závislá. Není snadné určit v jakých fázích užívání drog lidé častěji páchají trestnou činností a porušují zákony, ale přinejmenším je možné předpokládat, že s přibývajícím frekvencí a intenzitou užívání a dobou užívání,

se pravděpodobnost, že osoba spáchá trestný čin zvyšuje. Je to dáno mírou závislosti a mírou poškození osobnosti a psychických vlastností.

Zajímavý je názor Vaněčka a Hejdy (2008, s. 55), že drogy se stávají průsečíkem řady společenských problémů a především života mladé generace. Dále uvádí prognózu, že kriminalita spojená s drogami bude nejčastějším druhem trestné činnosti. Jedná se o trestnou činnost spojenou s výrobou, šířením a distribucí drog, ale především o trestnou činnost samotných narkomanů, kteří často potřebují na denní dávku i několikatisícové finanční částky. Drogy se přidávají také k dalším faktorům snižujících vzdělanostní potenciál české společnosti. Již dnes výrazná část mladé generace konzumuje drogy ve věku nejintenzivnější přípravy na povolání a vzdělávání. Drogy jsou kruciólní problém naší společnosti s přesahy do většiny sfér života společnosti a zaslouží si proto mimořádnou pozornost, zvláště ve spojení s mladou generací, která je do značné míry stoupencem liberalizace čehokoli, tedy i drog, aniž by reflektovala celý komplex příčin a důsledků tohoto problému.

Matoušek a Kroftová (1998, s. 88) uvádějí, že naši znalci drogové scény odhadují, že týden života drogově závislého člověka, stojí asi čtyřnásobek průměrného měsíčního výdělku. To se samozřejmě různí podle druhu návykové látky a stádia závislosti. V případě kokainové závislosti může být částka až desetkrát vyšší. Odhady předpokládají, že nejméně polovina těchto prostředků je opatřována kriminalitou, a to nejčastěji krádežemi a loupežemi. Ve skutečnosti to bude více než polovina když značná část osob závislých na návykových látkách pobírá sociální dávky.

„Delikvence a dokonce zločiny dětí a mladistvých jsou ve svých projevech nezaměnitelné a nebezpečné zejména proto, že se hůře objasňují, a to s ohledem na zcela zpecifické znaky. Tyto akce bývají totiž nejčastěji neplánované, impulzivní a realizované pod silným emočním tlakem. Mladiství pachatelé volí někdy zcela neadekvátní prostředky proviňování, takže důsledkem bezvýznamné krádeže bývá někdy například i vražda. Závažné proviňování dětí a mladistvých se často odehrává v agresivnější a destruktivnější formě, mnohdy k němu dochází pod vlivem návykových látek. Proviňování delikventů této kategorie bývá vyvoláno potřebou okamžitého uspokojení aktuálních potřeb, což se projevuje například obrovským počtem krádeží aut, vloupáním do motorových vozidel, restaurací, kiosků a obchodů.“ (Novotný, 2006, s. 12)

Uživatelé návykových látek se dopouštějí nejrozličnějších trestných činů, avšak nejčastěji se jedná o majetkovou a násilnou trestnou činnost. Podstata závislosti je předurčuje k tomu aby se dříve nebo později dopouštěli trestné činnosti za účelem abstrahování si prostředků na zakoupení návykové látky. Abstinenční příznaky, psychické stavy pod vlivem drogy a následky požívání návykových látek zase vedou k různým násilným trestným činům, které mohou být i spojené se získáním finančních prostředků na návykovou látku.

Obecně uživatelé návykových látek velmi ekonomicky zatěžují stát a tím všechny daňové poplatníky. Škoda vzniká jejich trestnou činností, podrobují se nákladným léčením, zřizují se pro ně poradny a různá centra, vynakládají se prostředky na výkon trestu, soudy, obhajoby, výjezdy policie, záchranné služby, vznikají škody tím, že tyto lidé nepracují a jen pobírají všemožné sociální dávky, o jejich děti, pokud nějaké mají, se musí starat rovněž stát, pokud vychovávají děti oni sami, tak často tito pokračují ve stopách svých rodičů. Uživatelé návykových látek působí státu ekonomické i sociální škody, které ani nejde dost dobře vyčíslit.

5.2.1 Majetková trestná činnost

U všech pachatelů obecně je majetková trestná činnost nejčastější, jelikož v tomto věku ještě nejsou dostatečně finančně zajištěni, často ještě studují anebo jsou bez zaměstnání. Buď dostávají kapesné od rodičů, které nebývá vysoké, nebo si přivydělávají příležitostnými brigádami. Jedním ze způsobů jak uspokojit svou potřebu závislosti na návykových látkách je trestná činnost. Začíná to drobnými krádežemi v obchodech, které se posuzují jako přestupky, poté jsou to různá vloupání do sklepů, chatěk atd. a může se to vystupňovat až k loupežím.

Blažejovský (2013, s. 11) uvádí, že typický uživatel např. heroinu, je uživatel problematický protože si drogy aplikuje dlouhodobě. To zásadním způsobem ovlivňuje život toxikomana. Jeho celodenní a každodenní činnost je zaměřena na shánění prostředků k tomu aby si mohl pořídit heroin a aplikovat si ho. Tomu podřizuje veškeré své jednání, která se uzavírají do bludného kruhu: shánění finančních prostředků na nákup drogy, aplikace drogy, stav intoxikace, stav nastupujícího abstinenčního syndromu, který vede zase ke shánění finančních prostředků na nákup drogy. Finanční prostředky na nákup drogy si opatřuje trestnou činností a to zpravidla majetkovou. Mnoho narkomanů má svého

dealera, ale i osobu, která odkupuje kradené věci, někdy je to jeden a tentýž člověk. U žen je častá prostituce.

V praxi se běžně vyskytují případy, kdy závislá osoba nebo skupina závislých osob spáchá sérii nejrůznějších vloupání a krádeží, může se jednat až o několik desítek jednotlivých skutků. Tyto skutky spáchají v krátkém časovém úseku několika měsíců a škody mohou být až statisícové. Žene je jediná věc, sehnat prostředky na pořízení návykových látek. V případě užívání návykových látek, které mají budivý účinek, jako např. pervitin, jsou tito lidé velice aktivní, je běžné, že několik dní nespí, mají spoustu energie, jsou nabuzení, necítí strach, mnohdy ani bolest, a to je „ideální stav“ pro zajištění své závislosti a prodloužení tohoto stavu co nejdéle tím, že páchají trestnou činnost za účelem opatření si prostředků na návykové látky.

Ceny návykových látek jsou značně vysoké, i to je, jedním z důvodů proč závislí páchají trestnou činnost. Z informací specialistů oddělení „toxi teamu“ z PČR, Služby kriminální policie a vyšetřování Nový Jičín bylo zjištěno, že ceny návykových látek se v současné době v ČR průměrně pohybují za 1 g pervitinu 1100 Kč, za 1 g marihuany 400 Kč, za 1 g heroinu 1500 Kč, za 1 g kokainu 1250 Kč, za tabletu extáze ve výši 175 Kč. K tomu je třeba zahrnout i legální návykové látky což je např. tvrdý alkohol, kdy 1 litr lze v průměru pořídit za 70 Kč, 1 litr vína lze v průměru pořídit za 30 Kč, 1 litr piva za 20 Kč a jednu krabičku cigaret za 65 Kč. U legálních návykových látek se jedná o průměry těch nejnižších běžných prodejních cen. Co se týče např. lysohlávek, tak tyto si uživatelé sami sbírají, na trhu se neobjevují, stejně tak je to u užívání léčiv, tyto mají uživatelé většinou na předpis. Jiný případ je např. u fentanylu a jiných obdobných léčiv, se kterými se i obchoduje.

Jaké majetkové trestné činnosti se mladiství nejčastěji dopouštějí, nám ukazuje následující tabulka, která byla vypracována z policejních statistik.

Tab.3. Majetková trestná činnost v ČR za rok 2013, Statistika (2014).

Druh trestné činnosti	Celkový počet	Počet spáchaný mladistvými	Počet spáchaný nezletilými	Celkový počet spáchaný pod vlivem NL	Z toho alkohol
Krádeže vloupáním	62384	897	217	271	211
Krádeže kapesní	15957	72	42	26	25
Krádeže na osobách	9498	104	46	64	61
Krádeže motorových vozidel dvoustopých	10736	153	19	188	156
Krádeže prosté celkem	125573	1002	299	720	604
Podvod	5940	44	12	2	2
Poškození cizí věci	12305	81	54	395	384
Majetkové činy celkem	209351	2052	590	1407	1218

Z uvedené tabulky je vidět, že mladiství se dopustili, nejvíce provinění krádeží prostých tzn. krádeže věcí bez vloupání, dále následují krádeže vloupáním a krádeže motorových vozidel, poté krádeže na osobách a další.

5.2.2 Násilná trestná činnost

Další nejčastějším druhem trestné činnosti mladistvých i obecně je násilná trestná činnost. Když už dojde k fyzickému konfliktu s osobou, která je pod vlivem návykových látek, případná potyčka má většinou vždy větší následky. Pod vlivem návykové látky osoba není zcela při smyslech, nemá hranice, odhad a neví, kdy má přestat. Následky proto bývají horší. V těchto případech bývají následky horší, i když je oběť pod vlivem návykové látky, takový jedinec má zpomalené reflexy, nemá pud sebezáchovy atd.

Pokud jde např. o deviantní sexuální chování, tak Kvapilík a Svobodová (1985, s. 143), uvádějí, že požití alkoholu, který se u nás užívá nejvíce, vede často k manifestaci takových tendencí, které se daří deviantně zaměřenému jedinci ve střízlivém stavu potlačovat. U některých sexuálních deviací, které jsou trestné, může vést stav opilosti k trestnému činu. Např. v případech sexuálně motivovaných vražd byl alkohol požit před činem ze všech sexuálních deliktů nejčastěji, a to v 64 procentech, u jiných sexuálně agresivních činů v 92 procentech. Opět platí pravidlo, že být pod vlivem návykových látek je nebezpečné i pro potenciální oběť. U chronického alkoholismu může dojít k sexuálně deviantnímu a případně delikventnímu jednání také v důsledku organické deteriorace mentálních funkcí, způsobené dlouhodobým toxickým působením etanolu. Alkohol jakožto obecně kriminogenní faktor hraje významnou roli i při sexuálně motivované trestné činnosti.

„Během léčby v terapeutické komunitě se téma sexuálního násilí objevuje poměrně často. Zkušenost se znásilněním je u žen velmi častá. Jako konzumentky alkoholu a drog se vystavují ve zvýšené míře nebezpečí znásilnění cizím pachatelem. Bývají zapojeny do prostituce, pohybují se v sociálním prostředí, kde je násilí běžné. Především, ale bývá na denním pořádku násilí v partnerských vztazích u uživatelů drog. Často se v tomto směru setkáváme s velmi odlišným pojetím normality, kdy většina klientů je přesvědčena, že vynucený sex, znásilnění jako „trest“ za neposlušnost partnera apod. jsou běžnou součástí drogového života. Agrese vůči ženám, včetně té se sexuálním podtextem, je z pohledu dlouhodobých uživatelů běžná součást partnerství.“ (Sadílková a Žáková, 2011, s. 5)

V ČR je nejběžnější drogou pervitin, který je známý tím, že může způsobovat bludy. Nejčastěji se jedná o pocity pronásledování, sledování, vyhrožování, které se nezakládají na pravdě. V důsledku toho jsou tyto osoby abnormálně podezřívavé, mají zcela neadekvátní reakce i při zcela malicherném problému. Hranice mezi normálností a psychopatickým stavem je velmi tenká, stačí nějaký i nepředpokládaný podnět a může dojít k fyzickému napadení, ze strany takového jedince. Jeho napadení je pak brutální.

Dalším jevem je terorizování své vlastní rodiny, které může trvat i několik let. Vyhrožování zabitím, nebo ublížením na zdraví, fyzické napadání, sexuální zneužívání a týrání všeho druhu.

Následující tabulka vypracovaná z policejních statistik jasně ukazuje, jakých násilných trestných činů se mladiství nejčastěji dopouštějí.

Tab.4. Násilná trestná činnost spáchaná za rok 2013, Statistika (©2014).

Druh trestné činnosti	Celkový počet	Počet spáchaný mladistvými	Počet spáchaný nezletilými	Celkový počet spáchaný pod vlivem NL	Z toho alkohol
Vraždy	182	7	3	57	54
Loupeže	2961	212	90	139	117
Úmyslné ublížení na zdraví	5378	239	83	998	982
Násilí proti úřední osobě - policistovi	674	24	1	236	219
Nebezpečné vyhrožování	2331	44	23	412	399
Vydírání	1442	85	55	72	63
Porušování domovní svobody	3253	52	12	186	173
Celkem násilných tr. činů	18689	677	274	2335	2226

V tabulce byly vybrány jen na ukázkou některé skutky, kterých se dopustili mladiství v roce 2013. Mladiství se např. dopustili 7 vražd, kdy se jedná o 4,09 % z celkového počtu vražd. Dále se dopustili 212 loupeží, kdy se jedná o 12,05 % z celkového počtu, z toho 161 jich bylo spáchaná na ulici a 47 jich spáchali chovanci dětských domovů a výchovných ústavů. Zajímavé je, že 66 těchto loupeží spáchali mladiství s partou. Dále se např. mimo tabulku, dopustili 31 skutků znásilnění což je 8,64 % z celkového počtu.

Nejčastěji se dopouštějí, ublížení na zdraví a loupeží. Loupež je u dospělých osob již posuzována jako zločin, u mladistvých je to stále přečin, stejně jako ostatní zločiny. Loupež je násilný trestný čin, který je spojený s úmyslem zmocnit se cizí věci. I to je jedním z prostředků jak si obstarat prostředky na návykové látky.

5.2.3 Trestná činnost proti veřejnému zájmu a obecně nebezpečná trestná činnost

Tyto dvě trestné činnosti se vyznačují tím, že při spáchání takové skutku nemusí být poškozená konkrétní osoba, ale stačí, aby pachatel jednal proti veřejnému zájmu.

Trestná činnost proti veřejnému zájmu

Jedná se o skutky, při nichž není poškozená konkrétní osoba, ale je poškozen veřejný zájem. Jedná se např. o maření výkonu úředního rozhodnutí, kterých se v roce 2013 (Statistika, 2014) mladiství dopustili 218 skutků. Může se jednat o porušení zákazu řízení motorových vozidel, nebo útěk z výchovného ústavu v případě uložení ochranné výchovy. Dále se dopustili 138 skutků výtržnictví a 124 skutků nedovolené výroby a držení drog.

Obecně nebezpečná trestná činnost

Jedná se o činy, které ohrožují větší množství lidí, jsou tedy obecně nebezpečné, např. řízení motorového vozidla pod vlivem alkoholu je obecně nebezpečný čin.

V roce 2013 se mladiství Statistika (2014) dopustili 32 dopravních nehod, 28 případů ohrožení pod vlivem návykové látky – řízení motorového vozidla, 12 případů šíření poplašné zprávy.

„Pravidelní uživatelé návykových látek, na rozdíl od „běžné“ populace, mají daleko větší předpoklad, že budou pod vlivem návykové látky vykonávat činnost, při které by mohli ohrozit životy a zdraví ostatních či poškodit majetek. Vliv drogy na řidiče - dochází k centrálnímu útlumu se snížením duševní aktivity, zpomalením motoriky a prodloužením reakčního času. Nebezpečná je i apatie, ospalost a extrémní zúžení zornic, které zhoršuje vidění za šera.“ (Blažejovský, 2013, s. 7)

5.3 Stav celkové trestné činnosti v ČR a trestná činnost spáchaná pod vlivem návykových látek

Celkový stav trestné činnosti nám ukazuje níže uvedená tabulka 5, ve které je uveden i počet skutků spáchaných pod vlivem alkoholu i pod vlivem nealkoholových drog.

Tab.5. Počet trestných činů spáchaných pod vlivem alkoholu a dalších drog

v letech 2003 – 2012

(Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti 2012, s. 121).

Rok	TČ pod vlivem alkoholu		TČ pod vlivem nealkoholových drog		Celkem TČ pod vlivem návykových látek
	Počet	Podíl (%)	Počet	Podíl (%)	
2003	10 143	91,5	939	8,5	11 082
2004	10 916	93,0	816	7,0	11 732
2005	11 020	93,4	781	6,6	11 801
2006	14 075	95,0	735	5,0	14 810
2007	22 030	96,5	793	3,5	22 823
2008	22 826	95,7	1 019	4,3	23 845
2009	22 277	92,1	1 900	7,9	24 177
2010	17 290	88,4	2 277	11,6	19 567
2011	17 168	88,9	2 142	11,1	19 310
2012	16 130	87,6	2 289	12,4	18 419

Z tabulky je patrné, že počty trestných činů spáchaných pod vlivem alkoholu různě kolísají, kdy od roku 2008 jejich počet klesá. Klesá i celkové procento podílu skutků spáchaných pod vlivem alkoholu z celkového množství skutků. Ale jen na úkor toho, že roste počet skutků spáchaných pod vlivem nealkoholových drog, stejně tak i roste procento podílu nealkoholových drog na celkovém množství skutků.

V roce 2010:

Bylo v ČR evidováno 1021 přestupků držení drogy nebo pěstování rostliny obsahující omamnou nebo psychotropní látku v malém množství pro vlastní potřebu, v 94 % šlo o držení drogy, v 6 % šlo o pěstování rostlin marihuany. Dále bylo objasněno celkem 117,7 tisíc trestných činů, z nichž bylo 19,6 tis. (16,6 %) spácháno pod vlivem návykové látky, z toho 17,3 tis. (14,7 %) pod vlivem alkoholu a 2,3 tis. (1,9 %) pod vlivem nealkoholových drog, nejčastěji se jednalo o trestné činy ohrožení pod vlivem návykové látky a opilství. (Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti 2010, str. 104)

V roce 2011:

Bylo v ČR projednáno celkem 1169 přestupků nedovoleného nakládání s OPL, což představuje cca 0,4 % všech vyřízených a projednaných přestupků. Více než 93 % tvořily přestupky neoprávněného přechovávání OPL, tj. přibližně stejný podíl jako v předchozím roce. Dále bylo objasněno celkem 122 200 trestných činů, z toho 16 % bylo spácháno pod vlivem návykových látek. Téměř 89 % z nich tvořily trestné činy spáchané pod vlivem alkoholu, tj. 17 100 trestných činů. Nejčastěji se jednalo o trestné činy ohrožení pod vlivem návykové látky anebo opilství. (Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti 2011, str. 115)

V roce 2012:

Bylo v ČR projednáno 304 700 přestupků, z toho 1285 přestupků nedovoleného nakládání s OPL, což je o 10 procent více oproti r. 2011. Stejně jako loni představovaly tyto přestupky cca 0,4 % všech projednaných přestupků. Dále bylo v ČR 18 400 trestných činů spácháno pod vlivem návykových látek, tj. více než 15 % objasněných trestných činů. Z toho 16 100 bylo spácháno pod vlivem alkoholu a 2 300 pod vlivem nealkoholových drog. (Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti 2012, s. 112)

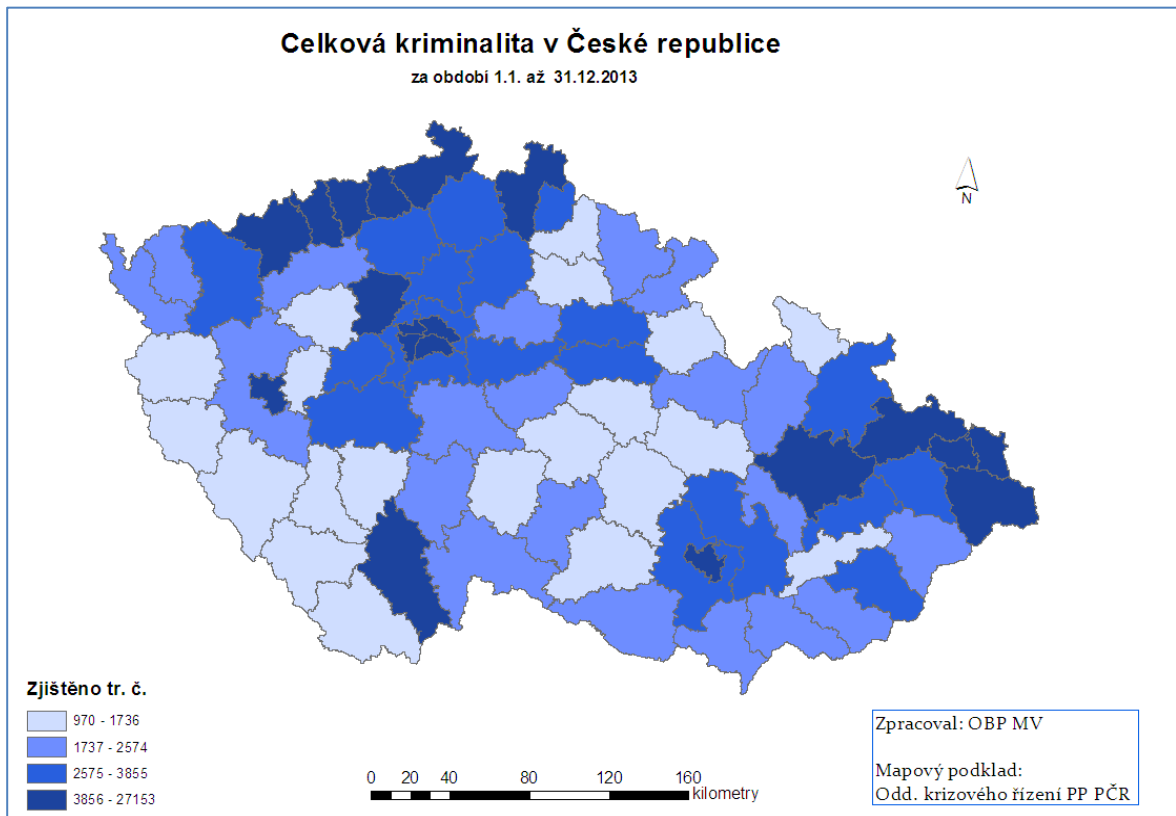
Tab.6. Trestné činy v ČR za rok 2013 a v krajích – Čechy, Statistika (2014).

Trestné činy	ČR	PHA	STČ	JČ	PL	UL	KH	VY	PU	LI	KV
Zjištěno	325366	82005	37350	15020	13713	29848	10787	8761	9092	13963	8198
Objasněno	142207	20168	15535	8793	7710	15640	6177	5049	5313	6898	5782
Pod vlivem alkoholu	15265	1243	1551	1247	1084	986	744	681	672	605	773
Mladiství	3845	271	282	252	172	422	221	185	177	195	133
Děti	1286	102	75	110	64	120	80	71	81	54	52
Mládež pod vlivem alkoholu	173	6	4	11	7	9	14	12	8	5	20

Tab.7. Trestné činy za rok 2013 v krajích - Morava a Slezsko, Statistika (2014).

Trestné činy	JM	MS	OL	ZL
Zjištěno	29811	42853	14768	9197
Objasněno	13086	18787	7756	5513
Pod vlivem al- koholu	1627	2039	846	1167
Mladiství	449	722	188	176
Děti	152	184	99	42
Mládež pod vlivem alkoholu	19	37	6	15

Z tabulky 7 je vidět, že v Jihomoravském kraji se dopustili mladiství 449 skutků a vůbec nejvíce skutků bylo spácháno v Moravskoslezském kraji a to, 722, což i 3 x více než v některých jiných krajích. V Moravskoslezském kraji bylo i spácháno nejvíce skutků pod vlivem alkoholu.

Obr.1. Mapa četnosti celkové kriminality v České republice za rok 2013 (Statistika, 2014)

Podle mapy celkové četnosti kriminality v ČR je největší koncentrace trestných činů v Moravskoslezském kraji, Olomouckém kraji a v Severočeském kraji a ve velkých městech a jejich okolí jako je Praha a Brno.

5.4 Zákony v ČR a návykové látky

Jednání pod vlivem návykových látek, předpisy a nařízení týkajících se návykových látek a zacházení s nimi jsou zakotveny v níže uvedených zákonech.

- Zákon č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu (86/1992).
- Zákon č. 167/1998 Sb., o návykových látkách.
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.
- Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích.
- Zákon č. 37/1989 Sb., o ochraně před alkoholismem a jinými toxikomaniemi.
- Zákon č. 110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů.

6 PREVENCE

Jediný způsob jak zabránit páchání kriminality v souvislosti s užíváním návykových látek je docílit toho, aby je lidé neužívali. Trestní represe, která je nastavená v dnešní době, se zdá být zřejmě neúčinná. Nezabrání užívání návykových látek u lidí, kteří už je užívají ani od užívání návykových látek nikoho moc občanů neodradí, jelikož užívat návykové látky není trestné, pokud tyto dále nešíří a nevyrábí. Samozřejmě je trestné třeba podávání alkoholu mladistvým. Tito si alkohol nebo jiné návykové látky nějak již seženou, to jak se ukazuje, není v dnešní době problém. Mladistvý, který je přistižen např. policií, že je pod vlivem nějaké návykové látky, je v tomto případě vždy poškozeným a nenese tedy za své chování žádnou odpovědnost. Maximálně mohou být nějak popotahováni rodiče takového mladistvého, jelikož v těchto případech policie vždy musí o takové události vyrozumět příslušný odbor sociálně právní ochrany dětí. U dysfunkčních rodin je však pohovor s rodiči neefektivní.

Jakékoliv výchovné působení na jedince, kteří již mají problémy s užíváním návykových látek a jsou na jejich užívání závislí, není tak efektivní a účinné jako preventivní působení na jedince, kteří ještě s jejich užíváním nezačali. Nejlepší věkovou skupinou, na kterou je, nejhodnější působit jsou děti školního věku, nejlépe na prvním stupni ZŠ. Děti mají povědomí o drogách jen z doslechu, a to většinou od rodičů, vychovatelů nebo učitelů, případně z médií. Bližší informace o drogách neznají, hlavně neznají jejich škodlivost. Na děti jak už jsme zmínili, působí vliv médií a kultury a další sociální vlivy. Tedy je zde u na místě intervence v podobě preventivního působení. Včasná a účinná prevence může zabránit budoucí represi.

Návykové látky si jedinec vždy může nějak opatřit, pokud policie odhalí varnu pervitinu, nahradí ji jiná, stejně tak je to u i dealerů. Dokud bude poptávka po návykových látkách, bude to i výnosný obchod, kterému se dá jen těžko zabránit, udržuje se jen nějaká rovnováha. Proto je třeba se více věnovat prevenci, položit si otázku, proč mají mladí lidé nebo lidé obecně potřebu užívat návykové látky, proč se cítí tak psychicky špatně, že musí unikat před realitou, jaká mají trápení, traumata a slabosti, že je pro ně život bez návykových látek takových utrpením. Samozřejmě ne vždy je to z těchto důvodů, vlivem party se může stát závislým i zdravý a vyrovnaný jedinec. Každopádně můžeme ve většině případů konstatovat, že tito lidé mají prostě problém. Tyto jejich slabosti, je třeba odhalit a podchytit, odstraňovat je a pracovat na nich již od jejich dětského věku. Zároveň je třeba

děti vychovávat ke zdravému životnímu stylu. Tohle by mohla být velmi účinná prevence před vznikem jejich pozdější závislosti.

Nejvhodnější způsobem prevence by byla prevence prováděná přímo ve školách. Hajný (2001, s. 96-97) uvádí k preventivním programům ve školách, že od poloviny 90 let se objevily stovky programů, ve kterých se množství institucí a jednotlivců pokouší ovlivnit žáky, předat jim informace o rizicích vyplývajících z užívání drog. Ne každý program však splní svůj účel. Řada studií ve Spojených státech i Velké Británii potvrzují předpoklad, že efektivní protidrogový program musí splňovat několik obecných podmínek:

- je dlouhodobý – to znamená, že žák je jeho účastníkem opakovaně po dobu několika měsíců, tímto si může osvojit a zvnitřnit informace a hodnoty, je to nepochybně mnohem účinnější než krátká občasná přednáška, nebo leták na nástěnce,
- zaměřuje se na všechny aspekty problematiky – informace o účincích drog, zdravotní rizika, příčiny užívání, rozvoj schopnosti sebehodnocení, sebevědomí a tvořivost, komunikační dovednosti při řešení problémů atd., jak už jsme v této práci uvedli, vliv vrstevnických skupin je velký, z toho důvodu by se děti měly naučit zdravému sebevědomí, měly by se naučit říkat ne, místo touhy se zalíbit za každou cenu, je třeba je naučit zdravé asertivitě, což je jak uvádí Liba (2001, s. 12), způsob přímého, přiměřeného a upřímného prosazování vlastních práv, myšlenek, názorů, postojů, citů bez toho aby byly porušovány nebo zpochybněny práva ostatních,
- dokáže zapojit studenty do samotného programu, aby se stali spoluvůrci aktivit,
- Je propojen i s rodiči, rodiče o něm ví, rozumí, v čem spočívá, mohou do něj vnést svůj díl,
- je propojen s průběžným děním ve škole – s vyučovacími předměty, aktivitami protidrogového koordinátora, sportovními akcemi atd.,
- má podporu rodičů i pedagogů, účastní se na něm všichni, v jejichž zájmu má program být, tedy nejen dětí,
- program vedou kvalifikovaní lektori, kteří mají nejen odborné, ale i pedagogické předpoklady a schopnosti, vhodné je když se na těchto programech účastní odborníci z více oblastí, které jsou s touto problematikou spojeny, pro děti je to jistě vítané zpestření.

Všechny programy mají jistě svůj význam, ale důležitý je výsledný efekt. Krátká přednáška jednou za rok, zřejmě žádné dítě moc neovlivní.

„Závislost na drogách a alkoholu představuje složitý společenský problém. Boj proti těmto chorobám je možné vést tehdy, pokud poznáme činitele, kteří je způsobují. Můžou být dědičné, vrozené a může to být individuální zkušenost. Na jeho řešení by se mělo účastnit více odborníků i nově vzniklé instituce. Jejich cílem by měla být především výchova ke zdravému způsobu života.“ (Bakošová 2008, s. 189)

Aby bylo možné vést prevenci je zapotřebí nejdříve poznat a pochopit problémy dnešní mládeže. Večerka et al. (2001, s. 90) uvádí, že dobré antikriminogenní zásahy musí být postaveny na dobrém poznání vnějších i vnitřních problémů populace mladých lidí na šikmé ploše. Společnost musí mít možnosti a prostředky tyto problémy řešit, např. nelze vymyslet a schválit zákon, který nás učiní „bezzubými“.

Ze strany policie existuje hned několik programů prevence proti drogám. Tyto organizuje v rámci celé ČR Národní protidrogová centrála se sídlem v Praze. Jedná se například o program Malá policejní akademie, jedná se komplexní program prevence sociálně patologických jevů na základních školách. Jeho úkolem bylo přispět u dětí k osvojování si prosociálního chování a odmítání porušování zákonů. Žáci se měli nenásilnou formou v hodinách občanské výchovy a rodinné výchovy seznámit s problematikou sociálně patologických jevů. Tento program probíhal na vybraných školách v ČR. Děti byly různě motivovány, získávaly body, které ti nejlepší zúročili v možnostech absolvovat zajímavé výlety a mohli se účastnit slavnostního každoročního vyhodnocení pro nejlepší. (Prevence, 2014)

Dále existuje program Drogový kufr, tento vznikl ve spolupráci Národní protidrogové centrály a Sdružení pro protidrogovou prevenci u dětí a mládeže. Jedná se o kufr plný nej-různějších napodobenin drog a pomůcek k jejich užívání. Tento slouží jako názorná edukační a osvětová pomůcka, kterou mohou využívat učitelé a vychovatelé ve školním prostředí. Vzorník je zároveň vhodný pro osvětovou činnost a besedy s rodiči a s širší veřejností. Názorně je dětem i rodičům předváděno jak tyto drogy vypadají a jak vypadají pomůcky k jejich užívání, aby věděli, o co se jedná, pokud by jim někdo něco takového nabízel nebo to u někoho viděli. Děti a rodiče tedy již alespoň ví, na co si mají dát pozor.

Je důležité, aby policie a další státní i nestátní instituce zabývající se sociálně patologickými jevy, neztratily kontakt s dětmi, aby si děti vytvořily dobré návyky, byly informovány o škodlivosti drog i kriminálního chování. Aby jim byly ukazovány příznaky

a důsledky užívání drog a páchaní trestné činnosti a vychovávat je ke zdravému životnímu stylu. Je třeba v dětech vytvořit pocit sounáležitosti s celou společností, aby jí byly přínosem a ne přítěží. (Prevence, 2014)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

7 METODOLOGIE VÝZKUMU

TÉMA: Vliv návykových látek na páchání trestné činnosti mladistvých.

Výzkum této práce je zaměřen na zjišťování, zda má užívání návykových látek mladistvými nějaký vliv na páchání jejich trestné činnosti. V praktické části je dále popsána metodologie vlastního výzkumu a jeho realizace včetně toho jak probíhalo vyhodnocení konkrétních výsledků. Dále je zde vymezen výzkumný problém, cíle výzkumu, výzkumná technika a výzkumný soubor.

7.1 Výzkumný problém

Z oblasti našeho zájmu práce u policie ČR se pro vlastní zkoumání profiloval výzkumný problém, jenž se v současné době stává velmi častým, jedná se o užívání návykových látek a jeho souvislost s páchání trestné činnosti. Páchání trestné činnosti pod vlivem návykových látek je, u dospělých osob běžné a jejich vliv je poměrně známý. Z toho důvodu jsme se zaměřili na mladistvé, kteří byli umístěni ve výchovných ústavech a je zde tedy předpoklad, že již mají zkušenost s trestnou činností. Na mladistvé jsme se zaměřili proto, abychom zjistili, zda i u nich má užívání návykových látek vliv na jejich trestnou činnost a v jaké míře. Výzkumný problém lze charakterizovat následujícími otázkami:

Jaká je závislost mezi počtem mladistvých a užíváním návykových látek před jejich umístěním do výchovného ústavu?

Jaká je závislost mezi počtem mladistvých užívajících návykové látky a pácháním trestné činnosti, před jejich umístěním do výchovného ústavu?

Jaká je závislost mezi počtem mladistvých užívajících návykové látky spadajících do skupiny tvrdých drog a lehkých drog a stupněm závažnosti jednání porušení norem společnosti, před jejich umístěním do výchovného ústavu?

Jaká je závislost mezi druhem protiprávního jednání mladistvých a užíváním návykových látek spadajících do skupiny tvrdých drog a lehkých drog, před jejich umístěním do výchovného ústavu?

Jaká je závislost mezi oficiálním příjmem mladistvých a skutečnými výdaji za návykové látky, před jejich umístěním do výchovného ústavu?

Jaká je závislost mezi páčáním trestné činnosti a užíváním nebo neužíváním návykových látek?

Zjištění výše uvedeného je podstatné pro zjištění zda u mladistvých mají návykové látky vliv na páčání jejich trestné činnosti.

7.2 Cíle výzkumu

Cílem výzkumu je obecně zjištění, zda má užívání návykových látek vliv na páčání trestné činnosti mladistvých. Kolik z nich užívalo návykové látky před umístěním do výchovného ústavu. Jakého stupně závažnosti jednání porušování norem společnosti se dopouštěli, podle toho zda užívali návykové látky spadající do kategorie tvrdých drog nebo lehkých drog, budeme tedy vycházet z dělení drog na tvrdé a lehké. Jakého druhu trestné činnosti se dopouštěli mladiství uživatelé tvrdých drog a uživatelé lehkých drog. Jaké byly jejich finanční příjmy vzhledem k hodnotě jimi užívaných návykových látek. Zda se trestné činnosti dopouštěli uživatelé návykových látek a zda se jí dopouštěli i mladiství, kteří je neužívali. Zjištěné cíle by měly napomoci zjistit, zda by menší rozšířenost užívání návykových látek snížila celkovou trestnou činnost mladistvých. Ke zjištění tohoto cíle mohou napomoci i tyto následující dílčí cíle výzkumu.

Dílčí cíle:

- zjistit, v jakém věku nejčastěji užili mladiství návykovou látku poprvé,
- zjistit, jak často za jeden měsíc mladiství užívali návykové látky,
- zjistit, jak dlouho v průměru užívali návykové látky,
- zjistit, kolik mladistvých užívalo tvrdé drogy a kolik užívalo lehké drogy,
- zjistit, kolika skutků se mladiství dopustili pod vlivem návykové látky,
- zjistit, počet potrestání mladistvých soudem a přestupkovou komisí,
- zjistit, motivy páčání trestné činnosti mladistvých,
- zjistit, motivy užívání návykových látek mladistvých.

A to vše, před jejich umístěním do výchovného ústavu, vzhledem k tomu, že respondenti se v době výzkumu nachází ve výchovném ústavu.

7.2.1 Hypotézy

- H1. Předpokládám, že existují významné rozdíly mezi počtem mladistvých užívajících návykové látky a neužívajících návykové látky, před umístěním do výchovného ústavu.
- H2. Předpokládám, že existují významné rozdíly mezi počty mladistvých užívajících návykové látky, kteří se dopouštěli trestné činnosti a mladistvých užívajících návykové látky, kteří se trestné činnosti nedopouštěli, před umístěním do výchovného.
- H3. Předpokládám, že existují významné rozdíly mezi stupněm závažnosti jednání porušující normy společnosti u mladistvých užívajících návykové látky spadajících do skupiny lehkých drog a užívajících návykové látky spadající do skupiny těžkých drog, před umístěním do výchovného ústavu.
- H4. Předpokládám, že existují významné rozdíly v druhu páčání trestné činnosti mladistvých užívajících návykové látky spadající do skupiny lehkých drog a užívajících návykové látky spadající do skupiny těžkých drog, před umístěním do výchovného ústavu.
- H5. Předpokládám, že existují významné rozdíly mezi hodnotou návykových látek, které mladiství užívající návykové látky, spotřebovali za jeden měsíc a finanční částkou, která byla jejich oficiálním příjmem za jeden měsíc, před umístěním do výchovného ústavu.
- H6. Předpokládám, že existují významné rozdíly v motivaci k páčání trestné činnosti u mladistvých užívajících návykové látky spadajících do skupiny lehkých drog a u mladistvých užívajících návykové látky spadajících do skupiny těžkých drog, před umístěním do výchovného ústavu.
- H7. Předpokládám, že existují významné rozdíly mezi počtem mladistvých užívajících návykové látky a neužívajících návykové látky a páčáním jejich trestné činnosti, před umístěním do výchovného ústavu.

7.2.2 Charakteristika proměnných

Faktory ovlivňující páčání trestné činnosti mladistvými a vliv návykových látek tvoří teoretickou základnu pro vlastní zkoumání a tedy i vymezení konkrétních proměnných.

Nezávisle proměnná:

1. Užívání nebo neužívání návykových látek – zde předpokládám, že počty mladistvých se budou, odvíjet od toho kolik jich užívá nebo neužívá návykové látky. Tedy užívání nebo neužívání návykových látek ovlivňuje počty mladistvých.

2. Užívání nebo neužívání návykových látek - zde předpokládám, že počty mladistvých, kteří páchali trestnou činnost, se budou odvíjet od toho, kolik jich užívá nebo neužívá návykové látky. Tedy užívání návykových látek ovlivňuje počty mladistvých.

3. Užívání nebo neužívání návykových látek – zde předpokládám, že stupeň závažnosti jednání porušení norem společnosti se bude odvíjet podle toho zda, mladiství užívají nebo neužívají návykové látky.

4. Užívání návykových látek spadajících do skupiny tvrdých nebo lehkých drog - zde předpokládám, že druh trestných činů bude jiný u mladistvých užívajících návykové látky spadajících do skupiny tvrdých drog než u mladistvých užívajících návykové látky spadajících do skupiny lehkých drog. Tedy užívání určité skupiny návykových látek ovlivňuje druh spáchané trestné činnosti.

5. Hodnota návykových látek – zde předpokládám, že velikost rozdílu mezi oficiálním finančním příjmem mladistvých pachatelů užívajících návykové látky a skutečnými náklady na pořízení návykových látek, bude závislý na množství jimi zakoupených návykových látek.

6. Užívání návykových látek spadajících do skupiny tvrdých nebo lehkých drog - zde předpokládám, že druhu motivace k páčání trestné činnosti bude u mladistvých záviset na tom, jestli užívají návykové látky spadajících do skupiny tvrdých drog nebo lehkých drog. Tedy užívání určité skupiny návykových látek ovlivňuje druh motivace k páčání trestné činnosti.

7. Užívání nebo neužívání návykových látek mladistvými – zde předpokládám, že páčání trestné činnosti je závislé na tom zda mladiství užívají návykové látky nebo neužívají.

Závisle proměnná:

Ad 1. Počet mladistvých - zde předpokládám, že počty mladistvých užívajících nebo neužívajících návykové látky jsou závislé na jejich užívání návykové látek nebo neužívání návykových látek. Tedy zde hraje hlavní úlohu míra užívání návykových látek mladistvými.

Ad. 2. Páchání trestné činnosti - zde předpokládám, že počty mladistvých páchajících trestnou činností jsou závislé na užívání návykových látek.

Ad. 3. Stupeň závažnosti jednání porušení norem společnosti – zde předpokládám, že stupeň závažnosti jednání porušení norem společnosti je u mladistvých závislý na užívání návykových látek spadajících do skupiny tvrdých drog nebo lehkých drog.

Ad. 4. Druh trestné činnosti - zde předpokládám, že druh trestné činnosti bude závislý na tom, zda jej spáchal mladistvý užívající návykové látky spadající do skupiny tvrdých drog nebo lehkých drog.

Ad. 5. Finanční částka činící rozdíl mezi oficiálním příjmem a skutečnou hodnotou návykových látek – zde se domnívám, že množství zakoupených návykových látek ovlivňuje rozdíl mezi skutečnými náklady na pořízení návykové látky mladistvých a jejich oficiálním příjmem.

Ad. 6. Druh motivace k páčání trestné činnosti – zde předpokládám, že motivace bude záviset na tom, zda mladiství užívají návykové látky spadající do skupiny tvrdých drog nebo lehkých drog

Ad. 7. Páchání trestné činnosti – zde se domnívám, že páčání trestné činnosti závisí na tom, zda mladiství užívají návykové látky nebo ne.

4.3 Pojetí výzkumu

Na základě zvoleného výzkumného problému a cílů mého zkoumání byly stanoveny takové postupy a techniky, které považuji za nejvhodnější v dané problematice. Byl proveden kvantitativní, aplikovaný výzkum, což je záměrné, systematické bádání nad kvantitativními vlastnostmi jevů, které redukuje realitu na měřitelné znaky. Byl ověřován vztahový výzkumný problém, tedy byla ověřována závislost mezi stanovenými proměnnými statistickými metodami. Bylo provedeno dotazníkové šetření prostřednictvím dotazníku, který byl předložen respondentům. Byl proveden dostupný výběr respondentů. Dále byla provedena analýza a interpretace získaných dat a získaná data byla vyhodnocena a na základě toho byly stanoveny a vysvětleny učiněné závěry.

4.4 Výzkumný vzorek

Základní soubor výzkumu tvoří mladiství umístění ve výchovných ústavech v ČR, kdy z tohoto základního souboru byl proveden záměrný výběr. Pro dotazníkový výzkum byly

vybrány výchovné ústavy v Novém Jičíně, v Polance nad Odrou a v Ostravě-Hrabůvce. Zde byly dotazníky vyplněny v písemné podobě. Dále byly vybrány Výchovné ústavy v Žulové a ve Višňové, zde byly dotazníky z důvodu ekonomičnosti výzkumu vyplněny v elektronické podobě. Dotazníky byly zpracovány prostřednictvím služby www.vyplnto.cz. Z uvedených pěti výchovných ústavů bylo po vyřazení nevyhodnotitelných dotazníků, získáno 79 dotazníků, které byly vyhodnoceny jako použitelné pro výzkum. Několik dotazníků bylo z výzkumu vyřazeno pro nepoužitelnost dat. Někteří mladiství umístění ve výchovných ústavech neprojevují dostatek trpělivosti nebo pochopení pro jakoukoliv činnost, která není povinná s čímž, bylo předem počítáno. Tyto výchovné ústavy jsem si zvolil z důvodu, že byly nejdostupnější a nijak se významně neodlišují od celorepublikového průměru mladistvých ve výchovných ústavech v ČR. Z celkového počtu základního výzkumného souboru přibližně 170 respondentů bylo získáno 79 použitelných dotazníků.

4.5 Výzkumná technika

Význam výzkumu byl závislý na odpovědích ze strany respondentů. Základní cíl tedy byl v zajištění ochoty respondentů spolupracovat a v dosažení jejich zodpovědného přístupu. Pro výzkum byla zvolena dotazníková metoda, byl použit anonymní strukturovaný dotazník. Anonymní byl z toho důvodu, že se jednalo o citlivá data, kdy požívání návykových látek mladistvými zakazuje naše legislativa, rovněž u otázek týkající se spáchaného protiprávního jednání by respondenti mohli mít tendenci ke lhaní, nebo by vyplnění dotazník rovnou zavrhlí. U výzkumu by mohlo dojít u některých respondentů z různých důvodů k nepravdivým odpovědím, např. nepřizná požívání návykových látek, protože ví, že by mladiství neměli požívat návykové látky, nebo může odpovídat tak, jak si myslí, že je to správně. Proto byl zvolen takový dotazník, který se zdál být pro tuto věkovou kategorii respondentů nejvhodnější. Hlavním cílem výzkumu bylo v souladu s hlavním výzkumným problémem, respektive s dílčími cíli výzkumu, podání odpovědi o existenci závislosti mezi užíváním návykových látek mladistvými a pácháním trestné činnosti. Hodnota výsledků výzkumu závisela na dobrovolnosti respondentů a ochotě vyplnit dotazníky. Maximální návratnost dotazníků byla zajištěna tím, že dotazníkové šetření u respondentů probíhalo ve výchovných ústavech, kdy dotazníky jim byly rozdány vychovateli, kteří od nich také dotazníky i vybrali zpět. Účast mladistvých na výzkumu, tedy na vyplňování dotazník, byla zcela dobrovolná. K tomuto výzkumu byl získán souhlas odpovědných vedoucích pracovníků a pracovníků zvolených výchovných ústavů.

Dále byla nezbytná přehlednost a srozumitelnost dotazníku a snaha o vytěžení co nejvíce informací. Z důvodu zjištění co největšího počtu informací byly v dotazníku použity uzavřené položky i otevřené a polootevřené. Před započítáním samotného výzkumu byl proveden předvýzkum, kdy byl ve výchovném ústavu v Novém Jičíně za pomoci pěti dotazníků proveden kontrolní výzkum na užším vzorku respondentů za účelem ověření, zda jsou položky v dotazníku pro respondenty pochopitelné a zda na ně dokážou odpovídat samostatně bez vysvětlování jejich významu. Poté došlo k úpravě dvou položek, které se zdály být méně srozumitelné. U některých položek vzhledem ke zkušenostem mladistvých s pácháním přestupků i provinění byl dán předpoklad, že budou zadaným otázkám rozumět, což se potvrdilo. Dále bylo ověřeno, že budou získána potřebná data pro výzkum.

4.5.1 Konstrukce výzkumného nástroje

V úvodu dotazníku byly údaje o tom, že se jedná o zcela anonymní dotazník a dále sdělení, že respondenti mohou odpovídat pravdivě a ne tak, jak se od nich očekává vzhledem k jejich věku, s tím, že dotazník bude sloužit jen pro účely pedagogického výzkumu. Dále byl uveden pokyn pro vyplňování. První položky dotazníku jsou kontaktní položky, kterými byl zjištěn věk a pohlaví respondentů. Více těchto položek v dotazníku není, proto byly umístěny hned na začátku, kdy zde nebyl předpoklad, že by mohly respondenty nějak znejistit. Další položky jsou otevřené, uzavřené i polo-uzavřené. Jednotlivé položky byly konstruované tak, aby byl zjištěn co největší počet informací, vzhledem k menšímu počtu otázek. Bylo zvoleno celkem 15 a z toho dvě kontaktní, z důvodu aby respondenti nebyli dotazníkem znuzeni a znechuceni a aby jim nezabral moc času. Některé otázky a položky mají v závorkách vysvětlivky, aby byly co nejsnáze pochopitelné. U některých otázek bylo možno více odpovědí, proto v tomto respondenti nebyli omezováni a mohli vyplnit i více položek. Byl předpoklad, že mladiství užívali více návykových látek, nebo je kombinovali, byl předpoklad, že se dopustili více skutků na různých úrovních porušení sociálně patologických jevů, a že měli více důvodů k užívání návykových látek nebo k páchání trestné činnosti. U chovanců výchovných ústavů se může vyskytovat odpor k různým zákazům a omezením, proto nebyly možnosti vyplňování u tohoto dotazníku nějak výrazně omezovány.

4.6 Způsob zpracování dat

Získaná data byla u hypotéz H1, H2 a H5 vyhodnocena pomocí testu dobré shody chí-kvadrát za pomoci vzorce pro test dobré shody chí-kvadrát, kdy měřená data jsou

znázorněna v tabulkách a dále byly data vypočítány podle příslušného vzorce a výpočet byl ověřen podle příslušného stupně volnosti podle tabulek pro kritické hodnoty testového kritéria chí-kvadrát na hladině významnosti 0,05. Hypotézy H1, H2 a H5 byly vyhodnoceny pomocí testu dobré shody chí-kvadrát proto, že jak uvádí Chráska (2007, s. 71) jsme potřebovali ověřit, jestli četnosti, které byly získány měřením v pedagogické realitě, se odlišují od teoretických četností, které odpovídají daným nulovým hypotézám.

U hypotéz H4 a H6 byla získaná data vyhodnocena pomocí testu nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku, kdy měřená data jsou znázorněna v tabulkách a dále byla tato data vypočítána podle příslušného vzorce a ověřena podle příslušného stupně volnosti podle tabulek pro kritické hodnoty testového kritéria chí-kvadrát na hladině významnosti 0,05. Hypotézy H4 a H5 byly vyhodnoceny pomocí testu dobré shody chí-kvadrát proto, že jak uvádí Chráska (2007, s. 76) jsme potřebovali rozhodnout, zda existuje souvislost nebo závislost mezi dvěma pedagogickými jevy, které byly zachyceny pomocí nominálního měření. Abychom se nedopustili chyby nebo nesprávného závěru při rozhodnutí o existenci závislosti mezi dvěma pedagogickými jevy, byl u výsledků hypotézy H4 a H5 změřen stupeň závislosti mezi jevy za pomoci normovaného koeficientu kontingence. Tímto byl zjištěn stupeň závislosti mezi jevy v kontingenční tabulce.

U hypotézy H7 byla získaná data vyhodnocena pomocí testu nezávislosti chí-kvadrát pro čtyřpolní tabulku, kdy měřená data jsou znázorněna v tabulce a dále byla tato vypočítána podle příslušného vzorce a výpočet byl ověřen podle příslušného stupně volnosti podle tabulek pro kritické hodnoty testového kritéria chí-kvadrát na hladině významnosti 0,01. H7 byla vyhodnocena podle testu nezávislosti chí-kvadrát pro čtyřpolní tabulku proto, že jak uvádí Chráska (2007, s. 82) jsme potřebovali ověřit vztah mezi jevy, které mohou nabývat jen dvou alternativních kvalit. Proto byl zvolen tento zvláštní případ kontingenční tabulky se dvěma řádky a dvěma sloupci. Dále jak uvádí Chráska (2007, s. 88) byl vypočítán stupeň závislosti mezi oběma alternativními znaky ve čtyřpolní tabulce pomocí ϕ^2 -koeficientu.

7.3 Výsledky výzkumu

Z dotazníku byly zjištěny z jednotlivých položek níže uvedené údaje.

Otázka č. 1: Zda se jedná o dívku nebo chlapce.

Bylo zjištěno, že se výzkumu zúčastnilo 78 chlapců a 1 dívka.

Otázka č. 2: Jaký je věk respondentů.

Bylo zjištěno, že průměrný věk respondentů byl 16,57 let. Na tuto otázku odpovědělo 79 respondentů.

Otázka č. 3. Užil/a jsi již v minulosti nějakou návykovou látku (např. alkohol, marihuanu, pervitin, heroin, tabákové výrobky a jiné návykové látky)

Tab.8. Užití návykových látek v minulosti

Užití návykové látky v minulosti	Absolutní četnost	Relativní počet %
Ano	69	87 %
Ne	10	13 %
Celkem respondentů	79	100 %

Na tuto otázku odpověděla převážná většina 69 respondentů, že v minulosti užili návykovou látku a jen 10 respondentů odpovědělo, že ne.

Otázka č. 4. V jakém věku jsi užil/a návykovou látku poprvé?

Tab.9. Věk prvotního užití návykové látky respondentů.

Věk	9	10	11	12	13	14	15	16
Počet	1	6	6	9	15	18	11	4
Celkový počet respondentů 78								

Zde byl zjištěn jeden z dílčích cílů, a to v jakém věku mladiství užili návykovou látku poprvé. Bylo zjištěno, že nejčastěji respondenti prvně užili návykovou látku ve 14 letech. Na tuto otázku odpovědělo 70 respondentů, z toho 8 respondentů uvedlo, že neužívalo návykové látky a u jednoho dotazníku byla otázka č. 4 vyřazena pro vyhodnocování. Celkový počet respondentů byl 78.

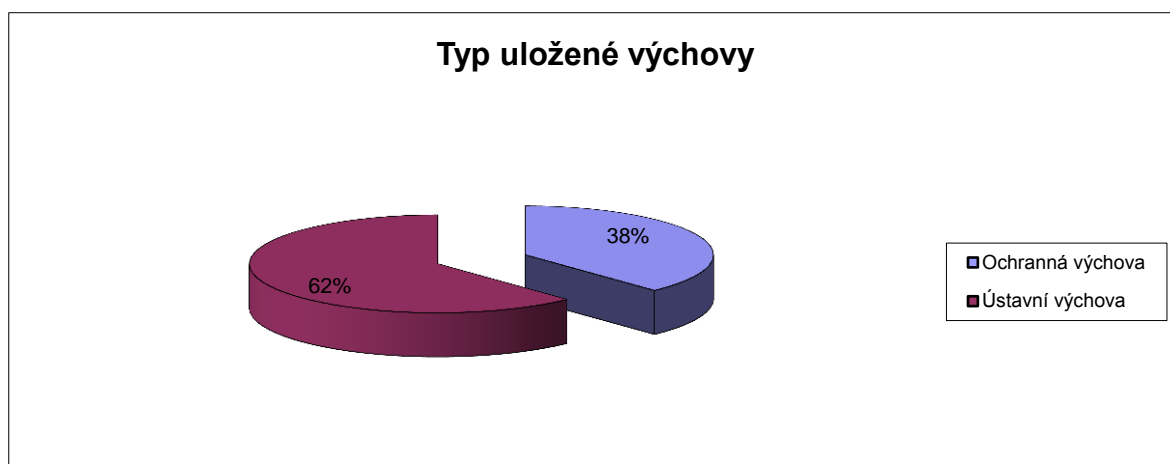
Otázka č. 5. Uved', z jakého důvodu se teď nacházíš ve výchovném ústavu?

Tab.10. Důvody umístění respondentů ve výchovném ústavu.

Typ uložené výchovy	Absolutní četnost	Relativní četnost %
Ochranná výchova	30	38 %
Ústavní výchova	49	62 %
Celkem	79	100 %

Převažujícím důvodem pro umístění respondentů ve výchovném ústavu je nařízení ústavní výchovy. Touto otázkou byl zjištěn jeden z dílčích cílů výzkumu a to jaká byla mladistvým uložena výchova.

Graf 1. Typ uložené výchovy.

U 62 % respondentů byla nařízena ústavní výchova a u 38 % byla uložena ochranná výchova.

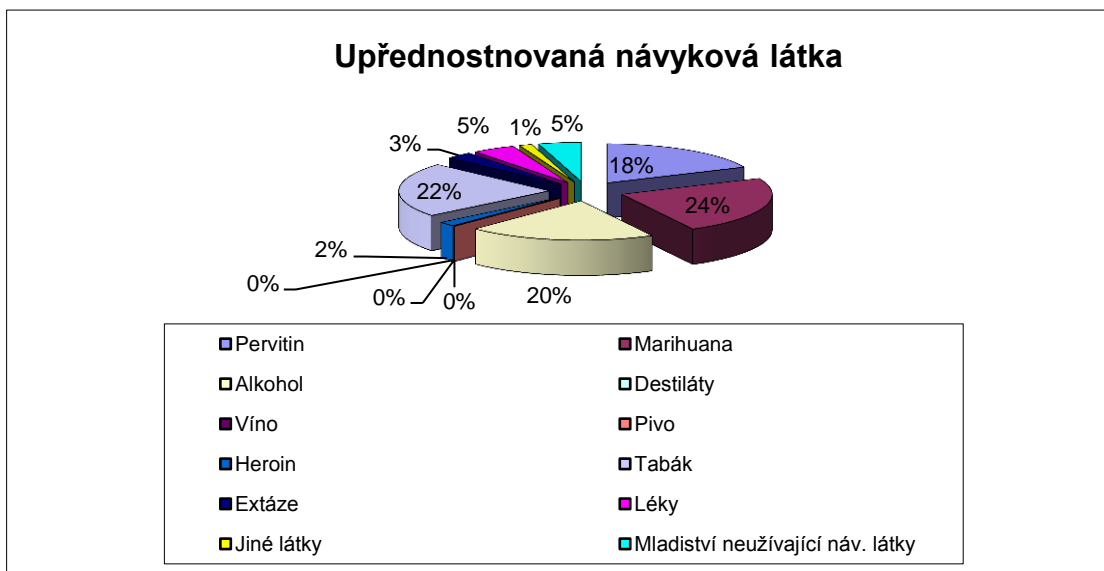
Otázka č. 6. Pokud jsi před svým umístěním do výchovného ústavu užíval/a nějaké návykové látky, jakou návykovou látku jsi upřednostňoval/a a v jakém množství za jeden měsíc jsi ji v průměru užíval/a?

Tab.11. Návykové látky, které užívali respondenti a množství užívání za jeden měsíc.

Druh návykové látky	Počet uživatelů	Množství za jeden měsíc	měrná jednotka	Průměrná spotřeba na počet uživatelů	Relativní počet %	dle počtu uživatelů
Pervitin	40	232,3	gram	5,8	9 %	18 %
Marihuana	52	765	gram	14,7	23 %	24 %
Alkohol	44	354,5	litr (celkem)	8,1	13 %	20 %
Destiláty		82	litr	1,963636	3 %	0 %
Víno		71,5	litr	1,625	3 %	0 %
Pivo		201	litr	4,568182	7 %	0 %
Heroin	4	2,3	gram	0,575	1 %	2 %
Tabák	49	794	krabička	16,20408	26 %	22 %
Extáze	6	6,6	gram	1,1	2 %	3 %
Léky	10	88	tablety	8,8	14%	5 %
Jiné látky	3	-	-	0	0 %	1 %
Mladiství neužívající náv. látky	10	-	-	0	0 %	5 %
Celkem	218	-	-	63,31176	100 %	100 %

Odpovídalo 79 respondentů. Nejvíce respondentů užívalo marihuanu 52, poté následuje tabák 49, alkohol 44, pervitin 40 a další. Marihuanu užívá větší část respondentů než tabák a alkohol. Marihuanu užívá 24 % respondentů. Deset respondentů uvedlo, že neužívalo návykové látky před svým umístěním do výchovného ústavu. Dále byl zjištěn jeden z dílčích cílů výzkumu a to, kolik mladistvých užívá lehké drogy a kolik jich užívá tvrdé drogy. Bylo zjištěno, že 41 mladistvých užívalo tvrdé drogy a 28 mladistvých užívalo lehké drogy.

Graf 2. Podíl užívání jednotlivých návykových látek dle počtu uživatelů.

Respondenti mohli odpovědět v dotazníku u této otázky na více možností, kdy bylo zjištěno, že mnoho z nich užívalo před svým umístěním do výchovného ústavu více druhů návykových látek.

Tab.12. Počty druhů užívání návykových látek

Počet druhů návykových látek	1	2	3	4	5	6
Počty uživatelů	11	13	19	15	10	2

Z uvedené tabulky je vidět, že mladiství užívají více druhů návykových látek. Např. užívají alkohol, marihuanu a tabák. Nejvíce respondentů 19 uvedlo, že užívalo 3 druhy návykových látek. 15 respondentů uvedlo, že užívalo 4 druhy návykových látek atd. Jen jedenáct respondentů uvedlo, že užívalo jen jednu návykovou látku.

U odpovědi položky, zda kombinují více návykových látek, uvedlo 5 respondentů, že kombinuje návykové látky, kdy ve všech případech je to pervitin s marihuanou. Ve dvou případech uvedli navíc heroin a z toho v jednom případě ještě s léky, dále jeden respondent kombinuje pervitin s marihuanou a s alkoholem.

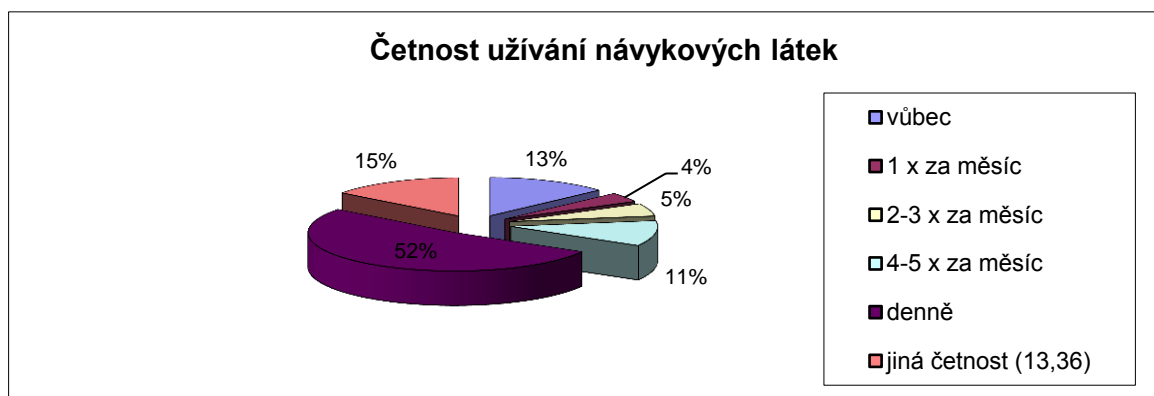
Otázka 7. Uved', jak často tebou upřednostňovanou návykovou látku nebo látky jsi užíval/a před svým umístěním do výchovného ústavu?

Tab.13. Četnost užívání návykových látek za jeden měsíc

Četnost užívání NL za 1 měsíc	Počet mladistvých	Relativní četnost %
Vůbec	10	13 %
1 x za měsíc	3	4 %
2-3 x za měsíc	4	5 %
4-5 x za měsíc	8	11 %
denně	39	52 %
Jiná četnost (průměr 13 x do měsíce)	11	15 %
Celkem	75	100 %

Zde byl zodpovězen jeden z dílčích cílů výzkumu, kdy bylo zjištěno, že mladiství nejčastěji užívali návykové látky denně, takto jich odpovědělo 39. Dále 11 respondentů uvedlo jinou četnost za měsíc, kdy byl vypočítán průměr jejich odpovědí což, je 13 krát za měsíc. Celkem 4 dotazníky byly pro tuto otázku vyřazeny.

Graf 3. Četnost užívání návykových látek za jeden měsíc

Z grafu je vidět, že 52 % respondentů užívalo návykové látky denně. Dále 15 % jich užívalo 13 krát do měsíce, 11 % jich užívalo 4-5 krát do měsíce a 13 % jich návykové látky neužívalo vůbec.

Otázka č. 8. Jak dlouho jsi užíval/a návykové látky před svým umístěním do výchovného ústavu?

Tab.14. Doba užívání návykových látek před umístěním do výchovného ústavu

Doba	Počet mladistvých	Relativní četnost %
Neužívalo	10	14 %
Nepamatuje si	13	18 %
Užívalo	48	68 %
Celkem	71	100 %

Zde bylo zjištěno další dílčí cíl výzkumu, kdy průměrná doba u 48 respondentů, kteří napsali dobu užívání návykových látek před svým umístěním do výchovného ústavu je **51,125** měsíců. 13 respondentů uvedlo, že si dobu nepamatuje a 10 uvedlo, že neužívalo návykové látky. U osmi dotazníků byla otázka č. 8 vyřazena pro vyhodnocování.

Otázka č. 10. Pokud jsi se před umístěním do výchovného ústavu dopustil/a protiprávního jednání, o co se převážně jednalo a kolika jednotlivých protiprávních jednání jsi se dopustil/a?

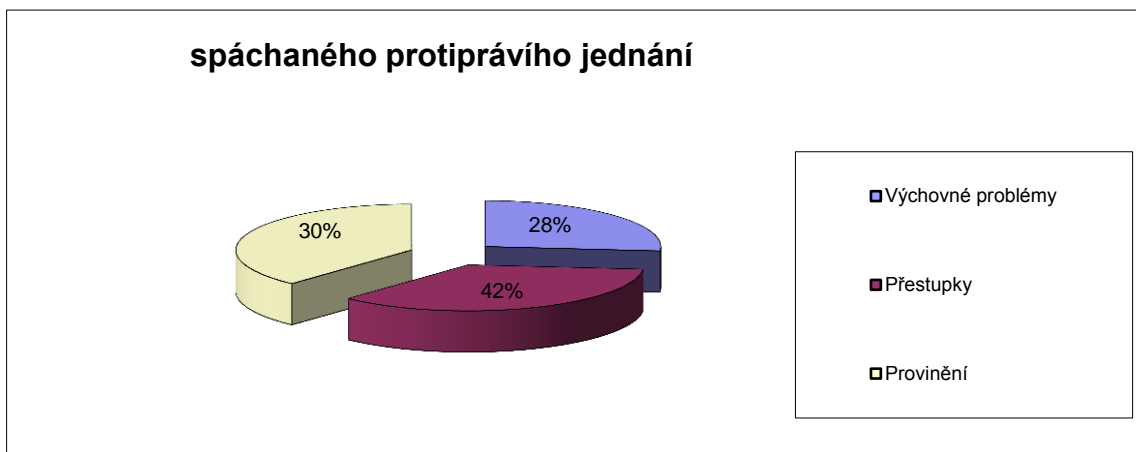
U této položky a i u následujících položek je uvedeno místo trestné činnosti termín protiprávní jednání, je to z toho důvodu, že mladiství nemusí chápat rozdíl mezi trestnou činností a trestným činem. Nemusí chápat, že trestná činnost zahrnuje i přestupky. Proto byl použit termín protiprávní jednání, které bylo poté podrobně popsáno a rozděleno na přestupky a provinění, tak aby to bylo pro mladistvé co nejsnáze pochopitelné

Tab.15. Stupeň společenské nebezpečnosti protiprávního jednání

Stupeň patologických jevů	Počet mladistvých	Relativní četnost %	Počet skutků	Relativní četnost %
Výchovné problémy	39	27 %	222	28 %
Přestupky	52	35 %	331	42 %
Provinění	56	38 %	239	30 %
Celkem	147	100 %	792	100 %

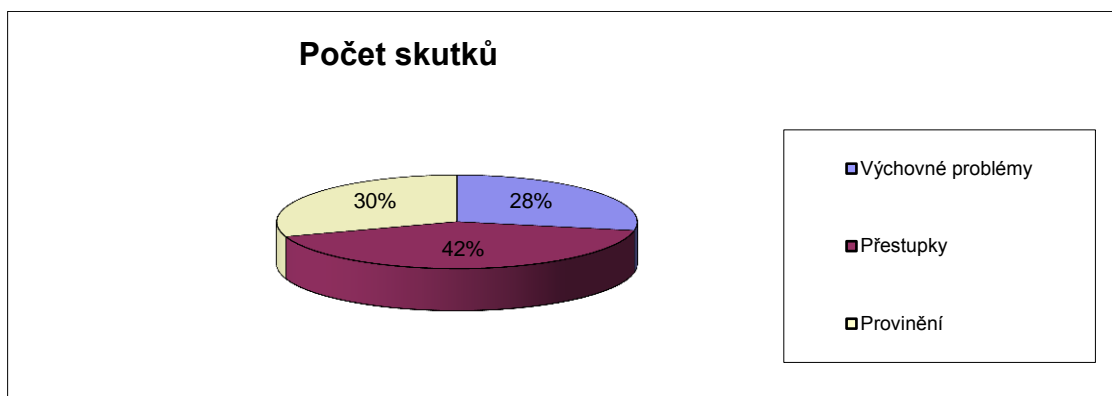
Respondenti uvedli, že se nejčastěji dopouštěli provinění 56, kdy spáchali celkem 239 skutků, poté přestupků 52, a to 331 skutků a výchovných problémů 39, a to 222 skutků. Respondenti mohli uvádět více možností, kdy se např. dopouštěli provinění i přestupků nebo i výchovných problémů. Celkem odpovídalo 79 respondentů.

Graf 4. Stupeň společenské nebezpečnosti protiprávního jednání

Z grafu č. 4 vyplývá, že nejvíce 38 % respondentů se dopustilo provinění, tedy nejzávažnějšího a společensky nejvíce nebezpečného jednání. 35 % se dopustilo přestupku a 27 % výchovných problémů.

Graf 5. Počet jednotlivých skutků

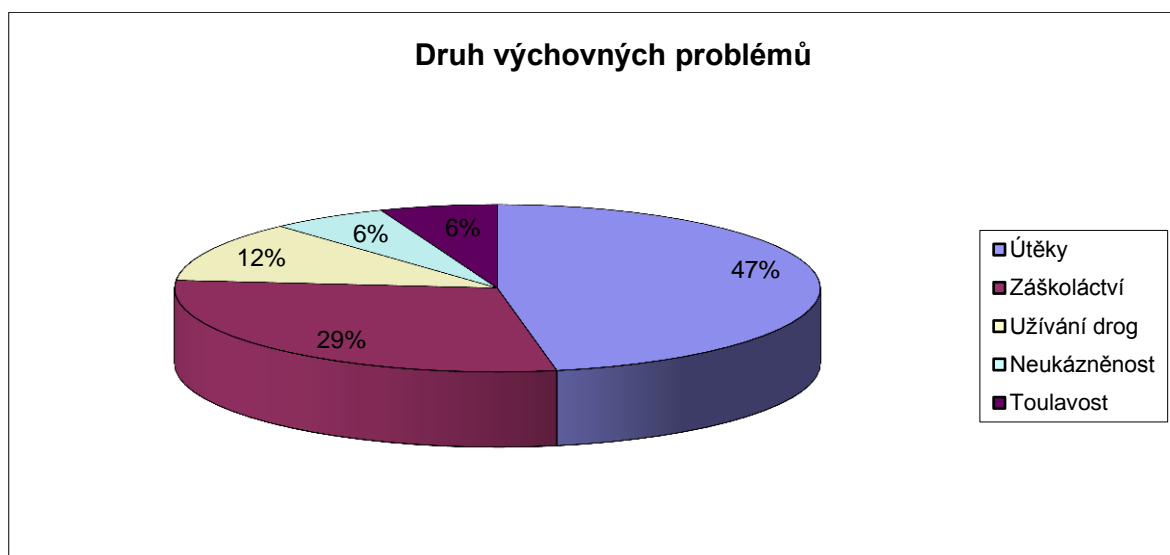
Z grafu č. 5 je vidět, že 42 % spáchaných skutků byly přestupky, 30 % skutků byla provinění a 28 % byly výchovné problémy. I když se provinění dopustilo jak je vidět z grafu č. 4, více respondentů, tak se jich dopustili menšího počtu skutků než je tomu u přestupků, kterých se dopustili o 12 % procent více z celkového počtu skutků.

Tab.16. Druhy výchovných problémů

Druh výchovných problémů	Počet mladistvých	Relativní četnost %
Útěky	8	47%
Záškoláctví	5	29%
Užívání drog	2	12%
Neukázněnost	1	6%
Toulavost	1	6%
Celkem	17	100%

V tabulce je vidět, že nejčastěji uváděným druhem výchovného problému, který respondenti mohli do položky vepsat, byly útěky a poté následovalo záškoláctví a další problémy.

Graf 6. Druhy výchovných problémů

V 47 % se jednalo o útěky a ve 29 % to bylo záškoláctví. 6 % toulavost. Tedy v 82 % byli respondenti, kteří vyplnili druh výchovného problému, mimo žádoucí výchovný vliv autorit.

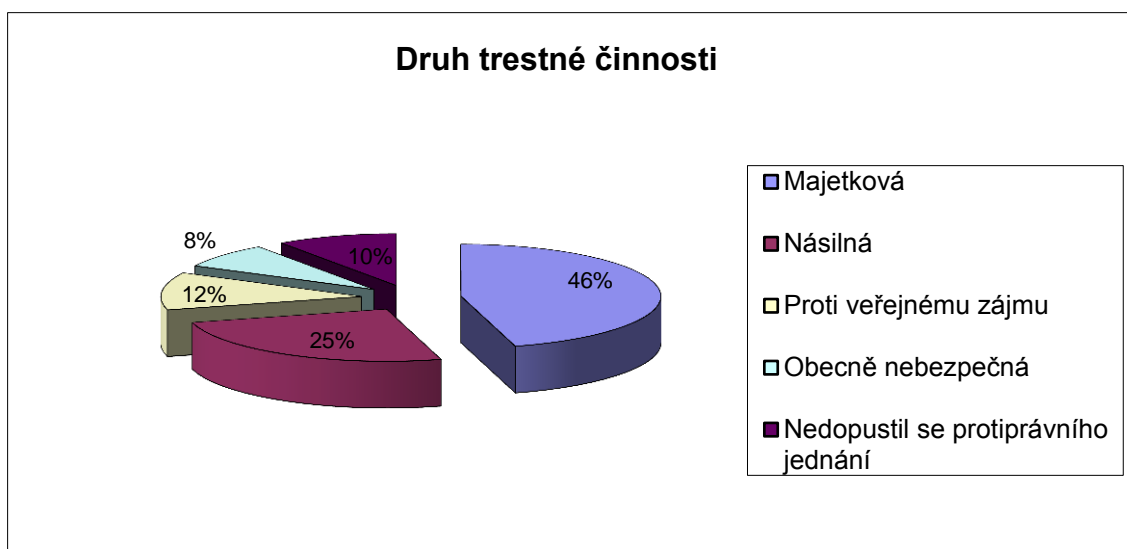
Otázka č. 10. Jakého druhu a množství protiprávního jednání (přestupky-řeší Městské úřady, provinění-trestné činy-řeší soudy) jsi se dopustil/a?

Tab.17. Druh páchané trestné činnosti

Druh páchané trestné činnosti	Počet mladistvých	Relevantní četnost %	Počet přestupků	Relevantní četnost %	Počet provinění	Relevantní četnost %
Majetková	47	46 %	202	74 %	155	66 %
Násilná	26	25 %	50	18 %	47	20 %
Proti veřejnému zájmu	12	12 %	15	5 %	13	6 %
Obecně nebezpečná	8	8 %	7	3 %	19	8 %
Nedopustil se protiprávního jednání	10	10 %	0	0 %	0	0 %
Celkem	103	100 %	274	100 %	234	100 %

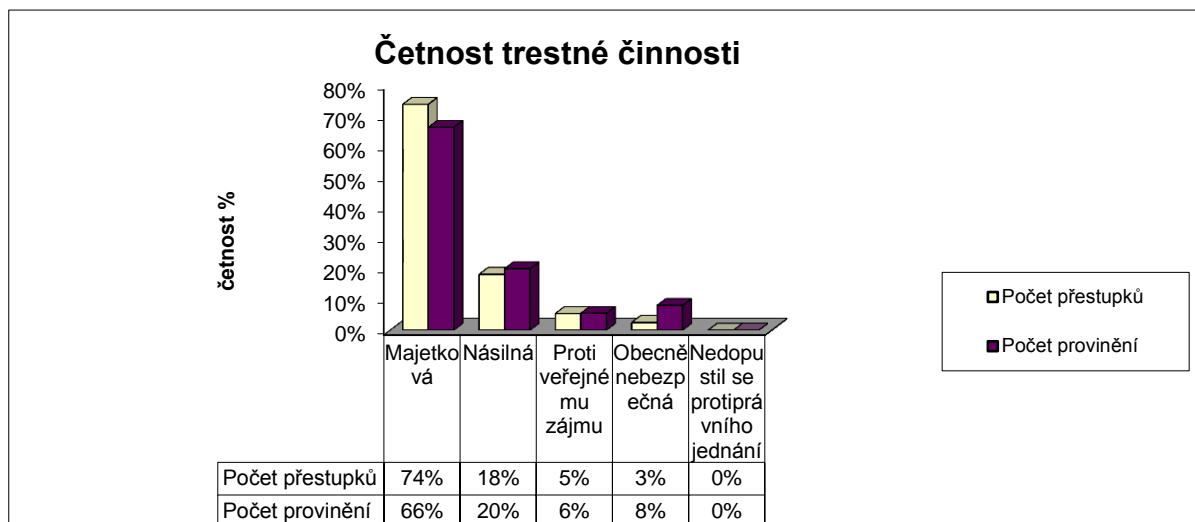
Nejčastěji páchaným druhem trestné činnosti byla majetková trestná činnost, tuto možnost uvedlo 47 respondentů, byla nejčastější i počtem skutků, bylo to 202 přestupků a 155 provinění. Poté následovala násilná trestná činnost, kterou uvedlo 26 procent respondentů.

Graf 7. Druh páchané trestné činnosti

Z grafu je vidět, že ve 46 % procentech páchali respondenti majetkovou trestnou činnost, ve 25 % násilnou, ve 12 % proti veřejnému zájmu a v 8 % obecně nebezpečnou trestnou činnost. 10 % respondentů uvedlo, že se nedopustilo trestné činnosti.

Graf 8. Počty spáchaných druhů trestné činnosti podle provinění a podle přestupků

Nejvíce se respondenti dopouštěli majetkové trestné činnosti, kdy se provinění dopustili méně než přestupků. U násilné trestné činnosti i ostatních se dopustili více provinění než přestupků. Pro lepší znázornění byl použit sloupcový graf, kde jsou dobře vidět počty provinění i počty přestupků u jednotlivých druhů trestné činnosti.

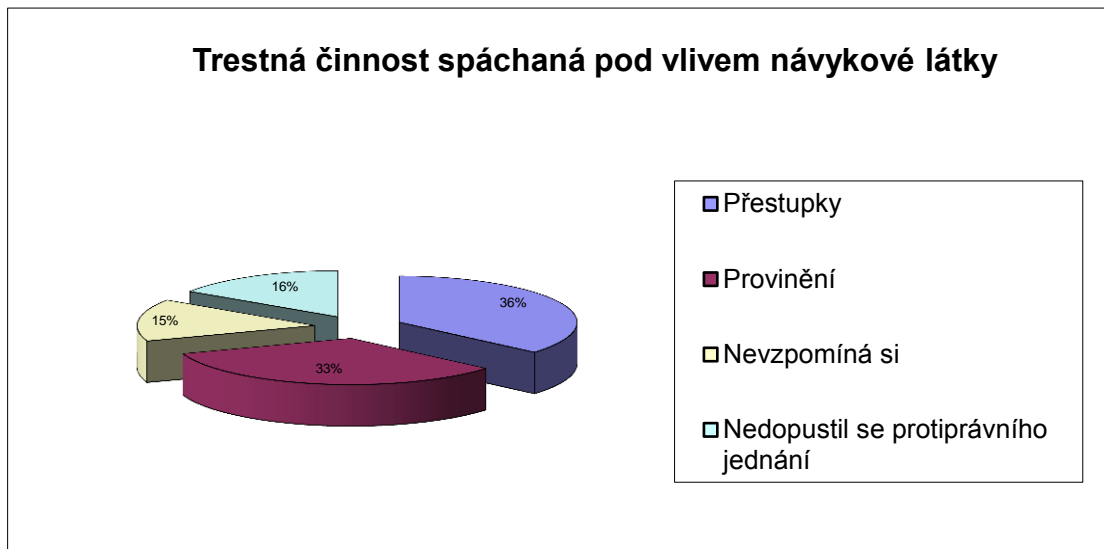
Otázka č. 11. Kolika protiprávních jednání (přestupky, provinění-trestné činy) z celkového počtu jsi se dopustil/a pod vlivem návykové látky?

Tab.18. Počty trestné činnosti spáchané pod vlivem návykových látek.

Jednání	Počet mladistvých	Relevantní četnost %	Počet skutků	Relevantní četnost %
Přestupky	37	36 %	177	71 %
Provinění	34	33 %	74	29 %
Nevzpomíná si	15	15 %	0	0 %
Nedopustil se protiprávního jednání nebo ne pod vlivem NL	16	16 %	0	0 %
Celkem	102	100 %	251	100 %

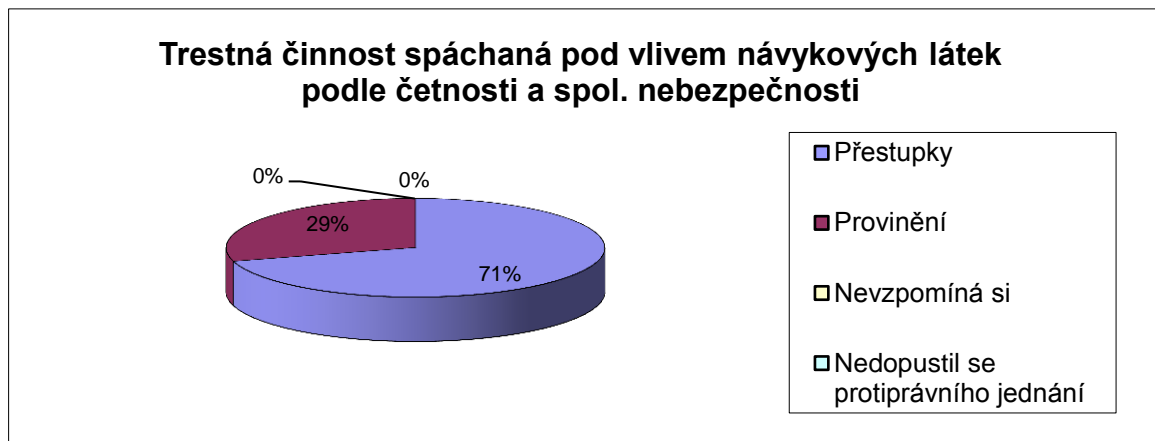
Byl zjištěn dílčí cíl výzkumu a to kolika skutků se mladiství dopustili pod vlivem návykových látek. Respondenti uvedli, že se dopustili celkem 177 přestupků pod vlivem návykových látek a 74 provinění. Celkem odpovídalo 79 respondentů.

Graf 9. Trestná činnost spáchaná pod vlivem návykových látek

Z grafu vyplývá, že si 15 % respondentů nevzpomíná, zda se dopustili trestné činnosti pod vlivem alkoholu a 16 % procent uvedlo, že se nedopustilo trestné činnosti nebo se nedopustilo trestné činnosti pod vlivem návykových látek. Zbýlých 69 % je páchané protiprávní jednání pod vlivem návykových látek.

Graf 10. Četnost skutků podle společenské nebezpečnosti trestné činnosti, spáchané pod vlivem návykové látky

Z odpovědí týkající se páchaní trestné činnosti bylo zjištěné, že se respondenti ze 71 % dopouštěli přestupků a z 29 % provinění.

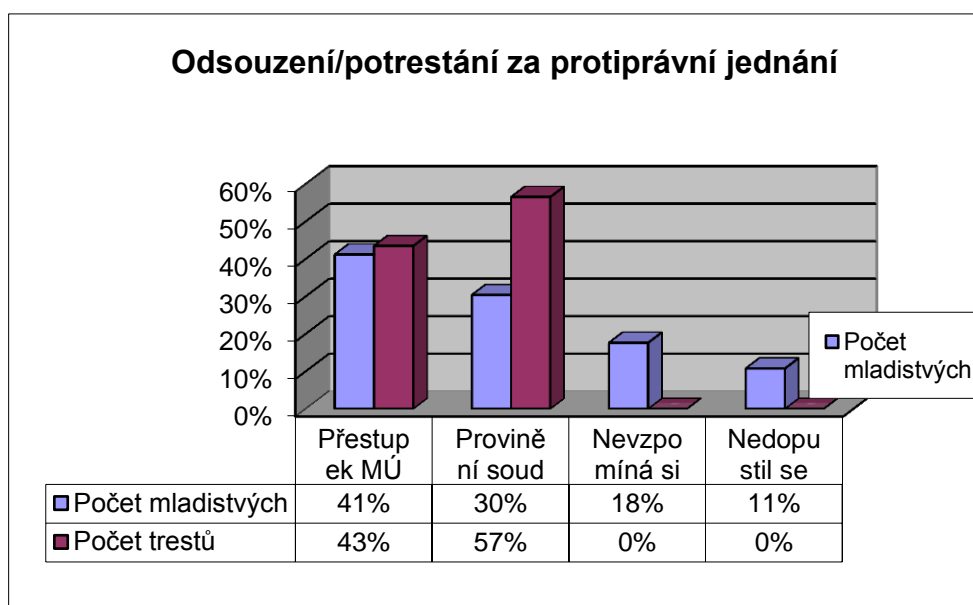
Otázka č. 12. Pokud jsi se dopustil/a protiprávního jednání (kriminality – přestupky, provinění-trestné činy) uved', kolikrát jsi za to byl/a soudem odsouzen/a nebo potrestán/a, nebo kolikrát jsi za to byl/a potrestán/a komisí k projednávání přestupků na Městském úřadě?

Tab.19. Počty a druhy trestů

Druh trestu	Počet mladistvých	Relevantní četnost %	Počet trestů	Relevantní četnost %
Přestupková komise - přestupky	42	41 %	93	43 %
Soud - provinění	31	30 %	121	57 %
Nevzpomíná si	18	18 %	0	0 %
Nedopustil se protiprávního jednání	11	11 %	0	0 %
Celkem	102	100 %	214	100 %

Respondenti uvedli, že 42 bylo projednáváno před přestupkovou komisí, 31 pro provinění před soudem, 18 si nevzpomíná a 11 uvedlo, že se nedopustilo protiprávního jednání. Zodpovězením této otázky byl zjištěn dílčí cíl výzkumu. Většinu respondentů projednávala přestupková komise.

Graf 11. Počty a druhy trestů

Nejvíce trestů 57 % bylo uloženo soudem za provinění. Trestů uloženy přestupkovou komisí za přestupky bylo 43 %. Sloupcový graf byl použit, aby vynikly rozdíly mezi počty přestupků a proviněními. Celkem odpovídalo 79 respondentů.

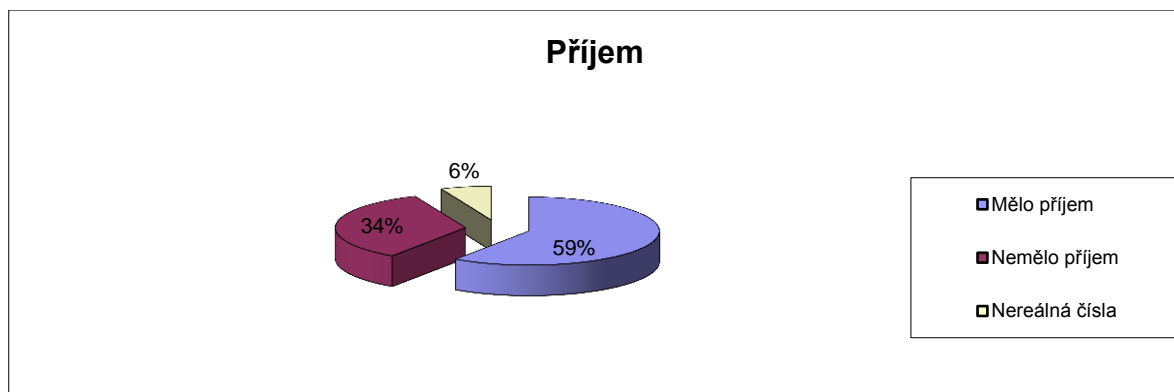
Otázka č. 13. Jaký byl tvůj celkový průměrný měsíční finanční příjem před umístěním do výchovného ústavu (kapesné, odměna za práci, peníze od rodičů atd.), bez trestné činnosti.

Tab.20. Příjem mladistvých za jeden měsíc

Příjmy za 1 měsíc	Počet mladistvých	Relevantní četnost %	částka Kč
Mělo příjem	47	59 %	93670
Nemělo příjem	27	34 %	0
Nereálná čísla	5	6 %	0
Celkem	79	100 %	1185,696
Os/měsíc			1185,696

Z celkového počtu 79 respondentů, mělo 47 z nich příjem, 27 z nich příjem nemělo a 5 uvedlo nereálná čísla. Průměrný příjem na jednu osobu byl po zaokrouhlení 1 186 Kč. Celkový měsíční příjem všech respondentů byl 93 670 Kč.

Graf 12. Příjmy mladistvých za jeden měsíc

Z grafu je patrné, že 59 % respondentů mělo příjem a 34 % příjem nemělo žádný.

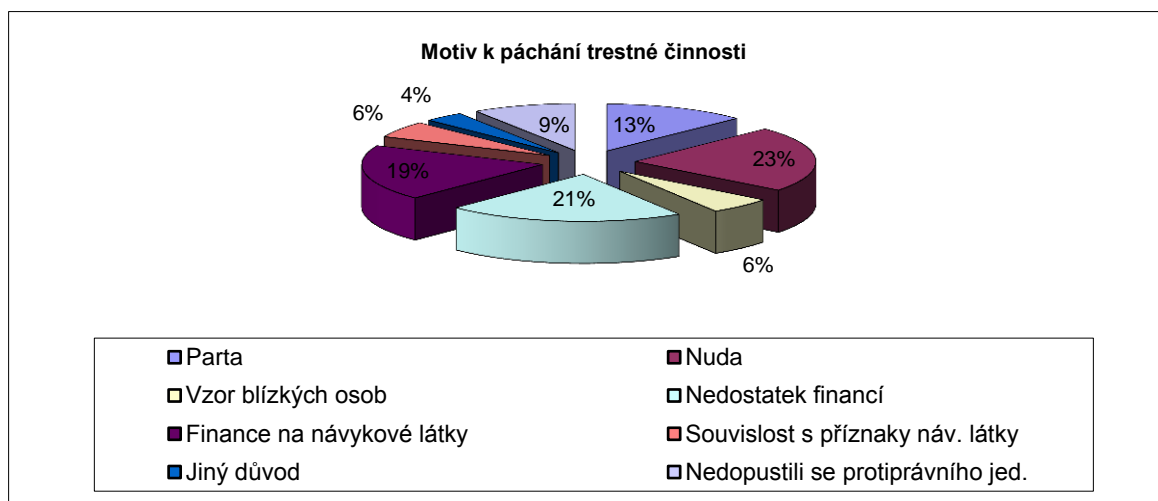
Otázka č. 14. Co bylo motivem k páčání tvého protiprávního jednání?

Tab.21. Motivy mladistvých k páčání trestné činnosti.

Motiv	Počet mladistvých	Relevantní četnost %
Parta	18	13 %
Nuda	32	23 %
Vzor blízkých osob	8	6 %
Nedostatek financí	30	21 %
Prostředky na pořízení návykových látek	27	19 %
Souvislost s abstinenčními příznaky užívání návykových látek	8	6 %
Jiný důvod	5	4 %
Nedopustili se protiprávního jednání	13	9 %
Celkem	141	100 %

Respondenti opět využívali možnosti zvolit více odpovědí, kdy nejčastější motivace byla nuda 32, poté následoval nedostatek financí 30, pak prostředky na pořízení návykových látek 27, vliv party 18 a další. Celkem respondentů 79.

Graf 13. Motivy mladistvých k páčání trestné činnosti

Respondenti uvedli, že jejich nejčastějším motivem byla ve 23 % nuda, pak ve 21 % nedostatek financí a v 19 % obstarávání prostředků na návykové látky, v 6 % souvislost s abstinenčními příznaky užívání návykových látek a další. Zodpovězením této otázky byl zjištěn dílčí cíl výzkumu, zjistit motivy k páčání trestné činnosti mladistvých.

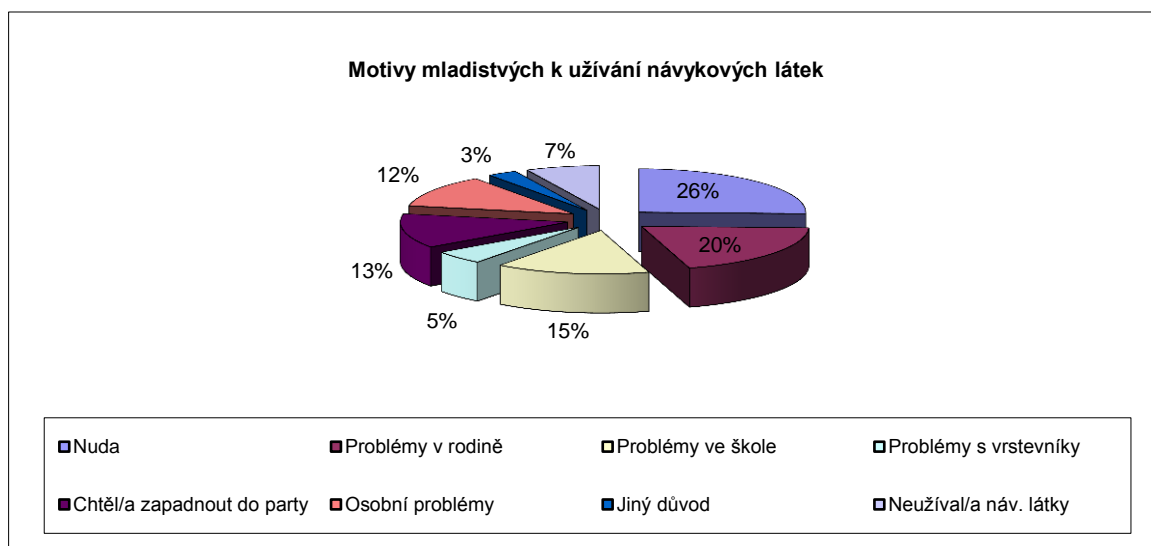
Otázka č. 15. Uveď, co bylo důvodem k tomu, že jsi před umístěním do výchovného ústavu užíval/a návykové látky?

Tab.22. Motivy mladistvých k užívání návykových látek.

Motiv	Počet mladistvých	Relevantní četnost %
Nuda	36	26 %
Problémy v rodině	28	20 %
Problémy ve škole	21	15 %
Problémy s vrstevníky	7	5 %
Chtěl/a zapadnout do party	18	13 %
Osobní problémy	17	12 %
Jiný důvod	4	3 %
Neužíval/a náv. látky	10	7 %
Celkem	141	100 %

Nejčastějším motivem k užívání návykových látek, byla nuda 36 odpovědí, 28 odpovědí byly problémy v rodině, 21 odpovědí byly problémy ve škole a další. Zodpovězením této otázky byl zjištěn dílčí cíl výzkumu, zjistit motivy k užívání návykových látek mladistvých.

Graf 14. Motivy mladistvých k užívání návykových látek.

Jako motivy k užívání návykových látek uváděli respondenti ve 26 % nudu, ve 20 % problémy v rodině, v 15 % problémy ve škole, ve 13 %, že chtěli zapadnout do party a další.

7.4 Ověřování hypotéz

Pro potřeby ověřování hypotéz pomocí chí-kvadrátu byly u hypotéz vymezeny alternativní a nulové hypotézy. Pro větší přehlednost zde byly ponechány i hypotézy v původním znění.

Hypotéza č. 1

H1. Předpokládám, že existují významné rozdíly mezi počtem mladistvých užívajících návykové látky a neužívajících návykové látky, před umístěním do výchovného ústavu.

Ha: Mezi počty mladistvých, kteří užívali a kteří neužívali návykové látky před umístěním do výchovného ústavu, je rozdíl.

H0: Mladistvých, kteří užívali a neužívali před umístěním do výchovného ústavu návykové látky je stejný počet.

Hypotéza H1 byla změřena z výsledků odpovědí u otázky č. 6 v dotazníku.

Tab.23. Test dobré shody chí-kvadrát H1

Mladiství	Pozorovaná četnost P	Očekávaná četnost O	P - O	(P-O) ²	$\frac{(P-O)^2}{O}$
Užívající NL	69	39,5	29,5	870,25	22,032
Neužívající NL	10	39,5	-29,5	870,25	22,032
	Σ 79	Σ 79			Σ 44,064

$$\chi^2 = \sum \frac{(P-O)^2}{O} \quad \chi^2 = 44,064$$

Stupeň hladiny významnosti je 1, kdy kritická hodnota je 3,841, je tedy zřejmé, že vypočítaná hodnota je větší než kritická hodnota testového kritéria na hladině významnosti 0,05 proto musíme odmítnout nulovou hypotézu a můžeme přijmout alternativní hypotézu.

Bylo zjištěno, že existují významné rozdíly mezi počtem mladistvých užívajících návykové látky a neužívajících návykové látky, před umístěním do výchovného ústavu. Hypotéza H1 byla potvrzena.

Hypotéza č. 2

H2. Předpokládám, že existují významné rozdíly mezi počtem mladistvých užívajících návykové látky, kteří se dopouštěli trestné činnosti a mladistvými užívajícími návykové látky, kteří se trestné činnosti nedopouštěli, před umístěním do výchovného.

Ha: Mezi počty mladistvých, kteří užívali návykové látky a dopouštěli se trestné činnosti a mladistvými užívajícími návykové látky, kteří se trestné činnosti nedopouštěli, před umístěním do výchovného, je rozdíl.

H0: Mezi počty mladistvých, kteří užívali návykové látky a dopouštěli se trestné činnosti a mladistvými užívajícími návykové látky, kteří se trestné činnosti nedopouštěli, před umístěním do výchovného, je není žádný rozdíl a je jich stejné množství.

Hypotéza H2 byla změřena z výsledků odpovědí u otázky č. 6 a 9 v dotazníku.

Tab.24. Test dobré shody chí-kvadrát H2

Mladiství uživ. NL	Pozorovaná četnost P	Očekávaná četnost O	P - O	(P-O) ²	$\frac{(P-O)^2}{O}$
Páchali tr. činnost	61	34,5	26,5	702,25	20,355
Nepáchali tr. činnost	8	34,5	-26,5	702,25	20,355
	$\Sigma 69$	$\Sigma 69$			$\Sigma 40,71$

$$\chi^2 = \sum \frac{(P-O)^2}{O} \quad \chi^2 = 40,71$$

Stupeň hladiny významnosti je 1, takže kritická hodnota je 3,841, je tedy zřejmé, že vypočítaná hodnota je větší než kritická hodnota testového kritéria na hladině významnosti 0,05. Proto musíme odmítnout nulovou hypotézu a můžeme přijmout alternativní hypotézu.

Bylo zjištěno, že existují významné rozdíly mezi počtem mladistvých užívajících návykové látky, kteří se dopouštěli trestné činnosti a mladistvými užívajícími návykové látky, kteří se trestné činnosti nedopouštěli, před umístěním do výchovného. Hypotéza H2 byla potvrzena.

Hypotéza č. 3

H3. Předpokládám, že existují významné rozdíly mezi stupněm závažnosti jednání porušující normy společnosti u mladistvých užívajících návykové látky spadajících do skupiny lehkých drog a užívajících návykové látky spadajících do skupiny těžkých drog, před umístěním do výchovného ústavu.

Ha: Mezi stupněm závažnosti jednání porušující normy společnosti jsou rozdíly u mladistvých užívajících návykové látky spadajících do skupiny lehkých drog a u mladistvých užívajících návykové látky spadající do skupiny těžkých drog, před umístěním do výchovného ústavu.

H0: Mezi stupněm závažnosti jednání porušující normy společnosti u mladistvých užívajících návykové látky spadajících do skupiny lehkých drog a u mladistvých užívajících návykové látky spadající do skupiny těžkých drog, před umístěním do výchovného ústavu, není žádný rozdíl.

Hypotéza H3 byla změřena z výsledků odpovědí u otázky č. 6 a 9 v dotazníku.

Tab.25. Test nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku H3

Uživatelé	Výchovné problémy (počet skutků)	Přestupkové jednání (počet skutků)	Proviňování trestné činy (počet skutků)	
tvrdých drog	119 (143,25)	221 (190,56)	139 (145,2)	479
měkkých drog	102 (77,75)	73 (103,44)	85 (78,81)	260
	221	294	224	739

$$O = \frac{102 \cdot 260}{739} = 77,75 \quad \frac{(P - O)^2}{O}$$

Vypočítáme očekávané četnosti u všech polí pomocí výše uvedeného vzorce. Poté vypočítáme hodnoty χ^2 u všech polí pomocí druhého vzorce a hodnoty všech polí sečteme. Výsledná hodnota je 26,297. Kritická hodnota pro daný stupeň volnosti je 5,991 na hladině významnosti 0,05. Výsledná hodnota je tedy vyšší než kritická hodnota. Údaje v tabulce byly součty počtů skutků mladistvých, kteří užívali návykové látky podle jednotlivých skupin, počty skutků mladistvých, kteří uvedli, že neužívají návykové látky, nebyly do tabulky nijak zahrnuty.

Míra závislosti mezi jevy v kontingenční tabulce vypočítána pomocí normovaného koeficientu kontingence:

$$C_{\max} = \sqrt{\frac{r-1}{r}} \quad C_{\text{norm}} = \frac{C}{C_{\max}} = \sqrt{\frac{\chi^2}{n + \chi^2} \frac{r}{r-1}}$$

$$C = \sqrt{\frac{26,297}{739 + 26,297}} = 0,185 \quad C_{\max} = \sqrt{\frac{2-1}{2}} = 0,707 \quad C_{\text{norm}} = \frac{0,185}{0,707} = 0,262$$

Zjištěné hodnoty z testu nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku byly z důvodu zjištění závislosti mezi jevy v kontingenční tabulce ověřeny pomocí normovaného koeficientu kontingence, bylo zjištěno, že hodnota koeficientu je 0,262. Koeficient nabývá hodnot od 0 do +1 a čím vyšší hodnota, tím vyšší je stupeň závislosti. Vzhledem k vypočítané hodnotě testu nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku, která byla sice větší než kritická hodnota, ale z výsledku koeficientu, kterým byla zjištěna nízká hodnota míry závislosti mezi jevy v kontingenční tabulce, musíme odmítnout alternativní hypotézu a přijmout nulovou hypotézu. Mezi stupněm závažnosti jednání porušující normy společnosti u mladistvých užívajících návykové látky spadajících do skupiny lehkých drog a u mladistvých užívajících návykové látky spadajících do skupiny těžkých drog, před umístěním do výchovného ústavu, není žádný rozdíl. Hypotéza H3 se nepotvrdila.

Hypotéza č. 4

H4. Předpokládám, že existují významné rozdíly v druhu páchaní trestné činnosti mladistvých užívajících návykové látky spadající do skupiny lehkých drog a užívajících návykové látky spadající do skupiny těžkých drog, před umístěním do výchovného ústavu.

Ha: Mezi druhem páchaní trestné činnosti mladistvých užívajících návykové látky spadající do skupiny lehkých drog a u mladistvých užívajících návykové látky spadající do skupiny těžkých drog před umístěním do výchovného ústavu, jsou rozdíly.

H0: Mladiství užívající návykové látky spadající do skupiny lehkých drog a mladiství užívající návykové látky spadající do skupiny těžkých drog se před umístěním do výchovného ústavu dopouštěli stejného druhu trestné činnosti.

Hypotéza H4 byla změřena z výsledků odpovědí u otázky č. 6 a 10 v dotazníku.

Tab.26. Test nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku H4

Uživatelé	Majetkové trestné činy	Násilné trestné činy	Proti veřejnému zájmu	
tvrdých drog	24 (26,6)	16 (13,61)	7 (6,8)	47
měkkých drog	19 (16,41)	6 (8,39)	4 (4,20)	29
	43	22	11	76

$$O = \frac{43 \cdot 29}{76} = 16,41 \quad \frac{(P - O)^2}{O}$$

Vypočítáme očekávané četnosti u všech polí pomocí výše uvedeného vzorce. Poté vypočítáme hodnoty χ^2 u všech polí pomocí druhého vzorce a hodnoty všech polí sečteme. Výsledná hodnota je 1.78. Kritická hodnota pro stupeň daný stupeň volnosti je 5,991 na hladině významnosti 0,05. Výsledná hodnota je tedy nižší než kritická hodnota. Údaje v tabulce jsou počty druhů trestné činnosti mladistvých, kteří užívali návykové látky podle jednotlivých skupin, počty druhů trestné činnosti mladistvých, kteří uvedli, že neužívají návykové látky, nebyly do tabulky nijak zahrnuty. Obecná trestná činnost nebyla ověřována, jelikož by v tabulce bylo více než 20 % polí, kde by byla hodnota menší než 5, proto byla tato položka vyřazena.

Míra závislosti mezi jevy v kontingenční tabulce vypočítána pomocí normovaného koeficientu kontingence:

$$C_{\max} = \sqrt{\frac{r-1}{r}} \quad C_{\text{norm}} = \frac{C}{C_{\max}} = \sqrt{\frac{\frac{\chi^2}{n + \chi^2}}{\frac{r-1}{r}}}$$

$$C = \sqrt{\frac{1,78}{76 + 1,78}} = 0,151 \quad C_{\max} = \sqrt{\frac{2-1}{2}} = 0,707 \quad C_{\text{norm}} = \frac{0,151}{0,707} = 0,214$$

Zjištěné hodnoty z testu nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku byly za účelem zjištění závislosti mezi jevy v kontingenční tabulce ověřeny pomocí normovaného koeficientu kontingence, bylo zjištěno, že hodnota koeficientu je 0,214. Koeficient nabývá hodnot od 0 do +1 a čím vyšší hodnota, tím vyšší je stupeň závislosti. Vzhledem k vypočítané hodnotě testu nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku, která byla menší než kritická hodnota a vzhledem k výsledku koeficientu, kterým byla zjištěna nízká hodnota míry závislosti mezi jevy v kontingenční tabulce, musíme odmítnout alternativní hypotézu a přijmout nulovou hypotézu. Mladiství užívající návykové látky spadající do skupiny lehkých drog a mladiství užívající návykové látky spadající do skupiny těžkých drog se před umístěním do výchovného ústavu dopouštěli stejného druhu trestné činnosti. Hypotéza H4 nebyla potvrzena.

Hypotéza č. 5

H5. Předpokládám, že existují významné rozdíly mezi hodnotou návykových látek, které mladiství užívající návykové látky spotřebovali za jeden měsíc a finanční částkou, která byla jejich oficiálním příjmem za jeden měsíc, před umístěním do výchovného ústavu.

Ha: Mezi hodnotou návykových látek, které mladiství užívající návykové látky spotřebovali za jeden měsíc a finanční částkou, která byla jejich oficiální příjmem před umístěním do výchovného ústavu, je rozdíl.

H0: Hodnota návykových látek, které mladiství užívající návykové látky spotřebovali za jeden měsíc, odpovídá hodnotě jejich oficiálnímu finančnímu příjmu za jeden měsíc, před umístěním do výchovného ústavu.

Hypotéza H5 byla změřena z výsledků odpovědí u otázky č. 6 a 13 v dotazníku.

Tab.27. Test dobré shody chí-kvadrát H5

Velikost příjmu	Pozorovaná četnost P	Očekávaná četnost O	P – O	(P-O) ²	$\frac{(P-O)^2}{O}$
Vyšší než hodnota NL	13	30,5	-17,5	306,25	10,040
Menší než hodnota NL	48	30,5	17,5	306,25	10,040
	∑ 61	∑ 61			∑ 20,080

$$\chi^2 = \sum \frac{(P-O)^2}{O} \quad \chi^2 = 20,080$$

Stupeň hladiny významnosti je 1, kdy kritická hodnota je 3,841, je tedy zřejmé, že vypočítaná hodnota je větší než kritická hodnota testového kritéria a proto můžeme přijmout alternativní hypotézu na hladině významnosti 0,05 a nulovou hypotézu můžeme odmítnout. Položky v 8 dotaznících týkající se H5 byly vyhodnoceny jako neměřitelné a byly vyřazeny.

Jen 13 respondentů mělo vyšší příjem než hodnota návykových látek, které užívali. Z položky č. 6 bylo zjištěno, že mladiství za jeden měsíc užívali návykové látky v celkové hodnotě 629.650 Kč, kdy jejich celkový měsíční příjem byl 93.670,-Kč, tedy po odečtení této částky, zbývají látky v hodnotě 535,980 Kč, na které neměli žádné finanční prostředky. U cen jednotlivých látek bylo vycházeno z informací specialistů oddělení „toxi teamu“ z PČR, služby kriminální policie a vyšetřování, Nový Jičín. Ceny tabáku a alkoholu byly zjištěny z průměru nejnižších běžných prodejních cen.

Bylo zjištěno, že existují významné rozdíly mezi hodnotou návykových látek, které mladiství užívající návykové látky spotřebovali za jeden měsíc a finanční částkou, která byla jejich oficiálním příjmem za jeden měsíc, před umístěním do výchovného ústavu. Hypotéza H5 byla potvrzena.

Hypotéza č. 6

H6. Předpokládám, že existují významné rozdíly v motivaci k páčání trestné činnosti u mladistvých užívajících návykové látky spadajících do skupiny lehkých drog a u mladis-

tvých užívajících návykové látky spadající do skupiny těžkých drog před umístěním do výchovného ústavu.

Ha: Mezi motivací k páčání trestné činnosti mladistvých užívajících návykové látky spadajících do skupiny lehkých drog a u mladistvých užívajících návykové látky spadající do skupiny těžkých drog před umístěním do výchovného ústavu, jsou rozdíly.

Ho: Mladiství užívající návykové látky spadajících do skupiny lehkých drog a mladiství užívající návykové látky spadající do skupiny těžkých drog měli před umístěním do výchovného ústavu stejnou motivaci k páčání trestné činnosti.

Hypotéza H6 byla změřena z výsledků odpovědí u otázky č. 6 a 14 v dotazníku.

Tab.28. Test nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku H6

Uživatelé	Zapadnutí do party	Nuda	Nedostatek financí	Prostředky na NL	Abstinenční příznaky	
tvrdých drog	10 (11,47)	18 (20,79)	19 (19,36)	22 (17,92)	7 (6,45)	76
měkkých drog	6 (4,53)	11 (8,21)	8 (7,64)	3 (7,08)	2 (2,55)	30
	16	29	27	25	9	106

$$O = \frac{16 \cdot 30}{106} = 4,53 \quad \frac{(P - O)^2}{O}$$

Vypočítáme očekávané četnosti u všech polí pomocí výše uvedeného vzorce. Poté vypočítáme hodnoty χ^2 u všech polí pomocí druhého vzorce a hodnoty všech polí sečteme. Výsledná hodnota je 5.457. Kritická hodnota pro stupeň daný stupeň volnosti 4 je 9,488 na hladině významnosti 0,05. Výsledná hodnota je tedy nižší než kritická hodnota.

Míra závislosti mezi jevy v kontingenční tabulce vypočítána pomocí normovaného koeficientu kontingence:

$$C_{\max} = \sqrt{\frac{r-1}{r}} \quad C_{\text{norm}} = \frac{C}{C_{\max}} = \sqrt{\frac{\chi^2}{n + \chi^2} \frac{r}{r-1}}$$

$$C = \sqrt{\frac{5,457}{106 + 5,457}} = 0,049 \quad C_{\max} = \sqrt{\frac{2-1}{2}} = 0,707 \quad C_{\text{norm}} = \frac{0,049}{0,707} = 0,069$$

Dva respondenti užívající měkké drogy uvedli, že se nedopustili protiprávního jednání a osm respondentů užívajících tvrdé drogy uvedli, že se nedopustili protiprávního jednání. Položka zda měli vliv na páchaní trestné činnosti vliv blízcí a rodina nebyla vyhodnocena, jelikož by ve více než 20 % polí byla hodnota menší než pět. Šest respondentů užívajících tvrdé drogy u této položky uvedlo, že to byl důvod pro páchaní trestné činnosti a dva uživatelé měkkých drog rovněž.

Zjištěné hodnoty z testu nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku byly za účelem zjištění závislosti mezi jevy v kontingenční tabulce ověřeny pomocí normovaného koeficientu kontingence, bylo zjištěno, že hodnota koeficientu je 0,069. Koeficient nabývá hodnot od 0 do +1 a čím vyšší hodnota, tím vyšší je stupeň závislosti. Vzhledem k vypočítané hodnotě testu nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku, která byla menší než kritická hodnota a vzhledem k výsledku koeficientu, kterým byla zjištěna nízká hodnota míry závislosti mezi jevy v kontingenční tabulce, musíme odmítnout alternativní hypotézu a přijmout nulovou hypotézu. Mladiství užívající návykové látky spadající do skupiny lehkých drog a mladiství užívající návykové látky spadající do skupiny těžkých drog měli před umístěním do výchovného ústavu stejnou motivaci k páchaní trestné činnosti. Hypotéza H6 se nepotvrdila.

Hypotéza č. 7

H7. Předpokládám, že existují významné rozdíly mezi počtem mladistvých užívajících návykové látky a neužívajících návykové látky a páchaním jejich trestné činnosti, před umístěním do výchovného ústavu.

Ha: Mezi páčáním trestné činnosti mladistvých užívajících návykové látky a mladistvých neužívajících návykové látky, před umístěním do výchovného ústavu, jsou rozdíly.

Ho: Mezi páčáním trestné činnosti mladistvých užívajících návykové látky a mladistvých neužívajících návykové látky, před umístěním do výchovného ústavu, nejsou žádné rozdíly.

Tab.29. Test nezávislosti chí-kvadrát pro čtyřpolní tabulku H7

	Páchali tr. čin- nost	Nepáchali tr. činnost	Σ
Užívali NL	61	8	69
Neužívali NL	8	2	10
Σ	69	10	79

$$\chi^2 = n \cdot \frac{(ad - bc)^2}{(a+b) \cdot (a+c) \cdot (b+d) \cdot (c+d)} \quad \chi^2 = 79 \cdot \frac{(61 \cdot 2 - 8 \cdot 8)^2}{69 \cdot 10 \cdot 10 \cdot 69} = 49,5$$

Tabulka má 1 stupeň volnosti, kdy vypočítanou hodnotu srovnáváme s kritickou hodnotou pro 1 stupeň volnosti a zvolenou hladinu významnosti 0,05 což je 3,841. Vypočítaná hodnota je vyšší než kritická a proto můžeme, přijmou alternativní hypotézu. Mladiství, kteří užívali návykové látky, se dopouštěli trestné činnosti častěji než ti, kteří neužívali. Rozdíl mezi mladistvými, kteří páchali trestnou činností podle toho, zda užívali je statisticky významný.

Těsnost vztahu mezi jevy (stupeň závislosti) ve čtyřpolní tabulce ϕ -koeficient

$$r_{\phi} = \frac{ad - bc}{\sqrt{(a+b) \cdot (c+d) \cdot (a+c) \cdot (b+d)}}$$

$$r_{\phi} = \frac{61 \cdot 2 - 8 \cdot 8}{\sqrt{(69+10) \cdot (8+2) \cdot (8+2) \cdot (61+8)}} \quad r_{\phi} = 0,084$$

Hodnota ϕ -koeficientu od -1 do +1, čím vyšší je vypočítaná absolutní hodnota, tím vyšší stupeň závislosti. Znaménko koeficientu nemá pro interpretaci význam. Hodnota

vypočítaná ze čtyřpolní tabulky je statisticky významná, ale po ověření těsnosti vztahu mezi jevy pomocí vzorce f_i -koeficientu bylo zjištěno, že vypočítaná hodnota je 0,084 což znamená, že stupeň závislosti mezi znaky je nízký. Proto musíme odmítnout alternativní hypotézu a musíme přijmout nulovou hypotézu. Mezi páčáním trestné činnosti mladistvých užívajících návykové látky a mladistvých neužívajících návykové látky, před umístěním do výchovného ústavu, nejsou žádné rozdíly. Hypotéza č. 7 nebyla potvrzena.

7.5 Shrnutí

Výzkumem bylo zjištěno, že většina mladistvých před svým umístěním do výchovného ústavu užívala návykové látky, stejně tak většina mladistvých, která se dopouštěla trestné činnosti, užívala návykové látky. Byla potvrzena hypotéza H1, H2 a H5. Hypotézy H3, H4, H6 a H7 nebyly potvrzeny. To, že čtyři hypotézy nebyly potvrzeny, však nevypovídá o tom, že by nebylo zjištěno, že mají návykové látky vliv na páčání trestné činnosti mladistvých. U hypotéz H3, H4 a H6 byly zjišťovány vybrané vztahy mezi mladistvými, kteří užívali tvrdé a lehké drogy, kdy mladistvých kteří užívali návykové látky, bylo 69 a těch co uvedli, že neužívali, bylo jen 10. Tedy už jen tato zjištění vypovídají o tom, že návykové látky mají vliv na páčání trestné činnosti mladistvých. Dále se podařilo zjistit všechny dílčí cíle výzkumu, které jsme si vymezili. I z výsledků těchto dílčích cílů výzkumu lze učinit závěr, že návykové látky mají vliv na páčání trestné činnosti mladistvých. Bližší rozbor zjištěných dat si popíšeme v následující podkapitole.

7.5.1 Interpretace dat

Výsledky výzkumu přinesly určitá zjištění, která mají určitou vypovídající hodnotu. Pro správné pochopení zjištěných výsledků výzkumu je třeba si jednotlivě projít jak hypotézy, tak dílčí cíle výzkumu a shrnout základní cíl výzkumu a výzkumný problém. Začneme u jednotlivých hypotéz.

Hypotéza:

H1. Předpokládám, že existují významné rozdíly mezi počtem mladistvých užívajících návykové látky a neužívajících návykové látky, před umístěním do výchovného ústavu. Tato hypotéza byla potvrzena. Bylo zjištěno, že 69 mladistvých užívalo návykové látky a 10 jich uvedlo, že neužívalo. Je zřejmé, že je zde opravdu významný rozdíl. Je to asi obrázek naší doby jak jsme již popisovali v teoretické části. Mladiství mají pro požívání návykových látek různé důvody. Stěžejní jistě je sociální prostředí a hlavně vliv rodiny

a vrstevníků. Další velkou příčinou tohoto jevu je „normálnost“ užívání návykových látek v naší společnosti.

H2. Předpokládám, že existují významné rozdíly mezi počtem mladistvých užívajících návykové látky, kteří se dopouštěli trestné činnosti a mladistvými užívajícími návykové látky, kteří se trestné činnosti nedopouštěli, před umístěním do výchovného. Tato hypotéza byla potvrzena, kdy bylo zjištěno, že 69 mladistvých užívalo návykové látky a z tohoto počtu 61 páchalo trestnou činností a jen 8 jich trestnou činností nepáchalo. Důvody k páčání trestné činnosti uživatelů návykových látek jsme již uvedli v teoretické části. Je zřejmé, že užívání návykových látek přivádí lidi do konfliktu nejen se svým sociálním okolím, ale i do konfliktu se zákonem z důvodu závislosti a následků s tím spojeným (obstarávání si prostředků na nákup drogy, ztráta zábran, poškození struktury osobnosti, duševní nemoci a další).

H3. Předpokládám, že existují významné rozdíly mezi stupněm závažnosti jednání porušující normy společnosti u mladistvých užívajících návykové látky spadajících do skupiny lehkých drog a užívajících návykové látky spadajících do skupiny těžkých drog, před umístěním do výchovného ústavu. Tato hypotéza se nepotvrdila, může to být dáno tím, že mladiství uživatelé návykových látek až už lehkých nebo tvrdých drog páchají jak provinění, tak i přestupky a zároveň mají i výchovné problémy. U položky č. 9 zatrhli mnozí respondenti i více odpovědí nebo všechny, kdy se tedy dopouštěli všech stupňů závažnosti jednání porušující normy společnosti bez rozdílu. Nepotvrdilo se tedy, že by třeba uživatelé tvrdých drog páchali více provinění a uživatelé lehkých drog třeba jen přestupků. Mezi těmito zjištěními není významný rozdíl. Páchají trestnou činností často v afektu. Jindy zase podle příležitosti a potřeby si obstarávají prostředky na návykové látky a nerozlišují, zda se tím dopouštějí provinění nebo jen přestupku. Výchovné problémy se na užívání návykových látek už jen nabalují.

H4. Předpokládám, že existují významné rozdíly v druhu páčání trestné činnosti mladistvých užívajících návykové látky spadajících do skupiny lehkých drog a užívajících návykové látky spadajících do skupiny těžkých drog, před umístěním do výchovného ústavu. Tato hypotéza se nepotvrdila a její příčiny jsou zřejmě stejné jako u H3. U obou skupin převládá majetková trestná činnost, následuje násilná a další. Tak to platí vlastně i u celkové trestné činnosti v celé ČR, jak je uvedeno v teoretické části.

H5. Předpokládám, že existují významné rozdíly mezi hodnotou návykových látek, které mladiství užívající návykové látky spotřebovali za jeden měsíc a finanční částkou, která byla jejich oficiálním příjmem za jeden měsíc, před umístěním do výchovného ústavu. Tato hypotéza se potvrdila, je to dáno tím, že závislost nutí mladistvé neustále si zvyšovat dávky konkrétní látky nebo i více látek a k tomu potřebují stále více prostředků. Jejich příjmy jsou nízké, ještě nejsou ve věku, kdy by chodili do práce, a proto nejsnadnějším východiskem pro ně je, páchaní trestné činnosti. Jejich oficiální příjem jim na pořízení návykových látek nemůže stačit.

H6. Předpokládám, že existují významné rozdíly v motivaci k páčání trestné činnosti u mladistvých užívajících návykové látky spadajících do skupiny lehkých drog a u mladistvých užívajících návykové látky spadajících do skupiny těžkých drog, před umístěním do výchovného ústavu. Tato hypotéza se nepotvrdila. Není významný rozdíl v motivaci k páčání trestné činnosti mezi těmito dvěma skupinami. Větší rozdíl byl jen u motivu obstarávání si prostředků na pořízení návykových látek, jinak není mezi jejich motivy výraznější rozdíl. Může to být dáno tím, že potřeba ukojení závislosti je u uživatelů tvrdých i lehkých drog stejná. Rovněž i hranice mezi skupinou látek spadajících do kategorie lehkých nebo tvrdých drog je u některých látek na pováženou a vedou se o nich diskuze v odborných kruzích. Mezi jejich motivy nebyl zjištěn významný rozdíl.

H7. Předpokládám, že existují významné rozdíly mezi počtem mladistvých užívajících návykové látky a neužívajících návykové látky a páčáním jejich trestné činnosti, před umístěním do výchovného ústavu. Tato hypotéza se nepotvrdila. U této hypotézy bylo vycházeno z celkového počtu 79 mladistvých respondentů, kdy 10 z nich uvedlo, že neužívá návykové látky a jen 2 z nich uvedli, že se nedopouštěli trestné činnosti. Z 69 užívajících se trestné činnosti nedopouštělo 8 mladistvých. K výzkumu se nepodařilo zajistit dostatečné množství neužívajících respondentů a proto z uvedených počtů a výsledků nelze učinit jasný závěr. Přesto by se dal tento jev vysvětlit tím, že ve výchovných ústavech jsou umístěováni mladiství, kteří se převážně dopouštěli trestné činnosti, proto je možné, že šetřením ve výchovném ústavu nebyl zjištěn významný rozdíl, významný rozdíl je však v tom, že z celkového počtu trestnou činnost páčajících 69 respondentů jich 61 užívalo návykové látky, jak je popsáno u H2.

K výzkumu a k utvoření podloženého konečného závěru mohou přispět i dílčí výzkumné cíle.

Dílčí cíle:

- **Zjistit, v jakém věku nejčastěji užili mladiství návykovou látku poprvé:** Nejčastěji poprvé užili mladiství návykovou látku ve 14 letech a ve 13 letech. Tedy před 15 rokem svého věku. Z toho plyne, že s užíváním návykových látek začínají už jako nezletilí. Věk uživatelů návykových látek se snižuje.
- **Zjistit, jak často za jeden měsíc mladiství užívali návykové látky:** Mladiství nejčastěji užívali návykové látky denně, takto jich odpovědělo 39. Dále 11 respondentů uvedlo jinou četnost za měsíc, kdy byl vypočítán průměr jejich odpovědí což, je 13 krát za měsíc. Pak následovaly nižší četnosti. Toto zjištění i osvětluje velké množství jimi spotřebovaných látek, jak uváděli v otázce č. 6. Z toho samozřejmě plynou i velké náklady na pořízení těchto látek, což může vést k trestné činnosti. Nejedná se jen o to, že by si někdo každý den zapálil cigaretu, jelikož 52 mladistvých uvedlo, že užívalo marihuanu, což bylo ještě větší množství než cigaret. Lze říci, že z množství užitých návykových látek a z četnosti jejich užívání vyplývá, že před svým umístěním do výchovného ústavu již u nich byla rozvinuta pokročilá závislost.
- **Zjistit, jak dlouho v průměru užívali návykové látky:** u tohoto dílčího cíle bylo zjištěno, že v průměru mladiství užívali návykové látky před umístěním do výchovného ústavu po zaokrouhlení 51 měsíců. Což je poměrně dlouhá doba, když se jedná o mladistvé, ale koresponduje to se současným trendem, že se věk uživatelů návykových látek neustále snižuje. Průměrný věk respondentů byl 16,57 let, tzn., že většina mladistvých musela začít s užíváním již před patnáctým rokem svého věku.
- **Zjistit, kolik mladistvých užívalo tvrdé drogy a kolik užívalo lehké drogy:** Zde bylo zjištěno, že 41 mladistvých užívalo tvrdé a 28 mladistvých lehké drogy. Toto zjištění bylo poměrně nečekané z toho důvodu, že by v tomto věku měly převládat lehké drogy ať už kvůli cenové dostupnosti, tak i proto, že by mladiství neměli mít ještě tak moc vypěstovanou závislost. Může to být dáno tím, že pokud před svým umístěním užívali návykové látky, jak bylo zjištěno v průměru 51 měsíců, tak již za tuto dobu jich většina mohla přejít z lehkých drog na tvrdé. Bylo zjištěno, že uživatelé tvrdých drog užívali i lehké, nejčastěji to byla marihuana.
- **Zjistit, kolika skutků se mladiství dopustili pod vlivem návykové látky:** Mladiství uvedli, že se dopustili pod vlivem návykové látky 177 přestupků, kdy celkový

počet přestupků uvedli 331, dále se pod vlivem dopustili 74 provinění, kdy celkový počet byl, 239. 15 mladistvých uvedlo, že si nepamatuje počet a 16 uvedlo, že se nedopustilo trestné činnosti pod vlivem návykové látky. U přestupků je to více než polovina těchto skutků, u provinění je to necelá třetina skutků. Toto zjištění má velký význam pro posouzení, zda mají návykové látky vliv na páchání trestné činnosti nebo ne. Proč k tomuto došlo je patrné z toho, jak jsme již uvedli v teoretické části, že pod vlivem návykových látek jsou schopnosti a zábrany potlačeny, proto se mladiství v tomto stavu dopouštějí nejrůznější trestné činnosti.

- **Zjistit, počet potrestání mladistvých soudem a přestupkovou komisí:** Zde 42 mladistvých uvedlo, že bylo řešeno pro přestupek před komisí k projednávání přestupků, 31 jich uvedlo, že bylo řešeno soudem, někteří byli řešeni jak soudem, tak přestupkovou komisí. Celkem uvedli, že byli řešeni na přestupkové komisí 93 krát a u soudu 121 krát. Mnozí byli potrestáni opakovaně a tresty zřejmě neměly výchovný efekt. Je zcela běžné, že mladiství dostávají jen podmíněné tresty nebo je od jejich potrestání upuštěno, nebo je trestní stíhání podmíněně zastaveno. Mladiství mají snížené tresty o polovinu a mají spoustu práv. Někteří toho mohou zneužívat. Z praxe je známo, že než jsou umístěni ve výchovném ústavu, tak tomu předchází několik trestů u soudu a přestupkových komisí. Nestává se, že by byli mladiství umístěni do výchovného ústavu jen za jeden skutek.
- **Zjistit, motivy páchání trestné činnosti mladistvých:** Nejčastěji vyplňovanou položkou motivace byla nuda 32, poté nedostatek financí 30, prostředky na pořízení návykových látek 27, vliv party 18 a další. Lze z toho usoudit, že dnešní mládež se již nedokáže zdravě zabavit. Spíše se vyznačuje nezájmem o cokoliv. Samozřejmě na to mohou mít vliv média, výchova a další sociální vlivy, jak jsme již uvedli v teoretické části. U financí je rozdíl oproti minulým generacím v tom, že byly skromnější, stačilo málo ke štěstí, dnešní materiální doba zaměřená na spotřební styl života si žádá i větší finanční výdaje. Kapesné mladistvých, které dostávají od rodičů, kteří třeba kapesné nedostávali vůbec, pro ně nemusí být dostatečné, a proto se mohou dopouštět z toho důvodu trestné činnosti. 27 mladistvých uvedlo, že nemělo žádné příjmy. Něco jiného jsou prostředky na pořízení návykových látek, kde je motivací jejich závislost.
- **Zjistit, motivy užívání návykových látek mladistvých:** I zde jako u motivů k páchání trestné činnosti je převládajícím motivem nuda. Nudu uvedlo 36 mladist-

vých, 28 odpovědí byly problémy v rodině, 21 odpovědí byly problémy ve škole a další. Nudu jsme již zodpověděli u předchozího dílčího. I zde jsou sociální vlivy jako rodina, která je primární a nejdůležitější sociální skupinou. Jak je vidět, u 28 mladistvých měly problémy v rodině vliv, i na jejich užívání návykových látek.

Výše uvedené skutečnosti souhlasí i se skutečnostmi uvedených v dokumentacích chovanců, kdy ve výchovném ústavu v Novém Jičíně, bylo umožněno nahlédnutí do spisů několika chovanců, kteří měli problémy s drogovou závislostí. Potvrdilo se, že pocházeli z dysfunkčních rodin, trpěli nedostatkem pozornosti, kterou si vynucovali agresivním a vůbec hodně problémovým chováním. Začali užívat návykové látky již před patnáctým rokem života a dopouštěli se rozsáhlé trestné činnosti. Byli opakovaně potrestáni soudem, až pro nezvladatelnost jejich chování bylo rozhodnuto o umístění do výchovného ústavu. I po umístění do výchovného ústavu s nimi byly problémy, kdy nerespektovali žádné autority, provokovali a uráželi vychovatele, fyzicky napadali i další chovance, páchali i nadále trestnou činností, dopouštěli se útěků a po návratu z útěku nebo z vycházky u nich bylo testem zjištěno, že užili návykovou látku, nejčastěji THC (marihuanu) a morfiny (pervitin). Měli psychické problémy a jeden z chovanců byl opakovaně umístěn v psychiatrické léčebně, jelikož i ve výchovném ústavu užíval návykové látky, které v jednom případě ve formě utlumující léků odcizil psychiatrice z kanceláře, poté odcizil léky po umístění v nemocnici a při té příležitosti odcizil i v jedné z ordinací notebook. Je tedy zjevné, že závislost i z toho vzniklé psychické problémy jsou hnací silou pro páčání trestné činnosti a obstarávání si prostředků na pořízení návykových látek.

Závěrem můžeme konstatovat, že jak ze základních cílů výzkumu, tak i z dílčích cílů výzkumu bylo zjištěno, že byl zodpovězen výzkumný problém. Z jednotlivých popsanych položek byl odůvodněně učiněn jednoznačný závěr, že návykové látky mají vliv na páčání trestné činnosti mladistvých.

7.5.2 Limity výzkumu

Výzkum byl prováděn ve výchovných ústavech, ve kterých tento výzkum vedoucí pracovníci umožnili a které byly nejdostupnější z důvodu ekonomičnosti výzkumu. Výzkum proběhl ve výchovných ústavech nacházejících se na Moravě, převážně v Moravskoslezském kraji. Byl proveden dostupný výběr respondentů vzhledem ke vzdálenosti výchovných ústavů. Nejbližší výchovný ústav byl v Novém Jičíně, pak následovaly výchovné ústavy v Polance nad Odrou a v Ostravě-Hrabůvce. Tímto se podařilo získat

67 vyhodnotitelných dotazníků. Pro navýšení počtu dotazníků byly kontaktováni odpovědní pracovníci z výchovných ústavů v Žulové a ve Višňové, zde byly dotazníky vyplněny v elektronické podobě. Dotazníky byly zpracovány prostřednictvím služby www.vyplnto.cz. Nutno podotknout, že v Žulové a Višňové bylo dohromady vyplněno jen 12 dotazníků. Metoda elektronického vyplňování dotazníku se tedy moc neosvědčila. Jednak to mohlo být dáno tím, že kvůli členění dotazníku a možnostem konstrukce elektronického dotazníku musel být dotazník navýšen o další otázky, kterých bylo nakonec 25, což je o 10 více než u dotazníku v písemné podobě. Toto množství otázek mohlo být jedním z důvodů, proč bylo vyplněno tak málo dotazníků, dalším důvodem mohlo být technické zabezpečení vyplňování dotazníku vzhledem k možnostem ústavů a počtů výpočetní techniky. Tato metoda se tedy neosvědčila.

U respondentů tohoto typu mladistvých je nejlepším způsobem dotazník v písemné podobě a ještě je vhodné mít co nejméně otázek a pokud možno co nejsnadněji položených. Nejvhodnějším dotazníkem se jeví dotazník o 10 – 12 otázkách. V tomto případě platí, že méně je více. Tímto by se dala zvýšit větší návratnost a použitelnost dotazníků. Co se týče pravdivosti vyplněných dat, to je obecný problém asi většiny dotazníkových výzkumů. I u tohoto výzkumu byly některé nereálné skutečnosti z vyhodnocování vyřazeny.

7.5.3 Další možnosti pokračování výzkumu

Výzkumem se podařilo prokázat, že návykové látky mají vliv na páchání trestné činnosti. Další možný výzkum, kterým by bylo možno již na tento učiněný výzkum navázat, by bylo zjišťování důležitých okolností z raného dětství respondentů. Jejich rodinné zázemí, fungování rodiny, vztahů v rodině, prostředí školy, místa bydliště a zjišťování dalších sociálních aspektů, které je provázely v dřívějších fázích jejich vývoje. Výzkum by byl zaměřen na zjišťování takových skutečností, aby bylo možno usuzovat, z jakých příčin se vyvinuly jejich současné problémy, užívání návykových látek a páchání trestné činnosti. Zjištění by bylo důležité pro možné intervence a prevence, které by přecházely vzniku těchto negativních jevů.

8 ZÁVĚR

Vliv návykových látek na páchání trestné činnosti má u mladistvých větší vliv než bych očekával. Potvrdilo se mi, že účinná prevence u dětí je nejvhodnější již na prvních stupních základní školy, kdy se ještě utváří hodnoty a jejich názor na návykové látky není ovlivněn vrstevnickými skupinami, které návykové látky již užívají, tak jak je tomu u mladistvých nebo u žáků ZŠ na druhém stupni.

Většina respondentů uvedla, že poprvé užili návykovou látku ve 13 až 14 letech. Začít s drogovou prevencí někde, kde už k užívání dochází, je již neefektivní. Netvrdím, že to nemá žádný smysl, ale domnívám se, že účinek již není tak velký jako u dětí, které s užíváním ještě nezačaly.

Závislost na návykových látkách je obrovský celospolečenský problém, který prostupuje všemi sférami lidského života a dotýká se nás všech. Pokud si někdo myslí, že se ho to netýká, je na velkém omylu. Potenciální oběť narkomana je každý z nás. Mohou nás nebo naše blízké kdykoliv okrást, můžeme se poranit o infikovanou jehlu, mohou nás bezdůvodně fyzicky napadnout, možností ohrožení ze strany těchto osob je opravdu mnoho. Stát, který dotujeme ze svých daní, vynakládá nemalé finanční částky na pokrytí léčby, výkonu trestů, odstranění způsobených škod atd. Prognóza je taková, že do budoucna, pokud bude současný trend užívání návykových látek pokračovat, budeme jako stát vynakládat stále větší finanční prostředky na pokrytí škod způsobených tímto negativním jevem, který na sebe nabaluje další.

Zabránit takové prognóze je možné jen účinnou prevencí a intervencemi příslušných institucí. Nelze však očekávat převratné změny, pokud se alespoň částečně nezmění legislativa týkající se trestů za výrobu a distribuci drog a za jejich držení a pokud nebudou odstraněny z televizního vysílání reklamy na alkohol. K tomuto účelu by mohla pomoci celostátní osvěta, která by mohla nabýt podoby propagandy. Dokud stát bude profitovat např. z prodeje alkoholu nelze čekat, že se bude nějak zvláště v těchto otázkách angažovat. Pokud se podaří snížit počet uživatelů návykových látek, sníží se i celková trestná činnost a zvýší se bezpečnost běžných občanů.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] ARNOLD Helmut, Joachim SCHILLE, 2002. *Praxishandbuch Drogen und Drogenprävention: Handlungsfelder - Handlungskonzepte - Praxisschritte*. Beltz: Juventa. ISBN 3-7799-0783-6.
- [2] BAKOŠOVÁ, Zlatica, 2008. *Sociálna pedagogika ako životná pomoc*. Bratislava: Public promotion. ISBN: 978-80-969944-0-3.
- [3] BAKOŠOVÁ, Zlatica, 2005. *Sociálna pedagogika*. Slovenské pedagogické nakladateľstvo: Bratislava. ISBN 80-10-00485-5.
- [4] BLAŽEJOVSKÝ, Marek, 2013. *Osobnost pachatele jednajícího pod vlivem návykové látky s akcentem na řízení motorového vozidla pod vlivem návykové látky*. Národní protidrogová centrála, Bulletin č. 1, Policie České republiky: Praha, s. 7-12. ISSN 1211-8834.
- [5] ČESKO. Zákon č. 283 ze dne 25. června 2003 o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). In: *Pracovní pomůcka MV ČR*. 2013, s. 246-295.
- [6] ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009 trestní zákoník. In: *Pracovní pomůcka MV ČR*. 2013, s. 1-232.
- [7] ČESKO. Zákon č. 200 ze dne 17. května 1990 o přestupcích. In: *Pracovní pomůcka MV ČR*. 2013, s. 296-341.
- [8] ČESKO. Zákon č. 109 ze dne 5. února 2002 Sb. o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. In: *ASPI*.
- [9] ENGELANDER, Marnie, 2011. *Efektivní regulace užívání marihuany: jak pracovat s lidmi, aby omezili nebo přestali užívat konopí*. Praha: Úřad vlády České republiky. ISBN 978-807-4400-414.
- [10] HAJNÝ, Martin, 2001. *O rodičích, dětech a drogách: časná a krátká intervence*. Praha: Grada. ISBN 80-247-0135-9.
- [11] HAMPLOVÁ, Dana. „Zdraví a rodinný stav: dvě strany jedné mince?“ Inflow: Sociologický časopis / Czech Sociological Review [online]. 2012, roč. 48, č. 4 [cit.2013-12-01]. ISSN737-756. Dostupné z:

<http://sreview.soc.cas.cz/cs/issue/156-sociologicky-casopis-czech-sociological-review-4-2012/3185>

- [12] HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ, 2000. *Psychologický slovník*. Praha: Portál. ISBN 80-717-8303-X.
- [13] HRACHOVEC, Miroslav, 2009. „*Drogy z lékáren*“. Bulletin Národní protidrogové centrály č. 4, Policie České republiky: Praha, s. 3-15. ISSN 1211-8834.
- [14] CHRÁSKA, Miroslav, 2007. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-1369-4.
- [15] JANDOUREK, Jan, 2001. *Sociologický slovník*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-535-0.
- [16] KALINA, Kamil et al, 2003. *Drogy a drogové závislosti 1: mezioborový přístup*. 1. vyd. Praha: Úřad vlády České republiky. ISBN 80-86734-05-6.
- [17] Kalina, Kamil et al, 2003. *Drogy a drogové závislosti 2: mezioborový přístup*. Úřad vlády České republiky. ISBN 80-86734-05-6.
- [18] KONČEKOVÁ, Euba, 2005. *Drogová problematika učňovské mládeže: vědomosti, postoje a zkušenosti*. Prešov: Lana. ISBN 80-89235-01-8.
- [19] KVAPILÍK, Josef a Alena SVOBODOVÁ, 1985. *Člověk a alkohol*. Praha: Avicenum. ISBN 08-091-85.
- [20] KRAUS, Blahoslav a Jolana HRONCOVÁ, 2010. *Sociální patologie*. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 978-807-4350-801.
- [21] LIBA, Jozef, 2001. *Zdravie drogy a drogová závislosť – terminologické a výkladové minimum*. Prešov: Metodické centrum v Prešove, Fakulta humanitných a prírodných vied PU v Prešove. ISBN 80-8068-036-1.
- [22] MARTÍNEK, Zdeněk, 2009. *Agresivita a kriminalita školní mládeže: druhy agrese, přístupy k agresivnímu chování, poruchy chování, šikana*. Praha: Grada. ISBN 978-802-4723-105.
- [23] MATOUŠEK, Oldřich a Andrea KROFTOVÁ, 1998. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál. ISBN 80-717-8226-2.
- [24] MATOUŠEK, Oldřich, 2003. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 80-864-2919-9.

- [25] MATOUŠEK, Oldřich, 2003. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-549-0.
- [26] MATOUŠEK, Oldřich, 1999. *Ústavní péče*. 2. vyd. Praha: SLON. ISBN 80-85850-76-1.
- [27] NÁRODNÍ MONITOROVACÍ STŘEDISKO PRO DROGY A DROGOVÉ ZÁVISLOSTI, 2010. *Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2010*. Praha: Úřad vlády České republiky. ISBN 978-80-7440-056-8.
- [28] NÁRODNÍ MONITOROVACÍ STŘEDISKO PRO DROGY A DROGOVÉ ZÁVISLOSTI, 2011. *Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2011*. Praha: Úřad vlády České republiky. ISBN 978-80-7440-067-4.
- [29] NÁRODNÍ MONITOROVACÍ STŘEDISKO PRO DROGY A DROGOVÉ ZÁVISLOSTI, 2012. *Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2012*. Praha: Úřad vlády České republiky. ISBN 978-80-7440-077-3.
- [30] NEŠPOR, Karel, Ladislav, CSÉMY a Hana, PERNICOVÁ, 1996. *Jak předcházet problémům s návykovými látkami na základních a středních školách*. Praha: Sportpropag.
- [31] NEŠPOR, Karel, Ladislav CSÉMY a Hana PERNICOVÁ, 1998. *Problémy s návykovými látkami ve školním prostředí: časná a krátká intervence*. Praha: Sportpropag a.s.
- [32] NEŠPOR, Karel, 2001. *Vaše děti a návykové látky*. Praha: Portál. ISBN: 80-7178-515-6.
- [33] NOVOTNÝ, Petr, 2006. *Epidemie Delikvence*. Liberec: Dialog. ISBN 80-86761-45-2.
- [34] ONDREJKOVIČ, Peter, 2009. *Sociálna patológia*. 3. vyd. Bratislava: SAV. ISBN 978-80-224-1074-8.
- [35] PRESL, Jiří, 1995. *Drogová závislost: může být ohroženo i Vaše dítě?* 2. vyd. Praha: Maxdorf. ISBN 80-858-0025-X.
- [36] ŘÍČAN, Pavel a Dana KREJČÍŘOVÁ, 2009. *Dětská klinická psychologie*. 4. vyd. Praha: Grada. ISBN 80-247-1049-8.
- [37] TURČEK, Karol, 2000. *Psychopatologické a sociálno-patologické prejavy u detí a mládeže: druhy agresí, prístupy k agresívnému chování, poruchy chování, šikana*. Bratislava: Iris. ISBN 80-890-1806-8.

- [38] SADÍLKOVÁ, Miluše a Jana ŽÁKOVÁ, 2011. *Zaostřeno na drogy 4 – sexuologická témata v terapeutické komunitě*. Praha: Úřad vlády ČR, s. 11-14. ISSN 1214-1089.
- [39] ÜHLINGER, Claude a Marlyse TSCHUI, 2009. *Když někdo blízký pije: rady pro rodiny osob závislých na alkoholu*. Vyd. 1. Praha: Portál. ISBN 978-807-3676-100.
- [40] VANĚČEK, Miloš a Jan HEJDA, 2008. *Mládež a drogy /Návykové látky/*. Praha: Policie České republiky, Národní protidrogová centrála, Bulletin č. 3, 2008, s. 51-55. ISSN 1211-8834.
- [41] VAŇEČEK, Miloš, 2009. *Rizikové chování v dospívání*. Praha: Policie České republiky, Národní protidrogová centrála, Bulletin č. 4, 2009, s. 22-26. ISSN 1211-8834.
- [42] WOITITZ, Janet Geringer, 1998. *Dospělé děti alkoholiků*. Praha: Columbus, ISBN 80-859-2873-6.
- [43] VEČERKA, Kazimír et. al., 2001. „*Kriminologické charakteristiky dětí s nařízenou ústavní či ochrannou výchovou*.“ Inflow: Sociologický časopis / Czech Sociological Review roč. 37, č. 1 [cit. 2013-12-01]. ISSN 89-102. Dostupné z: http://sreview.soc.cas.cz/uploads/2386f4e49e5028eed98a4f333f92d87eebbcd8bc_154_01-1VECER.pdf
- [44] Ilegální drogy, ©2003-2006. *Drogy-info.cz*. [online]. [cit. 2013-12-07]. Dostupné z http://www.drogy-info.cz/index.php/info/ilegalni_drogy
- [45] Legální drogy, ©2003-2006. *Drogy-info.cz*. [online]. [cit. 2013-12-07]. Dostupné z http://www.drogy-info.cz/index.php/info/legalni_drogy
- [46] Prevence – Drogový kufr, 2013. *Národní protidrogová centrála*. [online]. [cit. 2014-01-10]. Dostupné z intranetu Policie České republiky z <http://npc-portal.pcr.cz/SitePages/Drogový%20kufr.aspx>
- [47] Prevence – Malá policejní akademie, 2013. *Národní protidrogová centrála*. [online]. [cit. 2014-01-10]. Dostupné z intranetu Policie České republiky z <http://npc-portal.pcr.cz/SitePages/Malá%20policejní%20akademie.aspx>
- [48] Statistika, 2013. *Policejní prezidium*. [online]. [cit. 2014-01-10]. Dostupné z intranetu Policie České republiky z http://essk.pcr.cz/essk/_sest_root.asp

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

atd.	A tak dále
apod.	A podobně
CNS	Centrální nervová soustava
ČR	Česká republika
NL	Návykové látky
tr. činnost	Trestná činnost

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr.1. Mapa četnosti celkové kriminality v České republice za rok 2013	59
--	----

SEZNAM TABULEK

Tab.1.	Výskyt destabilizujících jevů.	31
Tab.2.	Důvody pro umístění v diagnostickém ústavu (N = 221)	44
Tab.3.	Majetková trestná činnost v ČR za rok 2013, Statistika (2014).	51
Tab.4.	Násilná trestná činnost spáchaná za rok 2013, Statistika (2014).	53
Tab.5.	Počet trestných činů spáchaných pod vlivem alkoholu a dalších drog v letech 2003 – 2012.	55
Tab.6.	Trestné činy v ČR za rok 2013 a v krajích – Čechy, Statistika (2014).	57
Tab.7.	Trestné činy za rok 2013 v krajích - Morava a Slezsko, Statistika (2014).	58
Tab.8.	Užití návykových látek v minulosti	73
Tab.9.	Věk prvotního užití návykové látky respondentů.	73
Tab.10.	Důvody umístění respondentů ve výchovném ústavu.	74
Tab.11.	Návykové látky, které užívali respondenti a množství užívání za měsíc.	75
Tab.12.	Počty druhů užívání návykových látek	76
Tab.13.	Četnost užívání návykových látek za jeden měsíc	77
Tab.14.	Doba užívání návykových látek před umístěním do výchovného ústavu	78
Tab.15.	Stupeň společenské nebezpečnosti protiprávního jednání	78
Tab.16.	Druhy výchovných problémů	80
Tab.17.	Druh páchané trestné činnosti	81
Tab.18.	Počty trestné činnosti spáchané pod vlivem návykových látek.	82
Tab.19.	Počty a druhy trestů	84
Tab.20.	Příjem mladistvých za jeden měsíc	85
Tab.21.	Motivy mladistvých k páchaní trestné činnosti.	86
Tab.22.	Motivy mladistvých k užívání návykových látek.	87
Tab.23.	Test dobré shody chí-kvadrát H1	88
Tab.24.	Test dobré shody chí-kvadrát H2	89
Tab.25.	Test nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku H3	90
Tab.26.	Test nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku H4	92
Tab.27.	Test dobré shody chí-kvadrát H5	94
Tab.28.	Test nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku H6	95
Tab.29.	Test nezávislosti chí-kvadrát pro čtyřpolní tabulku H7	97

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1.	Typ uložené výchovy.	74
Graf 2.	Podíl užívání jednotlivých návykových látek dle počtu uživatelů.	76
Graf 3.	Četnost užívání návykových látek za jeden měsíc.	77
Graf 4.	Stupeň společenské nebezpečnosti protiprávního jednání.	79
Graf 5.	Počet jednotlivých skutků.	79
Graf 6.	Druhy výchovných problémů.	80
Graf 7.	Druh páchané trestné činnosti.	81
Graf 8.	Počty spáchaných druhů trestné činnosti podle provinění a podle přestupků.	82
Graf 9.	Trestná činnost spáchaná pod vlivem návykových látek.	83
Graf 10.	Četnost skutků podle společenské nebezpečnosti trestné činnosti, spáchané pod vlivem návykové látky.	83
Graf 11.	Počty a druhy trestů.	84
Graf 12.	Příjmy mladistvých za jeden měsíc.	85
Graf 13.	Motivy mladistvých k páčání trestné činnosti.	86
Graf 14.	Motivy mladistvých k užívání návykových látek.	87

SEZNAM PŘÍLOH

P I: Dotazník k výzkumné části diplomové práce

P II: Dotazník k výzkumné části diplomové práce (elektronická verze)

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK K VÝZKUMNÉ ČÁSTI DIPLOMOVÉ PRÁCE

DOTAZNÍK

Vliv návykových látek na páchání trestné činnosti mezi mladistvými

Tento dotazník je součástí diplomové práce a je zcela anonymní! Nepodepisuj se! Na otázky odpovídej pravdivě a ne tak, jak se od tebe vzhledem k tvému věku očekává, dotazník slouží pouze pro účely pedagogického výzkumu.

Můžeš vybrat i více správných odpovědí, tyto zakroužkuj nebo vyplň.

1. Jsi?

- a) chlapec
- b) dívka

2. Jaký je tvůj věk?

věk.....

3. Užil/a jsi již v minulosti nějakou návykovou látku (např. alkohol, marihuanu, pervitin, heroin, tabákové výrobky a jiné návykové látky)

- a) ano
- b) ne

4. V jakém věku jsi užil/a návykovou látku poprvé?

- a) nikdy jsem nepožil/a žádnou návykovou látku
- b) věk.....

5. Uveď, z jakého důvodu se teď nacházíš ve výchovném ústavu?

- a) byla mi uložena ochranná výchova
- b) byla mi uložena ústavní výchova

6. Pokud jsi před svým umístěním do výchovného ústavu užíval/a nějaké návykové látky, jakou návykovou látku jsi upřednostňoval/a a v jakém množství za jeden měsíc jsi ji v průměru užíval/a?

- a) neužíval/a jsem žádné návykové látky
- b) marihuanu - uveď množství v gramech.....
- c) pervitin - uveď množství v gramech.....
- d) alkohol - uveď množství v litrech (např. 0,5 litru, 2 litry atd.) a o jaký druh alkoholu se jedná:
 - destiláty
 - víno
 - pivo
- e) heroin - uveď množství v gramech.....
- f) tabákové výrobky (uveď počet krabiček).....
- g) extáze - uveď množství v gramech.....
- h) různé léky – léčiva (uveď počet tablet).....
- ch) užívám jinou návykovou látku než uvedené, uveď její název a množství.....
- i) užívám návykové látky v kombinaci s jinými, uveď názvy a množství.....

7. Uveď, jak často tebou upřednostňovanou návykovou látku nebo látky jsi užíval/a před svým umístěním do výchovného ústavu?

- a) vůbec jsem neužíval/a návykové látky
- b) denně
- c) 1 x za měsíc
- d) 2 - 3 x za měsíc
- e) 4 - 5 x za měsíc
- f) vícekrát do měsíce než uvedené, uveď počet.....

8. Jak dlouho jsi užíval/a návykové látky před svým umístěním do výchovného ústavu?

- a) vůbec jsem neužíval/a návykové látky
- b) uveď počet měsícůnebo let.....
- c) nepamatuji se

9. Pokud jsi se před umístěním do výchovného ústavu dopustil/a protiprávního jednání, o co se převážně jednalo a kolika jednotlivých protiprávních jednání jsi se dopustil/a?

- a) protiprávního jednání jsem se nedopustil/a, ale dopustil/a jsem se jiného jednání (např. záškoláctví, útěky, neukázněnost, neposlušnost, toulavost, problémy s rodiči a další výchovné problémy), uveď počet.....případně můžeš i uvést, o co přesně se převážně jednalo.....
- b) přestupkové jednání (řeší přestupkové komise na Městských nebo Obecních úřadech – drobná ublížení na zdraví, urážky, vyhrožování ublížením na zdraví, drobná ublížení na zdraví s dobou léčení do 7 dnů, drobné krádeže se škodou do 5.000,- Kč, drobné podvody do 5.000,- Kč, poškození věci do 5.000,-Kč, řízení motorového vozidla pod vlivem návykové látky, rušení nočního klidu a jiné), uveď počet.....
- c) trestní jednání – provinění/trestné činy/přečiny/zločiny (řeší Okresní nebo jiný soud případně samosoudce - krádež se škodou nad 5.000,- Kč – krádež věcí/na osobě/vloupáním, podvody nad 5.000,- Kč, poškození cizí věci nad 5.000,- Kč, ublížení na zdraví – zranění delší než 7 dnů, loupež – použití násilí při okradení osoby, vydírání, znásilnění, pohlavní zneužívání, nebezpečné vyhrožování a jiné násilné trestné činy, výtržnictví – např. fyzické napadení jiné osoby na veřejnosti, maření výkonu úředního rozhodnutí - neuposlechnutí nařízení soudu nebo jiného státního orgánu, ohrožení pod vlivem návykové látky, ublížení na zdraví z nedbalosti při dopravních nehodách a jiné), uveď počet.....

10. Jakého druhu a množství protiprávního jednání (přestupky-řeší Městské úřady, provinění-trestné činy-řeší soudy) jsi se dopustil/a?

- a) protiprávního jednání jsem se nedopustil/a
- b) majetková trestná činnost (majetkové trestné činy-provinění i přestupky proti majetku – krádeže/věcí/vloupáním/na osobě, podvody, úvěrové podvody, poškození cizí věci a jiné majetkové trestné činy spáchané proti jiné osobě bez užití pohrůžky násilí nebo použití násilí), uveď kolik z toho bylo přestupků.....a kolik provinění.....
- c) násilná trestná činnost (násilné trestné činy-provinění i přestupky proti občanskému soužití - vyhrožování ublížením na zdraví, ublížení na zdraví, loupež – použití násilí při okradení osoby, vydírání, znásilnění, nebezpečné vyhrožování a jiné násilné trestné činy), uveď kolik z toho bylo přestupků.....a kolik provinění.....
- d) trestná činnost proti veřejnému zájmu – (trestné činy-provinění i přestupky - výtržnictví – např. fyzické napadení jiné osoby na veřejnosti, maření výkonu úředního rozhodnutí - neuposlechnutí nařízení soudu nebo jiného státního orgánu, šíření toxikomanie – držení drog, prodávání drog a jiné), uveď kolik z toho bylo přestupků.....a kolik provinění.....
- e) obecně nebezpečná trestná činnost (trestné činy-provinění i přestupky - ohrožení pod vlivem návykové látky – řízení motorového vozidla pod vlivem návykových látek – alkohol, pervitin atd., dopravní nehody), uveď kolik z toho bylo přestupků.....a kolik provinění.....
- f) jiná trestná činnost, uveď jaká a počet.....

11. Kolika protiprávních jednání (přestupky, provinění-trestné činy) z celkového počtu jsi se dopustil/a pod vlivem návykové látky?

- a) nedopustil/a jsem se protiprávního jednání nebo neužíval/a jsem návykové látky, pod jejich vlivem jsem se ničeho nedopustil/a
- b) pod vlivem návykových látek jsem se dopustil/a (uveď počet).....přestupků
- c) pod vlivem návykových látek jsem se dopustil/a (uveď počet).....provinění/trestných činů
- c) nevzpomínám si

12. Pokud jsi se dopustil/a protiprávního jednání (kriminality – přestupky, provinění-trestné činy) uveď, kolikrát jsi za to byl/a soudem odsouzen/a nebo potrestán/a, nebo kolikrát jsi za to byl/a potrestán/a komisí k projednávání přestupků na Městském úřadě?

- a) nedopustil/a jsem se protiprávního jednání
- b) uveď počet trestů uložených soudem.....
- c) uveď počet trestů uložených komisí k projednávání přestupků.....
- d) nepamatuji se

13. Jaký byl tvůj celkový průměrný měsíční finanční příjem před umístěním do výchovného ústavu (kapesné, odměna za práci, peníze od rodičů atd.), bez trestné činnosti.

- a) uveď částku.....
- b) žádný

14. Co bylo motivem k páčání tvého protiprávního jednání?

- a) nedopustil/a jsem se protiprávního jednání
- b) chtěl/a jsem zapadnout do party
- c) nudil/a jsem se
- d) dopustil/a jsem se protiprávního jednání, protože mí příbuzní a blízcí se také dopouštějí protiprávního jednání
- d) měl/a jsem nedostatek finančních prostředků
- e) má trestná činnost souvisela s obstaráváním si prostředků na zakoupení návykových látek
- f) má trestná činnost souvisela s abstinenčními příznaky při užívání návykových látek
- f) měl/a jsem k tomu jiné důvod/y (uveď jaký/é).....

15. Uveď, co bylo důvodem k tomu, že jsi před umístěním do výchovného ústavu užíval/a návykové látky?

- a) neužíval/a jsem návykové látky
- b) nuda
- c) problémy v rodině
- d) problémy ve škole
- e) problémy s vrstevníky
- f) chtěl/a jsem zapadnout do party
- g) osobní problémy (např. vztahy, smysl života, deprese atd.)
- h) jiný důvod, uveď jaký.....

Děkuji Vám za vyplnění dotazníku, Bc. Jan Dobrozemský.

Příloha P II: DOTAZNÍK K VÝZKUMNÉ ČÁSTI DIPLOMOVÉ PRÁCE (elektronická verze)

Pořadové číslo respondenta:

Unikátní ID na Vyplňto.cz: 3026310

Datum a čas vyplnění:

Délka vyplňování:

Poznámka:

- 1.) Jsi?
- 2.) Jaký je tvůj věk?
- 3.) Uveď, z jakého důvodu se teď nacházíš ve výchovném ústavu.
- 4.) Užil/a jsi již v minulosti nějakou návykovou látku (např. alkohol, marihuanu, pervitin, heroin, tabákové výrobky a jiné návykové látky)?
- 5.) V jakém věku jsi užil/a návykovou látku poprvé?
- 6.) Pokud jsi před svým umístěním do výchovného ústavu užíval/a nějaké návykové látky, jakou návykovou látku jsi upřednostňoval/a ?
- 7.) V jakém množství za jeden měsíc jsi výše zvolenou návykovou látku v průměru užíval/a?
- 8.) Uveď, jak často tebou upřednostňovanou návykovou látku nebo látky jsi užíval/a před svým umístěním do výchovného ústavu?
- 9.) Uveď počet
- 10.) Jak dlouho jsi užíval/a návykové látky před svým umístěním do výchovného ústavu?
- 11.) Uveď počet měsíců, kdy si užívala tyto návykové látky.
- 12.) Pokud jsi se před umístěním do výchovného ústavu dopustil/a protiprávního jednání, o co se převážně jednalo?
- 13.) Kolika jednotlivých protiprávních jednání jsi se dopustil/a?
- 14.) Kolika jednotlivých přestupkových jednání jsi se dopustil/a?
- 15.) Uveď počet
- 16.) Jakého druhu protiprávního jednání (přestupky-řeší Městské úřady, provinění-trestné činy-řeší soudy) jsi se dopustil/a
- 17.) Z toho uveď počet přestupků a provinění. 18.) Uveď jaké jiné trestné činnosti ses dopustil/a a počet.
- 19.) Dopustil/a ses protiprávního jednání pod vlivem návykové látky?
- 20.) Uveď počet spáchaných přestupků, provinění/trestných činů.
- 21.) Uveď počet trestů uložených soudem.
- 22.) Uveď počet trestů uložených komisí k projednávání přestupků.
- 23.) Jaký byl tvůj celkový průměrný měsíční finanční příjem před umístěním do výchovného ústavu (kapesné, odměna za práci, peníze od rodičů atd.) bez trestné činnosti?
- 24.) Co bylo motivem k páčání tvého protiprávního jednání?
- 25.) Uveď, co bylo důvodem k tomu, že jsi před umístěním do výchovného ústavu užíval/a návykové látky?